

**Uchwała Nr XVIII/133/2020
Rady Powiatu Bieszczadzkiego
z dnia 14 lutego 2020 r.**

*w sprawie przyjęcia „Strategii rozwiązywania problemów społecznych
w powiecie bieszczadzkim na lata 2020-2026”*

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt. 3 i art. 12 pkt. 11 ustawy z 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2019 r. poz. 511 z późn. zm.) oraz art. 19 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.)

uchwała się, co następuje:

§1

Przyjmuje się „Strategię rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim na lata 2020-2026”, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**PRZEWODNICZĄCY
RADY**

Marek Bajda

Załącznik do Uchwały Nr XVIII/133/2020
Rady Powiatu Bieszczadzkiego z dnia 14 lutego 2020 r.
w sprawie przyjęcia „Strategii rozwiązywania problemów
społecznych w powiecie bieszczadzkim na lata 2020-2026”.

„Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim na lata 2020-2026”

opracowanie:
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....	3
2. Spójność Strategii z dokumentami nadrzędnymi.	4
2.1. Podstawy prawne.....	4
2.2. Podstawy programowe: unijne, krajowe i samorządowe dokumenty strategiczne.....	8
3. Ogólna charakterystyka Powiatu Bieszczadzkiego.....	12
3.1. Demografia	12
3.2. Lokalna gospodarka i rynek pracy.....	13
3.3. Ochrona zdrowia.	15
3.4. Oświata i opieka na dzieckiem.	21
3.5. Bezpieczeństwo publiczne.....	29
3.6. Organizacje pozarządowe.....	33
4. Problemy społeczne w powiecie bieszczadzkim.....	36
4.1. Jednostki i placówki pomocy społecznej.	36
4.2. Identyfikacja problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim.	43
4.2.1. Ubóstwo.	45
4.2.2. Bezrobocie.	46
4.2.3. Przemoc w rodzinie	57
4.2.4. Uzależnienia.	61
4.2.5. Niepełnosprawność, długotrwałe i ciężkie choroby.....	64
4.2.6. Problemy związane z macierzyństwem i wielodzietnością.	81
4.2.7. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.....	82
4.2.8. Problemy związane z zapewnieniem opieki dzieciom pozbawionym opieki rodziców.	82
5. Analiza SWOT.....	87
6. Cele operacyjne i strategiczne.	90
7. Zakończenie.	110
8. Spis tabel	113

1. Wstęp

Jednym z podstawowych narzędzi realizacji lokalnej polityki społecznej jest strategia rozwiązywania problemów społecznych. Obowiązek opracowania i realizacji strategii wynika z art. 19 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Strategia jest wieloletnim dokumentem programowym, na podstawie którego w perspektywie lat 2020-2026 będzie budowana polityka społeczna powiatu bieszczadzkiego.

Realizacja zadań postawionych przed pomocą społeczną wymaga systematycznego i profesjonalnego diagnozowania problemów społecznych, zarówno na poziomie społeczności lokalnej, jak i na poziomie rodziny oraz jednostki. Rozwiązywanie problemów społecznych jest procesem długofalowym, dlatego istotne jest tu podejście strategiczne do zagadnień z zakresu pomocy społecznej.

Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie powiatu bieszczadzkiego sporządzona została w oparciu o dane będące w dyspozycji Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) w Ustrzykach Dolnych, ośrodków pomocy społecznej działających na terenie powiatu bieszczadzkiego, danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Ustrzykach Dolnych oraz innych instytucji i organizacji współpracujących z PCPR.

W oparciu o diagnozę opracowano Strategię rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim na lata 2020-2026, której celem jest rozwinięcie zadań oraz założeń realizowanych w sferze pomocy społecznej w gminach i powiecie. Zasadniczym celem Strategii jest stworzenie rozwiązań umożliwiających działania zapobiegające zwiększaniu się liczby osób i rodzin znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych oraz zwiększenia możliwości aktywizowania społecznego i zawodowego mieszkańców powiatu zagrożonych zjawiskiem wykluczenia społecznego.

Strategia stanowi również punkt wyjścia do opracowania szczegółowych programów dotyczących osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a jednocześnie jest podstawą do ubiegania się przez instytucje samorządu terytorialnego o środki zewnętrzne (pochodzące z budżetu państwa, funduszy unijnych i innych źródeł).

2. Spójność Strategii z dokumentami nadrzędnymi.

2.1. Podstawy prawne.

Zgodnie z ustawą o samorządzie powiatowym, powiat realizuje określone zadania publiczne. Szczegółowe zadania dotyczące pomocy społecznej określa ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 poz. 1507 t.j. z późn. zm.). Zadania z zakresu pomocy społecznej w skali powiatu zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, realizują ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie.

Ustawa przypisuje tym instytucjom określone kompetencje realizowane w postaci zadań własnych samorządu gminnego i powiatowego oraz zadań zleconych samorządom przez administrację rządową.

Do podstawowych zadań powiatu z zakresu pomocy społecznej należy:

- 1) opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka - po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami;
- 2) prowadzenie specjalistycznego poradnictwa;
- 3) przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze;
- 4) pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, mających braki w przystosowaniu się;
- 5) pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, mających trudności w integracji ze środowiskiem;
- 6) prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób;
- 7) prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, z wyłączeniem środowiskowych domów samopomocy i innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 8) prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej;
- 9) udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach;
- 10) szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu;
- 11) doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu;
- 12) podejmowanie innych działań wynikających z rozeznanych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych.

Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy:

- 1) pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą w zakresie indywidualnego programu integracji oraz opłacanie za te

- osoby składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia;
- 2) prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
 - 3) realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;
 - 4) udzielanie pomocy cudzoziemcom w zakresie interwencji kryzysowej.

Zadania powiatu w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym.

Zadania obejmujące zakres pomocy osobom niepełnosprawnym zostały określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. Nr 1172 t.j. z późn. zm.)

Do zadań powiatu należą:

1. Opracowywanie i realizacja (zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych) powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie:
 - 1) rehabilitacji społecznej;
 - 2) rehabilitacji zawodowej i zatrudniania;
 - 3) przestrzegania praw osób niepełnosprawnych;
2. Współpraca z instytucjami administracji rządowej i samorządowej w opracowywaniu i realizacji programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych;
3. Podejmowanie działań zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności;
4. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej tych osób;
5. Finansowanie z Funduszu PFRON wydatków na instrumenty lub usługi rynku pracy określone w ustawie o promocji, w odniesieniu do osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu;
6. Dofinansowywanie:
 - 1) uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych;
 - 2) sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych;
 - 3) zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przekazywane osobom niepełnosprawnym;
 - 4) likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych;
 - 5) rehabilitacji dzieci i młodzieży;
 - 6) usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika;
7. Dofinansowywanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej;
8. Pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych, ich przeszkolenie oraz przekwalifikowanie;
9. Przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej, albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej;
10. Zwrot kosztów przystosowania stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych, stosownie do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności lub wyposażenie stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej;
11. Kierowanie osób niepełnosprawnych, które wymagają specjalistycznego programu szkolenia oraz rehabilitacji leczniczej i społecznej, do specjalistycznego ośrodka szkoleniowo-rehabilitacyjnego lub innej placówki szkoleniowej;
12. Doradztwo organizacyjno-prawne i ekonomiczne w zakresie działalności gospodarczej lub rolniczej podejmowanej przez osoby niepełnosprawne;
13. Współpraca z właściwym terenowo inspektorem pracy w zakresie oceny i kontroli miejsc pracy

osób niepełnosprawnych.

Zadania powiatu z zakresu rehabilitacji zawodowej są realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Ustrzykach Dolnych. Natomiast zadania powiatu dotyczące rehabilitacji społecznej są realizowane przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych. Obydwa podmioty są jednostkami organizacyjnymi powiatu, realizującymi jego ustawowe obowiązki odpowiednio w obszarach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz przeciwdziałaniu bezrobociu i aktywizacji lokalnego rynku pracy.

Zadania powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Zadania powiatu obejmujące zakres pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie określone zostały między innymi w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390 t.j. z późn. zm.) oraz w ustawie z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 125 poz. 842).

Do zadań powiatu należy:

1. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
2. Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
4. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy:

1. Tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Rozwiązywanie problemów społecznych reguluje również ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1111 t.j. z późn. zm.).

Do zadań powiatu należy:

1. Opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych;
2. Zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
3. Organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia;
4. Tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych;
5. Prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym;
6. Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do

- pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
7. Organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania:
 - 1) grup wsparcia,
 - 2) specjalistycznego poradnictwa;
 8. Wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
 9. Zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich;
 10. Prowadzenie rejestru danych o osobach zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
 11. Kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka;
 12. Finansowanie:
 - 1) świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu;
 - 2) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne;
 - 3) szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego;
 13. Sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej;
 14. Przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji, o zaległości z tytułu ponoszenia opłaty za pobyt dziecka w pieczy zastępczej.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy:

1. Realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
2. Finansowanie pobytu w pieczy zastępczej małoletnich cudzoziemców, przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
3. Finansowanie:
 - 1) wydatków związanych z dowozem do rodziny zastępczej, rodzinnego domu dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego, a także związanych z odwiezieniem dziecka, gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na czas określony, jeżeli sposób i zasady pokrycia kosztów powrotu dziecka nie wynikają z orzeczenia lub informacji sądu lub innego organu państwa obcego,
 - 2) średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka oraz świadczeń pieniężnych;
 - 3) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne- dotyczących osób, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 1 lit. b i pkt. 2a, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-

wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych.

4. Finansowanie dodatku wychowawczego i dodatku do zryczałtowanej kwoty.

Różnorodność problemów społecznych występujących w powiecie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie problemów społecznych w przyszłości Są to m.in.:

- 1) ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy - Dz. U. z 2019 r. poz. 986;
- 2) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi - Dz. U. z 2018 r. poz. 2137 t.j. z późn.zm.;
- 3) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii - Dz.U. z 2019 r. poz. 852 z późn. zm.
- 4) Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami – Dz.U. z 2019 r. poz. 1696.

Oprócz wspomnianych aktów prawnych, biorąc pod uwagę szerokie rozumienie polityki społecznej, uwzględniające elementy społecznego zabezpieczenia dochodu (np. ubezpieczenia społeczne, pomoc społeczną, świadczenia rodzinne), a także instrumenty z zakresu prawa pracy i zatrudnienia, edukacji, ochrony zdrowia, opieki długoterminowej, usług socjalnych i innych, przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się również do ustaw i aktów wykonawczych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej, budownictwa socjalnego.

2.2. Podstawy programowe: unijne, krajowe i samorządowe dokumenty strategiczne.

Strategia jest dokumentem zgodnym z dokumentami strategicznymi i programowymi, które funkcjonują na poziomie europejskim, ogólnopolskim, wojewódzkim i powiatowym. Dokumenty te tworzą warunki do podejmowania działań opartych na zasadzie pomocniczości państwa przy wykorzystaniu zasobów tkwiących w środowiskach lokalnych i aktywności środowiska zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Opracowując lokalną strategię integracji i rozwiązywania problemów społecznych, uwzględniono dokumenty programowe, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych oraz biznesu.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Bieszczadzkim wpisuje się w cele strategiczne zawarte w dokumentach wyższego szczebla. Ponadto jest uzupełnieniem i rozszerzeniem zapisów Strategii Rozwoju Powiatu Bieszczadzkiego 2016-2020 roku w obszarze polityki społecznej.

Dokumentami o istotnym znaczeniu dla rozwiązania problemów społecznych są:

- 1) Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- 2) Europejski Fundusz Społeczny,
- 3) Strategia „Europa 2020” na lata 2010-2020,
- 4) Wojewódzki Program na rzecz Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu na lata 2008-2020,
- 5) Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020,
- 6) Strategia Rozwoju Powiatu Bieszczadzkiego 2016-2020
- 7) Gminne Strategie Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 rozwija postanowienia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, określone w filarze: „Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony”. KSRR jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r.

Politykę regionalną należy rozumieć jako skoordynowane działania wszystkich podmiotów (w tym rządu, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli i partnerów społeczno-gospodarczych) na rzecz rozwoju poszczególnych regionów.

Jako główny cel KSRR określone jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Kierunki interwencji w obszarze społecznym ujęte są w celu nr 1: zwiększanie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Cel 1.5. rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. Cel szczegółowy nr 1.5.3. Infrastruktura społeczna.

Europejski Fundusz Społeczny

Przystępując do Unii Europejskiej, Polska została objęta w całości Celem 1 wspólnotowej polityki regionalnej - Wspieranie rozwoju i strukturalnego dostosowania regionów słabo rozwiniętych. Cel ten realizowany jest z pomocą funduszy strukturalnych oraz z Funduszu Spójności (FS).

Instrumentami wspólnotowej polityki regionalnej są:

- 1) Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF),
- 2) Europejski Fundusz Społeczny (ESF),
- 3) Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej – Sekcja Orientacji (EAGGF),

Obok działań o charakterze prawnym, fiskalnym i instytucjonalnym cele Narodowej Strategii Spójności są realizowane za pomocą Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO). Cele i główne obszary wsparcia Programu Operacyjnego - Kapitał Ludzki. Dążąc do efektywnego rozwoju zasobów ludzkich, Program koncentruje wsparcie na następujących obszarach :zatrudnienie, edukacja, integracja społeczna, rozwój potencjału adaptacyjnego pracowników i przedsiębiorstw, a także zagadnienia związane z budową sprawnej i skutecznej administracji publicznej wszystkich szczebli i wdrażaniem zasady dobrego rządzenia.

Celem głównym Programu jest: wzrost zatrudnienia i spójności społecznej a do osiągnięcia tego celu przyczynia się realizacja sześciu celów strategicznych, do których należą:

- 1) Podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo;
- 2) Zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego;
- 3) Poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce;
- 4) Upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy;

- 5) Zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa;
- 6) Wzrost spójności terytorialnej.

Program składa się z 10 Priorytetów, realizowanych zarówno na poziomie centralnym jak i regionalnym. Priorytet VII – Promocja integracji społecznej

W ramach Priorytetu VII podejmowane są przede wszystkim działania zmierzające do ułatwienia dostępu do rynku pracy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz rozwijania instytucji ekonomii społecznej, jako skutecznej formy integracji społeczno-zawodowej. Ważnym elementem wsparcia jest eliminowanie różnego rodzaju barier, na które napotykają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Problem ten dotyczy przede wszystkim osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, imigrantów, osób opuszczających placówki opieki zastępczej czy zakłady karne, postrzeganych w sposób stereotypowy przez pracodawców i otoczenie społeczne jako pracownicy mniej dyspozycyjni oraz mobilni zawodowo. Wobec tych osób zostaną zastosowane instrumenty aktywnej integracji, mające na celu przywrócenie osób wykluczonych na rynek pracy oraz ich integrację ze społeczeństwem, poprzez przywrócenie zdolności do możliwości zatrudnienia i uzyskanie wsparcia dochodowego.

Strategia „Europa 2020” na lata 2010-2020

„Europa 2020” jest strategią społeczno-gospodarczą Unii Europejskiej zastępującą Strategię Lizbońską, która obowiązywała do 2010 r. Obejmuje zagadnienia z zakresu gospodarki, edukacji, energetyki, polityki społecznej, zatrudnienia. Strategia „Europa 2020” ogniskuje się wokół trzech powiązanych ze sobą priorytetów:

- 1) Rozwój inteligentny (rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji).
- 2) Rozwój zrównoważony (wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej).
- 3) Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu (wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną).
- 4) W zakresie zatrudnienia Strategia „Europa 2020” zakłada osiągnięcie do 2020 r., przez Unię Europejską ogółem, wskaźnika zatrudnienia w grupie 20-64 lata na poziomie 75%. Polska wyznaczyła sobie analogiczny cel na poziomie 71%.

Wojewódzki Program Na Rzecz Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu Na Lata 2008-2020 przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Celami strategicznymi Programu są:

- 1) Zintegrowanie działań podmiotów wspierających osoby niepełnosprawne.
- 2) Wzrost efektywności wsparcia osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji leczniczej.
- 3) Stwarzanie warunków do podnoszenia poziomu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych osób niepełnosprawnych oraz pobudzania aktywności zawodowej.
- 4) Tworzenie warunków do wzrostu integracji społecznej osób niepełnosprawnych.
- 5) Prowadzenie stałego monitoringu potrzeb osób niepełnosprawnych.

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020

Zabezpieczenie społeczne to jeden z kierunków polityki Województwa Podkarpackiego.

Podaje ona następujące priorytety w ramach tego kierunku działań:

- 1) Wspieranie działań na rzecz osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym
- 2) Tworzenie warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dziećmi.
- 3) Rozbudowa i modernizacja infrastruktury pomocy oraz rozwój zawodowy kadr pomocy społecznej.
- 4) Propagowanie i rozwijanie obywatelskiego uczestnictwa w zaspokajaniu ludzkich potrzeb.

Strategia Rozwoju Powiatu Bieszczadzkiego 2016-2020

Strategia Rozwoju Powiatu Bieszczadzkiego 2016-2020 (przyjęta w dniu 30 marca 2016 r. Uchwałą Nr XVII/102/2016 Rady Powiatu Bieszczadzkiego) w priorytecie IV „Kapitał ludzki i społeczny” zakłada następujące działania:

- 1) Rozwiązywanie problemów społecznych i stymulowanie aktywności zawodowej sprzyjającej włączeniu społecznemu.
- 2) Zwiększenie dostępu i jakości usług publicznych.
- 3) Poprawa stanu ochrony zdrowia i dostępu do usług medycznych.
- 4) Budowanie i upowszechnianie społeczeństwa informacyjnego.
- 5) Rozwijanie tożsamości i integracji społecznej.
- 6) Dopasowanie poziomu wykształcenia i edukacji mieszkańców do zmieniających się warunków społeczno-ekonomicznych.

Gminne strategie rozwiązywania problemów społecznych

Zadania z zakresu pomocy społecznej realizowane przez gminy zapisane są w gminnych strategiach rozwiązywania problemów społecznych. Gminne dokumenty to:

- 1) Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lutowiska na lata 2016-2021.
- 2) Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czarna na lata 2017-2026.
- 3) Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2022, miasta i gminy Ustrzyki Dolne.

„Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim na lata 2020-2026” wpisuje się w założenia Gminnych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim przyjmuje horyzont czasowy na lata 2020-2026. Jest następcą poprzedniej „Strategii rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim na lata 2013-2019”, której ocena również przyczyniła się do określenia celów i zadań nowego dokumentu. Podkreślić należy, że „Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim na lata 2020-2026” stanowi nadrzędny dokument w sferze społecznej, a jej uszczegółowienie stanowią przyjmowane systematycznie, w krótszym horyzoncie czasowym, programy działań. Tworzy to spójny system planowania strategicznego w sferze społecznej, oparty o Strategię oraz programy działań społecznych takich jak:

- 1) „Powiatowy program działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2017-2021”, przyjęty uchwałą nr XXVIII/165/2017 z dnia 10.02.2017 r.;
 - 2) „Powiatowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w powiecie bieszczadzkim na lata 2016-2020”, przyjęty uchwałą nr XXV/193/2016 z dnia 27.01.2016 r.;
 - 3) „Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej w powiecie bieszczadzkim na lata 2018-2020”, przyjęty uchwałą nr XLII/244/2018 z dnia 27.03.2018 r.
- Planowość działań w sferze społecznej zakłada, że pogramy działań będą przyjmowane

również w następnych latach tak, aby zapewnić ciągłość planowania strategicznego i realizację wytyczonych przez niniejszą strategię celów.

3. Ogólna charakterystyka Powiatu Bieszczadzkiego.

3.1. Demografia

Powiat bieszczadzki to najdalej wysunięty na południowy wschód zakątek Polski. Rozciąga się na powierzchni 1138 km², zamieszkuje tu 21917 osób, z tego ok. 10 tys. w Ustrzykach Dolnych, jedynym mieście powiatu, będącym siedzibą władz powiatu i gminy.

Pod względem wielkości zajmuje piąte miejsce w województwie. Charakterystyczne krajobrazy z bieszczadzskimi połoninami czynią z niego jeden z najoryginalniejszych górskich zakątków naszego kraju. Tutaj znajdują się najwyższe górskie szczyty m.in.: Tarnica (1346 m), Halicz (1333 m), Bukowe Berdo (1311 m), Połonina Caryńska (1297 m), Wielka Rawka (1304 m). W granicach powiatu bieszczadzkiego znajduje się także Bieszczadzki Park Narodowy, chroniący najcenniejsze fragmenty przyrody jak i również parki krajobrazowe (Doliny Sanu, Gór Słonnych i Pogórza Przemyskiego) oraz liczne rezerваты przyrody. Główną rzeką tego regionu jest San (długość 445 km) mający swoje źródła w rejonie przełęczy Użockiej - przy granicy z Ukrainą. Przez miasto Ustrzyki Dolne przepływa rzeka Strwiąż, stanowiąca dopływ Dniestru i należąca do zlewiska Morza Czarnego. Zaletą regionu jest dostęp do Zalewu Solińskiego w okolicach Chrewtu i Teleśnicy. Turystyka w powiecie bieszczadzkiem stwarza możliwości dla dalszego i dynamicznego rozwoju powiatu. Region posiada gęstą sieć dobrze oznakowanych szlaków do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej oraz konnej. Dysponuje także dobrą infrastrukturą do uprawiania sportów zimowych. Inwestycje są dla samorządu powiatu bieszczadzkiego priorytetem, co wykazują wysoko zajmowane miejsca w rankingach inwestorów samorządowych za lata 2016-2018 w kategorii „Powiaty”.

Powiat Bieszczadzki składa się z trzech gmin tj. Gmina Ustrzyki Dolne (liczba ludności 17389 w tym ludność miejska – 9111, ludność wiejska - 8278), Gmina Czarna (liczba ludności 2427) oraz Gmina Lutowiska (liczba ludności 2101). Gęstość zaludnienia wynosi tu 19 osób na km², co jest najniższym wskaźnikiem w województwie.

Tabela 1 Liczba zgonów i urodzeń w gminach powiatu bieszczadzkiego w latach 2016 - 2018 z podziałem na płeć.

L P.	Gmina	Liczba zgonów						Liczba urodzeń					
		2016		2017		2018		2016		2017		2018	
		K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
1	Czarna gmina wiejska	11	20	6	8	8	12	19	11	22	7	23	17
2	Lutowiska gmina wiejska	8	5	3	8	8	5	6	11	10	12	15	15
3	Ustrzyki Dolne miasto i obszar wiejski	74	87	80	84	82	86	93	69	70	80	71	70
Razem		93	112	89	100	98	103	118	91	102	99	109	102

opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin i Urzędu Miasta i Gminy

Tabela 2 Ludność powiatu bieszczadzkiego z podziałem na grupy wiekowe w latach 2016 - 2018 z podziałem na płeć.

L p.	Gmina	2016				2017				2018			
		<18		dorośli		<18		dorośli		<18		dorośli	
		K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
1.	Czarna gmina wiejska	234	247	983	965	238	234	985	962	243	231	992	961
2.	Lutowiska gmina wiejska	141	128	888	925	140	125	891	921	166	152	879	904
3.	Ustrzyki Dolne obszar miejski	779	774	4059	3661	791	772	4031	3623	772	758	3993	3588
4.	Ustrzyki Dolne obszar wiejski	789	837	3358	3367	763	809	3351	3382	767	783	3349	3379
Razem		1943	1986	9288	8918	1932	1940	9258	8888	1948	1924	9213	8832

Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin i Urzędu Miasta i Gminy

3.2. Lokalna gospodarka i rynek pracy.

Gospodarka powiatu skupia się m.in. na handlu detalicznym i hurtowym, przetwórstwie drzewnym i rolnym oraz turystyce. Bardzo ważną dziedziną jest gospodarka leśna. Nadleśnictwa funkcjonujące na terenie powiatu są pracodawcą dla administracji leśnej oraz odbiorcami usług od Zakładów Usług Leśnych. Są również dostawcą znacznych ilości cennego surowca drzewnego. Coraz szerzej rozwija się agroturystyka i ekoturystyka, które sprzyjają kontaktom ze środowiskiem naturalnym oraz poznaniem specyfiki ekosystemu, w który wpisuje się powiat.

Zestawienie podmiotów z sektora publicznego i prywatnego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON w powiecie bieszczadzkim w latach 2016 - 2018 r.

		2016	2017	2018
Sektor publiczny - ogółem	Wpisane do rejestru	101	92	93
	Nowo zarejestrowane	3	2	1
	Wyrejestrowane	2	11	0
Sektor prywatny - ogółem	Wpisane do rejestru	2.032	2.031	2.073
	Nowo zarejestrowane	156	174	209
	Wyrejestrowane	171	159	171

Opracowanie własne na podstawie danych ze strony www.stat.gov.pl

Jak wskazuje powyższa tabela dominujące są podmioty gospodarcze z sektora prywatnego, stanowiące blisko 95 % ogółu zarejestrowanych podmiotów. Liczba powstających podmiotów gospodarczych rośnie z roku na rok. Świadczy to o aktywności mieszkańców powiat bieszczadzkiego w samozatrudnianiu i samodzielnemu tworzeniu nowych miejsc pracy.

Polska Klasyfikacja Działalności (PKD) obrazuje tendencje w gospodarce powiatu (handel hurtowy i detaliczny oraz budownictwo). Gospodarka powiatu skupia się głównie na prowadzeniu produkcji rolnej i leśnej.

Poniższa tabela przedstawia strukturę podmiotów gospodarczych z sektora prywatnego w ujęciu P KD.

Tabela 4 Zestawienie struktury podmiotów gospodarczych w powiecie bieszczadzkim w latach 2016 - 2018 - wg sekcji PKD 2007.

	2016	2017	2018
Ogółem	1.685	1.678	1.718
Sekcja:			
A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	313	301	308
B. Górnictwo i wydobywanie	2	2	3
C. Przetwórstwo przemysłowe	122	120	115
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1	2	1
E. Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	3	3	4
F. Budownictwo	223	212	242
G. Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle	361	355	346
H. Transport i gospodarka magazynowa	103	98	103
I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	161	165	175
J. Informacja i komunikacja	19	17	19
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	30	28	27
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	9	12	12
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	88	97	100
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	53	59	54
O. Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	0	0	0
P. Edukacja	24	25	23
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	94	99	107
R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	31	31	29
S. Pozostała działalność usługowa	48	52	50

T. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby			
U. Organizacje i zespoły eksterytorialne			

Opracowanie własne na podstawie danych ze strony www.stat.gov.pl

Powyższe zestawienie wskazuje wyraźnie na przewagę prowadzonej działalności w zakresie: rolnictwa, leśnictwa, łowiectwo i rybactwa, przetwórstwa przemysłowego, budownictwa, handlu hurtowego i detalicznego (włączając naprawę pojazdów samochodowych i motocykli) oraz działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi.

Podmioty gospodarcze zajmujące się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem na koniec 2018 r. stanowiły prawie 18% z ogółu jednostek działających w powiecie. Jednak w porównaniu do lat ubiegłych zauważalny jest nieznaczny spadek ilości podmiotów działających w sekcji A Polskiej Klasyfikacji Działalności. Coraz częściej ludzie mieszkający na wsi rezygnują z pracy w rolnictwie na rzecz pracy w innych branżach. Małe odziedziczone po rodzicach gospodarstwa przestają być głównym źródłem dochodu. Mieszkańcy Powiatu Bieszczadzkiego rezygnują z działalności rolniczej na przykład na rzecz rozwoju działalności związanej z turystyką. Zauważalny jest stopniowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych świadczących usługi związane z zakwaterowaniem oraz gastronomią, które na koniec 2018 r. stanowiły ponad 10% ogółu działających podmiotów gospodarczych. Piękne widoki oraz szereg atrakcji przyciągają turystów z całej Polski. Znaczący udział w ilości działających jednostek w powiecie stanowią podmioty wpisujące się w sekcję G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli, które stanowią ponad 20% wszystkich działających podmiotów gospodarczych.

O rozwoju Powiatu Bieszczadzkiego świadczy również wzrost liczby podmiotów gospodarczych świadczących usługi w zakresie budownictwa. Sekcja F, dotycząca budownictwa, to ponad 14% jednostek działających na terenie Powiatu Bieszczadzkiego.

3.3. Ochrona zdrowia.

Zadania w zakresie ochrony zdrowia na terenie Powiatu realizują różnorodne placówki, są to: szpital, przychodnie lekarskie oraz praktyki lekarskie. Najważniejszym punktem świadczącym usługi z zakresu ochrony zdrowia jest Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej (SPZOZ) w Ustrzykach Dolnych. SPZOZ prowadzi podstawową opiekę zdrowotną oraz specjalistyczną opiekę medyczną.

W SPZOZ w Ustrzykach Dolnych funkcjonuje 5 oddziałów, w tym do dyspozycji pacjentów szpital posiada 124 miejsca. Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela:

Tabela 5 Ilość łóżek na poszczególnych oddziałach w latach 2016 - 2018 w SP ZOZ w Ustrzykach Dolnych.

Nazwa oddziału	Liczba miejsc
Oddział chorób wewnętrznych	30
Oddział chirurgii ogólnej	20
Oddział rehabilitacyjny	30
Oddział pediatryczny	15
Oddział ginekologiczno- położniczy	29
Razem	124

opracowanie własne na podstawie danych z SP ZOZ

W ramach pracy pogotowia ratunkowego odnotowano wyjazdy w ostatnich 3 latach, dane przedstawia poniższa tabela:

Tabela 6 Wyjazdy Pogotowia Ratunkowego w latach 2016 - 2018.

Wyjazdy	2016	2017	2018
Ogółem	2.062	2.173	2.221

opracowanie własne na podstawie danych z SP ZOZ

Tabela 7 Stan zatrudnienia w SP ZOZ w Ustrzykach Dolnych w latach 2016-2018 r.

	Stan zatrudnienia na dzień		
	2016	2017	2018
Ilość osób zatrudnionych w SPZOZ	231	224	221

opracowanie własne na podstawie danych z SP ZOZ

W zakresie działania poradni specjalistycznych SP ZOZ w Ustrzykach Dolnych odnotowano następującą liczbę udzielonych porad. Dane przedstawia poniższa tabela:

Tabela 8 Ilość porad udzielona w SP ZOZ w latach 2016 - 2018.

	2016	2017	2018
Izba Przyjęć	3.779	3.478	3.489
Podstawowa Opieka Zdrowotna	3.119	3.021	3.203
Opieka specjalistyczna	20.778	20.711	23.193
Liczba hospitalizacji (pacjenci ogółem)	4.158	4.025	3.908

opracowanie własne na podstawie danych z SP ZOZ

Przy szpitalu działa Przyszpitalna Szkoła Rodzenia, którą prowadzą pracownicy oddziału. Spotkania w Szkole prowadzone są w formie wykładów jak i ćwiczeń czy prezentacji, które pomogą w przygotowaniu psychicznym i fizycznym do porodu oraz rodzicielstwa. Przeznaczone są dla kobiet od 25 tygodnia ciąży. Spotkania odbywają się raz w tygodniu.

Na terenie Gminy Czarna znajduje się Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej (NZOZ) „Pomagam”, gdzie przyjmuje jeden lekarz rodzinny i dwie pielęgniarki środowiskowo-rodzinne. W Gminie funkcjonuje również jeden punkt apteczny. Jeśli chodzi o Gminę Lutowiska, to znajduje się tam NZOZ „Bieszczady”, gdzie pomocy udziela jeden lekarz, dwie pielęgniarki środowiskowo-rodzinne oraz jedna położna środowiskowa. W tamtejszym Ośrodku można również skorzystać z opieki lekarza ginekologa. Znajduje się tam jeden punkt apteczny. W 2017 roku liczba osób przypadających na jedną przychodnię w Powiecie Bieszczadzkim to 1824.

Tabela 9 Apteki na terenie Powiatu Bieszczadzkiego:

Gmina Czarna	Punkt Apteczny „Eskulap”
Gmina Lutowiska	Punkt Apteczny „Remedium”
Gmina Ustrzyki Dolne	Apteka „Eskulap” Apteka „Pod Orlikiem” (dwa punkty) Apteka „Dr. Max” Apteka „Na Rogu”

Na terenie Powiatu Bieszczadzkiego można znaleźć następujące poradnie/gabinety podstawowej opieki zdrowotnej (POZ):

- 1) Indywidualna Praktyka Pielęgniarki Środowiskowo-Rodzinnej Leokadia Besz, Poradnia (Gabinet) Pielęgniarki Środowiskowej – Rodzinnej w Ustrzykach Dolnych;
- 2) Internistyczny Gabinet Lekarski Lek. Med. Andrzej Kucharzyk, Poradnia (Gabinet) Lekarza Poz w Ustrzykach Dolnych;
- 3) Kuciel-Dębek Urszula, Praktyka Lekarska Poradnia (Gabinet) Lekarza Poz w Ustrzykach Dolnych;
- 4) Marta Mazur, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MAR-MED. PORADNIA LEKARZA POZ w Ustrzykach Dolnych;
- 5) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "BIESZCZADY" PORADNIA (GABINET) LEKARZA POZ w Lutowiskach;
- 6) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "BIESZCZADY" PORADNIA (GABINET) PIEŁĘGNIARKI ŚRODOWISKOWEJ – RODZINNEJ w Lutowiskach;
- 7) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "BIESZCZADY" PORADNIA (GABINET) POŁOŻNEJ ŚRODOWISKOWEJ – RODZINNEJ w Lutowiskach;
- 8) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "MOCZARY" Usługi Pielęgniarskie w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach, PORADNIA (GABINET) PIEŁĘGNIARKI ŚRODOWISKOWEJ – RODZINNEJ;
- 9) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Pomagam" w Czarnej, PORADNIA LEKARZA RODZINNEGO;
- 10) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Pomagam" w Czarnej, GABINET PIEŁĘGNIARKI ŚRODOWISKOWO RODZINNEJ;
- 11) Niepubliczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej "Twoje Zdrowie" w Jurowcach, Poradnia (gabinet) lekarza POZ w Ropience;
- 12) NZOZ "AGA-MED" Domowa Opieka Medyczna Praktyka pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej w Ustrzykach Dolnych;
- 13) Poradnia Lekarska KRZYSZTOF HUSAR, PORADNIA (GABINET) LEKARZA POZ w Ustrzykach Dolnych;
- 14) Praktyka Indywidualna Pielęgniarki Środowiskowo-Rodzinnej Ewa Dubiel, PORADNIA (GABINET) PIEŁĘGNIARKI ŚRODOWISKOWEJ – RODZINNEJ w Ustrzykach Dolnych;
- 15) Praktyka Indywidualna Pielęgniarki Środowiskowo-Rodzinnej Maria Buć, PORADNIA (GABINET) PIEŁĘGNIARKI ŚRODOWISKOWEJ – RODZINNEJ w Ustrzykach Dolnych;
- 16) Praktyka Indywidualna Pielęgniarki Środowiskowo-Rodzinnej Maria Migocka, PORADNIA (GABINET) PIEŁĘGNIARKI ŚRODOWISKOWEJ – RODZINNEJ w Ustrzykach Dolnych;
- 17) Praktyka Indywidualna Położnej Środowisko-Rodzinnej-Halina Wójcik, PORADNIA (GABINET) POŁOŻNEJ ŚRODOWISKOWEJ – RODZINNEJ w Ustrzykach Dolnych;
- 18) Praktyka Lekarska Lek. Med. MARIA KUCHARZYK, PORADNIA (GABINET) LEKARZA POZ w Ustrzykach Dolnych;
- 19) Usługi Pielęgniarskie Barbara Żurowska-Pereślucha, PORADNIA (GABINET) PIEŁĘGNIARKI ŚRODOWISKOWEJ – RODZINNEJ w Ustrzykach Dolnych;
- 20) Zakład Leczniczy ULA-MED., Gabinet Lekarza POZ w Ustrzykach Dolnych.¹

Na terenie Powiatu Bieszczadzkiego można znaleźć również Przychodnie Specjalistyczna takie jak:

- 1) Krystyna Rzemieniuk KRYS-MED. Fizjoterapia w Ustrzykach Dolnych;

¹ <https://zip.nfz.gov.pl/GSL/GSL/POZ>

- 2) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "AKSIS" Krzysztof Wnuk w Ustrzykach Dolnych;
- 3) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "BIESZCZADY", PORADNIA GINEKOLOGICZNO-POŁOŻNICZA w Lutowiskach;
- 4) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Domowa Opieka Medyczna "DO-MED " Zespół hospicjum domowego w Ustrzykach Dolnych;
- 5) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "MOCZARY" Usługi Pielęgniarskie w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach, Opieka paliatywno-hospicyjna świadczona w domu pacjenta;
- 6) Niepubliczny ZOZ „MOCZARY” Usługi Pielęgniarskie w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach (gabinet rehabilitacji w Moczarach, Lutowiskach, Czarnej Górnej);
- 7) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "MOCZARY" Usługi Pielęgniarskie w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach, Poradnia zdrowia psychicznego w Ustrzykach Dolnych;
- 8) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "MOCZARY" Usługi Pielęgniarskie w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach, Ośrodek rehabilitacji leczniczej dziennej w Ustrzykach Dolnych;
- 9) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "MOCZARY" Usługi Pielęgniarskie w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach, Ośrodek rehabilitacji leczniczej dziennej dla dzieci w Ustrzykach Dolnych;
- 10) Poradnia Skórna-Wenerologiczna, PORADNIA SKÓRNO - DERMATOLOGICZNA w Ustrzykach Dolnych;
- 11) Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Lesku, Poradnia Zdrowia Psychicznego - filia w Ustrzykach Dolnych.
- 12) Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Lesku, Poradnia Leczenia Uzależnień - filia w Ustrzykach Dolnych.²

Stowarzyszenie Rozwoju Domu Pomocy Społecznej w Moczarach w 2009 r. utworzyło Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Moczary”, który od tamtej pory sukcesywnie powiększa wachlarz oferowanych przez siebie usług. NZOZ „Moczary” oferuje następujące usługi:

1. Pielęgniarska opieka długoterminowa;
2. Hospicjum domowe;
3. Gabinety rehabilitacji w Moczarach, Czarnej i Lutowiskach;
4. Rehabilitacja ogólnoustrojowa w ośrodku dziennym w Ustrzykach Dolnych;
5. Ośrodek rehabilitacji dziennej dla dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego;
6. Pielęgniarka POZ;
7. Poradnia Zdrowia Psychicznego.

Pielęgniarska opieka długoterminowa jest to opieka nad obłożnie i przewlekle chorymi przebywającymi w domu. Pacjenci objęci pielęgniarską opieką długoterminową nie wymagają hospitalizacji w oddziałach leczenia stacjonarnego, a ze względu na istniejące problemy zdrowotne wymagają systematycznej i intensywnej opieki pielęgniarskiej udzielanej w warunkach domowych i realizowanej we współpracy z lekarzem podstawowej opieki zdrowotnej, do którego złożona jest deklaracja wyboru. Okres objęcia chorego pielęgniarską opieką długoterminową jest uzależniony od stanu zdrowia pacjenta. Wizyty odbywają się min. 4 razy w tygodniu od poniedziałku do piątku, w godzinach 8.00 – 20.00. W medycznie uzasadnionych przypadkach również w soboty i niedziele.

Hospicjum domowe obejmuje swym działaniem powiat leski i bieszczadzki. Świadczenia opieki paliatywnej i hospicyjnej to wszechstronna, całościowa opieka nad świadczeniobiorcami chorującymi na nieuleczalne, niepoddające się leczeniu przyczynowemu, postępujące choroby. Opieka ta ma na celu zapobieganie bólowi i innym objawom somatycznym oraz ich uśmierzenie,

² <https://zip.nfz.gov.pl/GSL/GSL/PrzychodnieSpecjalistyczne>

łagodzenie cierpień psychicznych, duchowych i socjalnych. Świadczenia hospicyjne są udzielane w warunkach domowych, realizowane są we współpracy z lekarzem podstawowej opieki zdrowotnej oraz pielęgniarką podstawowej opieki zdrowotnej.

Świadczenia hospicyjne w warunkach domowych są realizowane przy zachowaniu poniższych zasad:

- 1) całodobowy dostęp przez 7 dni w tygodniu do świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych przez lekarza;
- 2) porady lekarskie w zależności od potrzeb, nie rzadziej niż 2 w miesiącu;
- 3) całodobowy dostęp przez 7 dni w tygodniu do świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych przez pielęgniarkę;
- 4) wizyty pielęgniarskie w zależności od potrzeb, nie rzadziej niż 2 w tygodniu;
- 5) pozostały personel – porady lub wizyty ustalane indywidualnie przez lekarza.

W trakcie sprawowania opieki, podczas każdej wizyty, chorzy i ich rodziny/opiekunowie otrzymują dokładne zalecenia dotyczące dalszego postępowania pielęgnacyjnego i leczniczego. Otrzymują także informację o numerach telefonów personelu hospicjum domowego, gotowego do udzielenia porad telefonicznych w każdym dniu tygodnia i w razie potrzeby do udzielenia wizyty w domu oraz są informowani o innych formach opieki paliatywnej i hospicyjnej oraz zasadach jej prowadzenia.

Świadczenia hospicyjne obejmują:

- 1) opiekę medyczną;
- 2) opiekę rehabilitacyjną;
- 3) opiekę psychologa;
- 4) świadczenia pielęgniarskie;
- 5) bezpłatne wypożyczanie sprzętu do pielęgnacji chorego oraz sprzętu rehabilitacyjnego, aparatury medycznej (np. koncentratory tlenu, ssaki).

Gabinety rehabilitacji w Moczarach, Czarnej i Lutowiskach świadczą usługi z zakresu:

- 1) kinezyterapii;
- 2) masażu;
- 3) elektrolecznictwa;
- 4) leczenia polem elektromagnetycznym;
- 5) światłolecznictwa i ciepłolecznictwa.

Ośrodek Dzienny Rehabilitacji Ogólnoustrojowej w Ustrzykach Dolnych udziela świadczeń pacjentom wymagającym kompleksowej rehabilitacji narządu ruchu, których stan kliniczny nie wymaga całodobowego nadzoru medycznego. W ramach leczenia dochodzący na zabiegi pacjenci mogą skorzystać z pakietu świadczeń rehabilitacyjnych, które są w pełni finansowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Czas trwania rehabilitacji ogólnoustrojowej realizowanej w warunkach ośrodka dziennego wynosi minimum 3 tygodnie, średnio wykonywanych jest 5 zabiegów dziennie u każdego Pacjenta. W czasie pobytu do dyspozycji Pacjentów jest pokój wypoczynkowy. Ośrodek mieści się w Ustrzykach Dolnych przy ul. 1 Maja 14.

Ośrodek Rehabilitacji Diennej dla dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego oferuje dzieciom możliwość korzystania z kompleksowej rehabilitacji, w której działania z zakresu fizjoterapii wspomagane są terapią neurologopedyczną, psychologiczną oraz pedagogiczną. Praca całego zespołu rehabilitacyjnego skupia się na tym, by nasi pacjenci dochodzili do pełni zdrowia, nie tylko w sensie sprawności ruchowej, ale również funkcji psychospołecznej.

Do Oddziału przyjmowane są w szczególności dzieci:

- 1) z grupy wysokiego ryzyka ciąży-porodowego;
- 2) z wrodzonymi wadami rozwojowymi układu nerwowego (np. przepukliny oponoworrdzeniowe, małogłowie, wrodzone wodogłowie);
- 3) z chorobami metabolicznymi układu nerwowego;
- 4) z zaburzeniami koordynacji ruchowej pochodzenia centralnego;
- 5) z zespołem mikrozaburzeń czynności mózgu (z wyłączeniem zespołów nadpobudliwości psychomotorycznej);
- 6) z zespołami aberracji chromosomów (w tym z zespołem Downa);
- 7) z trwałymi dysfunkcjami aparatu ruchu (w tym dziecięce porażenie mózgowe);

- 8) kardiomiopatie, zaniki nerwowo - mięśniowe, następstwa chorób urazowych i zapalnych OUN);
- 9) z zaburzeniami integracji sensorycznej;
- 10) z nieprawidłowym rozwojem psychomotorycznym o ustalonej lub bez ustalonej etiologii;
- 11) z wrodzonymi wadami rozwojowymi wielu układów;
- 12) z wadami postawy.

Rehabilitacja obejmuje:

- 1) poradę lekarską;
- 2) wielospecjalistyczną poradę terapeutyczną (konsylium);
- 3) świadczenia z zakresu diagnozy i terapii psychologicznej (w tym świadczenia z zakresu psychoterapii i neuropsychologii);
- 4) świadczenia z zakresu diagnozy i terapii logopedycznej (w tym świadczenia z zakresu neurologopedii);
- 5) świadczenia z zakresu diagnozy i terapii pedagogicznej;
- 6) wybrane zabiegi z zakresu fizykoterapii;
- 7) zabiegi z integracji sensorycznej.

Czas trwania rehabilitacji dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego w Ośrodku dziennym wynosi do 120 dni zabiegowych w roku kalendarzowym. Pacjenci mogą korzystać ze świadczeń w ośrodku 1, 2 lub 3 razy w tygodniu. O częstotliwości i rodzaju zaleconych pacjentowi zabiegów decyduje lekarz. Rehabilitacja prowadzona jest w formie indywidualnej terapii z poszczególnymi terapeutami oraz kinezyterapii dostosowaną do stanu klinicznego dziecka (m.in. wg met. NDT-Bobath) a także zajęć grupowych. Ośrodek mieści się w Ustrzykach Dolnych przy ul. Rynek 6 (budynek Nadleśnictwa).

Pielęgniarka POZ, od zadań której należy:

- 1) Sprawowanie kompleksowej opieki pielęgniarskiej uwzględniając w tym realizację na podstawie skierowania wydanego przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego, zleceń na zabiegi i procedury medyczne, których wykonanie możliwe jest w trybie ambulatoryjnym;
- 2) Realizowanie świadczeń pielęgnacyjnych wynikających z diagnozy pielęgniarskiej oraz zleceń lekarskich;
- 3) Współdziałanie w uzgodnieniu i tworzeniu przez zespół opiekuńczo-terapeutyczny DPS indywidualnych planów opieki dla jego mieszkańców;
- 4) Edukowanie personelu DPS w zakresie wynikającym z potrzeb ustalonych planami opieki.

Świadczenia pielęgniarki POZ realizowane są w dni robocze w godz. 8.00 – 18.00.

Poradnia Zdrowia Psychicznego, której oferta skierowana jest do pełnoletnich osób:

- 1) doświadczających problemów natury emocjonalnej i psychicznej;
- 2) cierpiących z powodu nadmiernego obciążenia stresem;
- 3) które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej (np. rozwód, utrata pracy, żałoba, konflikt w rodzinie, reakcja na ciężką chorobę i inne);
- 4) mających trudności w funkcjonowaniu społecznym;
- 5) nie radzących sobie z odczuwanym przygnębieniem i apatią;
- 6) u których rozpoznano choroby psychiczne.

W poradni można skorzystać z następujących form pomocy: porady lekarza psychiatry; porady psychologa; psychoterapia indywidualna i grupowa. Do lekarza psychiatry pacjenci przyjmowani są bez skierowania, bezpłatnie w ramach kontraktu z NFZ. W przypadku chęci skorzystania z usług psychologa lub psychoterapeuty wymagane jest skierowanie od lekarza ubezpieczenia zdrowotnego. Poradnia mieści się w Ustrzykach Dolnych przy ul. 1-go Maja 14.

Podsumowując należy zwrócić uwagę, że Powiat Bieszczadzki nie jest dostatecznie przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Powiat zapewnia osobom z niepełnosprawnościami podstawową opiekę medyczną oraz rehabilitację, co w przypadku takich osób jest podstawowym elementem zapewniającym im życie i w miarę normalne funkcjonowanie.

Istotne jest, że na terenie Powiatu brakuje specjalistów, lekarze przyjeżdżają na konsultacje oraz zabiegi z innych miejscowości i szpitali. Jeśli chodzi o budynki, w których przyjmują lekarze i pielęgniarki są one często niedostosowane do osób niepełnosprawnych. W budynkach nie ma wind, podjazdy na wózki inwalidzkie są strome, a korytarze wąskie.

3.4. Oświata i opieka na dzieckiem.

Teren Powiatu Bieszczadzkiego obejmuje miejsca opieki nad dziećmi od 1 roku życia, są to żłobek, przedszkola, szkoły podstawowe, szkoły średnie. Opiekę nad najmłodszymi dziećmi (od 1 do 3) sprawuje Żłobek Miejski w Ustrzykach Dolnych. Jest to jedyna funkcjonująca na terenie Powiatu placówka dla dzieci w tym przedziale wiekowym. Czas opieki nad każdym dzieckiem wynosi do 10 godzin w ciągu jednego dnia. Ilość miejsc w Żłobku Miejskim w 2018 r. wynosiła 45. Nieco lepiej rozwinięta jest sieć placówek przedszkolnych. Z roku na rok ilość dzieci uczęszczających do przedszkoli wzrasta. Stwierdzić można zatem, że jest zapotrzebowanie na takie placówki w naszym powiecie. W roku szkolnym 2019/2020 ilość zgłoszeń do przedszkoli na terenie Ustrzyk Dolnych przewyższyła oczekiwania. W związku z tym zdecydowano o otwarciu dodatkowych oddziałów klas „0”, aby jak największa ilość zgłoszeń mogła zostać rozpatrzona pozytywnie.

Na terenie Powiatu funkcjonują 4 Przedszkola:

Tabela 10 Instytucje opieki przedszkolnej w Powiecie Bieszczadzkim.

Gmina	Nazwa
Czarna	Punkt Przedszkolny w Czarnej
Lutowiska	Punkt Przedszkolny w Lutowiskach
Ustrzyki Dolne	Przedszkole Nr 1 w Ustrzykach Dolnych Przedszkole Nr 2 w Ustrzykach Dolnych Punkty przedszkolne przy szkołach podstawowych na terenie gminy Ustrzyki Dolne

Opracowanie własne

Jak widać z powyższej tabeli, w każdej z gmin znajduje się przynajmniej jeden punkt przedszkolny lub przedszkole.

Jeśli chodzi o szkoły podstawowe i szkoły średnie na terenie powiatu, to ma on rozbudowaną sieć szkolną. W każdej gminie znajduje się przynajmniej jedna szkoła podstawowa. Są to szkoły zarówno wiejskie jak i miejskie, o różnej wielkości i zasobach. Zestawienie szkół podstawowych z terenu Powiatu zostało przedstawione w tabeli poniżej:

Tabela 11 Szkoły Podstawowe w powiecie bieszczadzkim.

Gmina	Nazwa
Czarna	Szkoła Podstawowa w Polanie Szkoła Podstawowa w Czarnej
Lutowiska	Szkoła Podstawowa w Lutowiskach
Ustrzyki Dolne	Szkoła Podstawowa w Hoszowie Szkoła Podstawowa w Łobozewie Szkoła Podstawowa w Łodynie Szkoła Podstawowa w Ustjanowej

	Szkoła Podstawowa w Wojtkowej Szkoła Podstawowa w Ropience Szkoła Podstawowa Nr 1 w Ustrzykach Dolnych Szkoła Podstawowa Nr 2 w Ustrzykach Dolnych Bieszczadzki Zespół Placówek Szkolno- Wychowawczych
--	---

Opracowanie własne na podstawie danych CIE: Dane identyfikacyjne szkół i placówek według danych SIO z 30.09.2018, Nr 2018.09.30/05

Jeśli chodzi o liczbę uczniów w szkołach podstawowych w poszczególnych latach na terenie powiatu, również można zauważyć wzrost tego wskaźnika. Wynikać to może również z faktu, iż kilka szkół na terenie powiatu bieszczadzkiego zostało zamkniętych np. Szkoła Podstawowa w Krościenku, Szkoła Podstawowa w Równi, filia Szkoły w Zatwarnicy i Stuposianach oraz zmniejszenie Szkoły Podstawowej w Hoszowie.

Od tego roku w skutek Reformy Edukacji Narodowej zostały zlikwidowane gimnazja. Na terenie Powiatu Bieszczadzkiego zamknięto 4 (Czarna, Lutowiska i dwa w Ustrzykach Dolnych). W roku szkolnym 2015/16 w gimnazjum uczyło się 672 młodych mieszkańców Powiatu, w 2016/17 było to 645 uczniów, a w 2017/2018 liczba ta wynosiła 405.

Powiat Bieszczadzki dysponuje również ofertą szkół średnich, które zlokalizowane są w Ustrzykach Dolnych. Młodzież na terenie Powiatu może uczęszczać do liceów ogólnokształcących, technikum, szkoły zawodowej oraz branżowej. Zestawienie szkół oraz ich profile znajdują się w tabeli poniżej:

Tabela 12 Szkoły Średnie i ich profile na terenie Powiatu Bieszczadzkiego.

Liceum Ogólnokształcące im. Józefa Piłsudskiego	Bieszczadzki Zespół Szkół Zawodowych im. Lecha Wałęsy
Profile edukacyjne: <ul style="list-style-type: none"> • politechniczny • informatyczny • humanistyczny • medyczno-przyrodniczy • ekonomiczny 	Technikum – Technik Logistyk Technikum – Technik Hotelarz Technikum – Technik Żywnienia i Usług Gastronomicznych Technikum – Technik Organizacji Turystyki Szkoła Branżowa I stopnia: Branżowa Szkoła – kucharz Branżowa Szkoła – wielozawodowa Branżowa Szkoła – Pracownik Obsługi Hotelowej
Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Zespole Szkół Licealnych	II Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych Branżowa Szkoła II stopnia: -Technik Żywnienia i Usług Gastronomicznych - Technik Hotelarstwa Szkoła Policealna

opracowanie własne

Tabela 13 Liczba uczniów w szkołach których organem prowadzącym jest Powiat Bieszczadzki w poszczególnych latach.

	Ilość uczniów		
	Rok szkolny 2016/17	Rok szkolny 2017/18	Rok szkolny 2018/19
Szkoła Podstawowa specjalna	20	23	25
Gimnazjum specjalne	12	6	2
Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy	10	16	11
Liceum Ogólnokształcące (dla młodzieży)	240	226	243
II Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	52	33	24
Szkoła Policealna	63	21	72
Branżowa Szkoła I stopnia	0	21	58
Technikum	127	143	151
Zasadnicza Szkoła Zawodowa	45	29	17

opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego

Podsumowując należy zwrócić uwagę na różnorodność Szkół i ich ofert w powiecie bieszczadzkim oraz na wsparcie jakie jest udzielane dzieciom niepełnosprawnym i z trudnościami.

Tabela 14 Subwencja oświatowa w szkołach i placówkach prowadzonych przez Powiat Bieszczadzki w latach 2016 -2018.

Subwencja oświatowa na 2016 r.	6.819.438,00 zł
Subwencja oświatowa na 2017 r.	6.718.472,00 zł
Subwencja oświatowa na 2018 r.	7.042.724,00 zł

opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego

Szkoły i placówki prowadzone przez Gminę Czarna:

1. Szkoła Podstawowa im. I. Łukasiewicza w Czarnej;
2. Gimnazjum im. S. Myczkowskiego w Czarnej;

Tabela 15 Liczba uczniów, stan zatrudnienia i nakłady na oświatę w szkołach prowadzonych przez Gminę Czarna w latach 2016 -2018.

Rok	Liczba uczniów	Stan zatrudnienia nauczycieli	Nakłady na oświatę
2016	216	32,30 etatu	2 478 195,45
2017	197	32,40 etatu	2 638 446,26
2018	195	33,46 etatu	2 775 636,07

Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Szkoły i placówki prowadzone przez Gminę Lutowiska:

Zespół Szkół w Lutowiskach:

- 1) punkt przedszkolny w Lutowiskach;
- 2) Szkoła Podstawowa w Lutowiskach;
- 3) Gimnazjum w Lutowiskach,

- 4) szkolne schronisko młodzieżowe w Lutowiskach;
- 5) szkolne schronisko młodzieżowe w Stuposianach.

Tabela 16 Liczba uczniów, stan zatrudnienia i nakłady na oświatę w szkołach prowadzonych przez Gminę Lutowiskach w latach 2016 -2018.

Rok	Liczba uczniów			Stan zatrudnienia nauczycieli	Nakłady na oświatę
	przedszkole	Szkoła podstawowa	gimnazjum		
2016	50	114	67	41 (29 nauczycieli)	2 742 544,00
2017	55	127	40	43 (30 nauczycieli)	2 986 840,00
2018	54	139	23	42 (30 nauczycieli)	3 302 942,00

Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Szkoły i placówki prowadzone przez Miasto i Gminę Ustrzyki Dolne:

Tabela 17 Liczba uczniów, stan zatrudnienia i nakłady na oświatę w szkołach prowadzonych przez Gminę Ustrzyki Dolne w 2016 r.

	Liczba uczniów			Stan zatrudnienia nauczycieli (w etatach)	Nakłady na oświatę
	przedszkole	Szkoła podstawowa	gimnazjum		
SP Hoszów	14	24	0	5,65	459 783,17
SP Łobozew	10	14	0	4,74	401 254,24
SP Łodyna	12	20	0	5,59	419 924,56
SP Ustjanowa Górna	41	96	0	15,51	1 136 985,42
SP Wojtkowa	17	82	0	14,02	1 066 076,02
GM Wójtówka	0	0	31	10	678 097,52
ZSP Ropienka	27	79	50	20,94	1 507 214,13
ZSP nr 1 Ustrzyki Dolne	0	308	260	85,05	5 529 100,00
ZSP nr 2 Ustrzyki Dolne	79	383	178	74,59	5 344 160,07
Razem	200	1006	519	236,09	16 542 595,13

Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

2016 r.	Liczba uczniów	Stan zatrudnienia nauczycieli (w etatach)	Nakłady na oświatę
Przedszkole nr 1	161	23,17	1 220 230,67
Przedszkole nr 2	120	18,13	1 018 092,43
Razem	281	41,30	2 238 323,10

Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Tabela 18 Liczba uczniów, stan zatrudnienia i nakłady na oświatę w szkołach prowadzonych przez Gminę Ustrzyki Dolne w 2017 r.

	Liczba uczniów			Stan zatrudnienia nauczycieli (w etatach)	Nakłady na oświatę
	przedszkole	Szkoła podstawowa	gimnazjum		
SP Hoszów	17	12	0	5,42	443 360,31
SP Łobozew	13	13	0	5,25	400 739,11
SP Łodyna	19	13	0	5,98	460 169,03
SP Ustjanowa Górna	34	103	0	14,34	1 271 618,10
SP Wojtkowa	19	79	0	14,47	1 364 041,30
GM Wójtkówka	0	0	33	9,57	492 649,95
ZSP Ropienka	34	82	47	24,44	1 583 09,41
ZSP nr 1 Ustrzyki Dolne	0	305	246	83,45	5 522 800,72
ZSP nr 2 Ustrzyki Dolne	88	393	172	77,11	5 577 846,25
Razem	224	1000	498	240,03	17 116 234,18

opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

2017 r.	Liczba uczniów	Stan zatrudnienia nauczycieli (w etatach)	Nakłady na oświatę
Przedszkole nr 1	158	23,57	1 343 160,57
Przedszkole nr 2	140	22,34	1 146 343,43
Razem	298	45,91	2 489 504,00

Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Tabela 19 Liczba uczniów, stan zatrudnienia i nakłady na oświatę w szkołach prowadzonych przez Gminę Ustrzyki Dolne w 2018 r.

	Liczba uczniów			Stan zatrudnienia nauczycieli (w etatach)	Nakłady na oświatę
	przedszkole	Szkoła podstawowa	gimnazjum		
SP Hoszów	33	8	0	5,63	459 836,00
SP Łobozew	12	9	0	5,24	443 409,27
SP Łodyna	27	7	0	6,16	543 633,22
SP Ustjanowa Górna	33	118	0	21,56	1 546 533,34
SP Wojtkowa	30	83	24	22,51	1 859 422,12
SP Ropienka	32	85	31	22,39	1 631 090,79
ZSP nr 1 Ustrzyki Dolne	0	381	157	84,78	6 090 535,19
ZSP nr 2 Ustrzyki Dolne	50	459	102	75,08	5 901 965,84
Razem	217	1150	314	243,44	18 479 425,77

Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

2018 r.	Liczba uczniów	Stan zatrudnienia nauczycieli (w etatach)	Nakłady na oświatę
Przedszkole nr 1	161	24,12	1 404 156,07
Przedszkole nr 2	138	23,30	1 358 327,79
Razem	299	47,43	2 762 483,86

Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna (PPP) w Ustrzykach Dolnych funkcjonuje od 1 listopada 1980 r. Organem prowadzącym Poradnię jest Powiat Bieszczadzki, nadzór pedagogiczny nad nią sprawuje Podkarpacki Kurator Oświaty. Poradnia realizuje swoje zadania poprzez prowadzenie działalności diagnostycznej, terapeutycznej, doradczej oraz profilaktycznej w środowisku wychowującym. Obejmuje swym zasięgiem teren powiatu bieszczadzkiego.

PPP w Ustrzykach Dolnych jest placówką oświatową, ogólnodostępną. Służy pomocą w rozwiązywaniu problemów edukacyjnych i wychowawczych dzieci i młodzieży, pomaga także rodzicom i nauczycielom. Placówka prowadzi szeroką działalność diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą w ramach realizacji zadań określonych w obowiązujących aktach prawnych. Poradnia przyjmuje dzieci, młodzież od okresu urodzenia do ukończenia nauki w szkole średniej, a także młodzież nie uczącą się. Terenem działania Poradni jest powiat bieszczadzki: miasto i gmina Ustrzyki Dolne oraz gminy Czarna i Lutowiska. Łącznie pod opieką Poradni znajdowało się 17 placówek oświatowych w tym: 2 przedszkola, 12 szkół podstawowych, klasami gimnazjalnymi oraz 2 szkoły ponadgimnazjalne. Korzystanie z pomocy udzielanej przez poradnię jest dobrowolne i nieodpłatne. PPP udziela pomocy w ciągu całego roku kalendarzowego, jest placówką neferyjną.

Do głównych zadań Poradni należy:

- 1) diagnoza psychologiczna, pedagogiczna i logopedyczna;
- 2) terapia psychologiczna, pedagogiczna, logopedyczna;
- 3) opiniowanie, orzekanie;
- 4) interwencja kryzysowa;
- 5) psychoedukacja dzieci i młodzieży;
- 6) pedagogizacja rodziców;
- 7) wspomaganie przedszkoli i szkół;
- 8) prowadzenie mediacji;
- 9) doradztwo zawodowe.

Dane dotyczące terapii, konsultacji, doradztwa w roku szkolnym 2015/2016.

1. W udzielaniu bezpośredniej pomocy psychologiczno – pedagogiczno – logopedycznej dzieciom i rodzicom na terenie PPP dominowały indywidualne terapie psychologiczne, pedagogiczne i logopedyczne oraz inne formy pomocy indywidualnej. W wyżej wymienionych formach uczestniczyło 235 osób.
2. Wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek w zakresie pomocy psychologiczno – pedagogicznej w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych odbywało się na bieżąco, zgodnie z zapotrzebowaniem powyższych placówek. Pracownicy pedagogiczni udzielali indywidualnych konsultacji, doradztwa dla rodziców, nauczycieli, wychowawców oraz innych osób z instytucji współpracujących PPP, w których dominowały problemy związane z zaburzeniami rozwojowymi, zaburzeniami zachowania i emocji, defektologią, poradnictwem zawodowym, trudnościami w nauce. Ogółem przeprowadzono 709 konsultacji.
3. Praca w terenie – zajęcia grupowe prowadzone w szkołach:
4. Bezpośrednia pomoc psychologiczno – pedagogiczna dzieciom i młodzieży udzielana była poprzez zajęcia grupowe, zajęcia warsztatowe, prelekcje. Tematyka dotyczyła: cyberprzemocy, dopalaczy, poradnictwa zawodowego, oraz relacji rówieśniczych. Ogółem w powyższych zajęciach wzięło udział 462 osób.
5. W ramach przeciwdziałania uzależnieniom od alkoholu, narkotyków oraz propagowania zdrowego stylu życia PPP była współorganizatorem XII Kampanii Profilaktycznej, w której udział wzięło 100 osób.
6. PPP zorganizowała również IV debatę społeczną dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych poświęconą problemom współczesnej cywilizacji pn. „Bezpieczeństwo to nasza wspólna sprawa. Dopalacze kradną życie”. W debacie wzięło udział 100 osób.
7. W ramach poradnictwa zawodowego PPP jak co roku organizowała „Dni Otwartych Drzwi” w szkołach ponadgimnazjalnych, które odwiedziło 218 uczniów klas III gimnazjalnych z powiatu bieszczadzkiego.
8. PPP przeprowadziła 4 prelekcje dla rodziców.

Dane dotyczące terapii, konsultacji, doradztwa w roku szkolnym 2016/2017.

1. W udzielaniu bezpośredniej pomocy psychologiczno – pedagogiczno – logopedycznej dzieciom i rodzicom na terenie PPP dominowały inne formy pomocy indywidualnej udzielane przez psychologów: inne formy indywidualnej: 163, terapie psychologiczne: 32, terapia rodzin: 4 rodziny, terapia logopedyczna: 40 oraz terapia pedagogiczna: 15.
2. Pracownicy pedagogiczni udzielali indywidualnych konsultacji, doradztwa dla rodziców, nauczycieli, wychowawców oraz innych osób z instytucji współpracujących z PPP, w których dominowały problemy związane z zaburzeniami rozwojowymi, zaburzeniami zachowania i emocji, defektologią, poradnictwem zawodowym, trudnościami w nauce. Ogółem przeprowadzono 1059 konsultacji.
3. W ramach Sieci Współpracy i Samokształcenia na terenie PPP odbywały się spotkania z pedagogami szkolnymi oraz nauczycielami z terenu powiatu bieszczadzkiego. Tematyka

spotkań dotyczyła: specjalnych potrzeb edukacyjnych, zachowań suicydalnych i interwencji kryzysowej, autyzmu i Zespołu Aspergera oraz bieżących problemów szkół. Odbyły się 4 spotkania szkoleniowe.

Praca w terenie – zajęcia grupowe prowadzone w szkołach:

1. Bezpośrednia pomoc psychologiczno – pedagogiczna dzieciom i młodzieży udzielana była poprzez zajęcia grupowe, zajęcia warsztatowe. Tematyka głównie dotyczyła: cyberprzemocy. W powyższych zajęciach wzięło udział 595 osób. Prowadzone były również zajęcia dotyczące nawiązywania prawidłowych relacji rówieśniczych, w których uczestniczyło 535 osób. Ogółem w powyższych zajęciach wzięło udział 1030 uczniów z terenu powiatu bieszczadzkiego.
2. PPP była współorganizatorem XIII Kampanii Profilaktycznej, w której udział wzięło 120 osób.
3. PPP zorganizowała również V debatę społeczną dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, poświęconą problemom współczesnej cywilizacji: „Bezpieczeństwo to nasza wspólna sprawa. Dopalacze kradną życie”. W debacie wzięło udział 50 osób.
4. Popularyzowanie wiedzy psychologiczno – pedagogicznej odbywało się na bieżąco, według zapotrzebowania przedszkoli i szkół. Pracownicy poradni prowadzili prelekcje dla rodziców, pedagogów szkolnych i nauczycieli dotyczące zaburzeń zachowania i zaburzeń emocjonalnych, specjalnych potrzeb edukacyjnych, zachowań suicydalnych. Ogółem przeprowadzono 8 prelekcji.
5. W ramach poradnictwa zawodowego PPP jak co roku organizowała „Dni Otwartych Drzwi” w szkołach ponadgimnazjalnych, które odwiedziło 227 uczniów klas III gimnazjalnych z powiatu bieszczadzkiego.

Dane dotyczące terapii, konsultacji, doradztwa w roku szkolnym 2017/2018.

1. W udzielaniu bezpośredniej pomocy psychologiczno – pedagogicznej – logopedycznej dzieciom i rodzicom na terenie PPP dominowały inne formy pomocy indywidualnej udzielane przez psychologów: 181, indywidualne terapie psychologiczne: 54, terapia logopedyczna: 35, interwencja w sytuacjach kryzysowych: 26 osób oraz terapia pedagogiczna: 7.
2. Wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek w zakresie indywidualnych konsultacji, doradztwa dla rodziców, nauczycieli, wychowawców oraz innych osób z instytucji współpracujących PPP, w których dominowały problemy związane z zaburzeniami rozwojowymi, zaburzeniami zachowania i emocji, defektologią, poradnictwem zawodowym, trudnościami w nauce. Ogółem przeprowadzono 704 konsultacje.
3. W ramach Sieci Współpracy i Samokształcenia na terenie PPP odbywały się spotkania z pedagogami szkolnymi oraz nauczycielami z terenu powiatu bieszczadzkiego. Tematyka spotkań dotyczyła: specjalnych potrzeb edukacyjnych, oraz bieżących problemów szkół. Dyrektor PPP wyjaśniała również przepisy prawne dotyczące w/ problemów. Ogółem odbyto 5 spotkań o tematyce szkoleniowej.
Praca w terenie – zajęcia grupowe prowadzone w szkołach:
1. Bezpośrednia pomoc psychologiczno – pedagogiczna dzieciom i młodzieży udzielana była poprzez zajęcia grupowe, zajęcia warsztatowe. W powyższych zajęciach wzięło udział 356 osób. Prowadzone były również zajęcia dotyczące nawiązywania prawidłowych relacji rówieśniczych – 35 osób. Ogółem w powyższych zajęciach wzięło udział 391 osób.
2. W ramach przeciwdziałania uzależnieniom od alkoholu, narkotyków oraz propagowania zdrowego stylu życia PPP była współorganizatorem XIV Kampanii Profilaktycznej, w której udział wzięło 100 osób.

3. PPP była współorganizatorem debaty społecznej dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych poświęconej problemom współczesnej cywilizacji: „Porozmawiajmy o bezpieczeństwie, możesz mieć na nie wpływ”. W debacie wzięło udział 50 osób.
4. Popularyzowanie wiedzy psychologiczno – pedagogicznej odbywało się na bieżąco, według zapotrzebowania przedszkoli i szkół. Pracownicy poradni prowadzili prelekcje dla rodziców, pedagogów szkolnych i nauczycieli dotyczące zaburzeń zachowania i zaburzeń emocjonalnych, specjalnych potrzeb edukacyjnych. Ogółem przeprowadzono 5 prelekcji.
5. W ramach poradnictwa zawodowego nasza placówka jak co roku organizowała „Dni Otwartych Drzwi” w szkołach ponadgimnazjalnych, które odwiedziło 202 uczniów klas III gimnazjalnych z powiatu bieszczadzkiego.

Tabela 20 Struktura zatrudnienia w PPP w latach 2016-2018.

		2016	2017	2018
	Liczba pracowników pedagogicznych	6	6	7
W tym	psychologów	2	2	2
	pedagogów	3	3	3
	logopedów	1	1	1

opracowanie własne na podstawie danych z PPP

Tabela 21 Liczba osób objętych diagnozą i terapią w PPP.

ROK	Wiek przedszkolny	Szkoła podstawowa I gimnazjum	Szkoła ponadpodstawowa	Młodzież nie ucząca się i nie pracująca
Rok szkolny 2015-2016	45	302	18	2
Rok szkolny 2016-2017	76	190	15	2
Rok szkolny 2017/2018	65	206	24	3

opracowanie własne na podstawie danych z PPP

Tabela 22 Liczba osób objętych diagnozą i terapią w PPP.

Rodzaj badania	Rok szkolny 2015-2016	Rok szkolny 2016-2017	Rok szkolny 2017/2018
Psychologiczne	350	238	264
Pedagogiczne	280	184	222
Logopedyczne	128	134	124
Lekarskie	68	86	76
Razem	826	642	686

opracowanie własne na podstawie danych z PPP

3.5. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo na terenie powiatu zapewniają Policja oraz Straż Pożarna. W Ustrzykach Dolnych znajduje się Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, jej działania wspierają liczne

ochotnicze straże pożarne, mające siedziby na terenach wiejskich wszystkich gmin powiatu. Najwięcej Ochotniczych Straży Pożarnych funkcjonuje w gminie Ustrzyki Dolne, najmniej w gminie Lutowiska. Wśród działających OSP, cztery z nich funkcjonuje w Krajowym Systemie Ratownictwa Gaśniczego (KSRG).

Tabela 23 Ochotnicze straże pożarne na terenie gmin Powiatu Bieszczadzkiego.

Gmina	Nazwa
Czarna	OSP - Polana
	OSP - Lipie
	OSP - Czarna
	OSP - Żłobek
	OSP - Rabe
	OSP - Michniowiec-Bystre
	Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza
Ustrzyki Dolne	OSP - Wojtkówka
	OSP - Łobozew
	OSP - Bandrów
	OSP - Wojtkowa
	OSP - Stańkowa
	OSP - Krościenko
	OSP - Łodyna
	OSP - Jureczkowa
	OSP - Chwaniów
	OSP - Ropienka
	OSP - Brelików
	OSP - Ustrzyki Dolne
	OSP - Zawadka
	OSP - Ustjanowa
Lutowiska	OSP - Lutowiska
	OSP - Zatwarnica
	OSP - Dwernik
	OSP - Ustrzyki Górne
	OSP - Chmiel
	OSP - Stuposiany

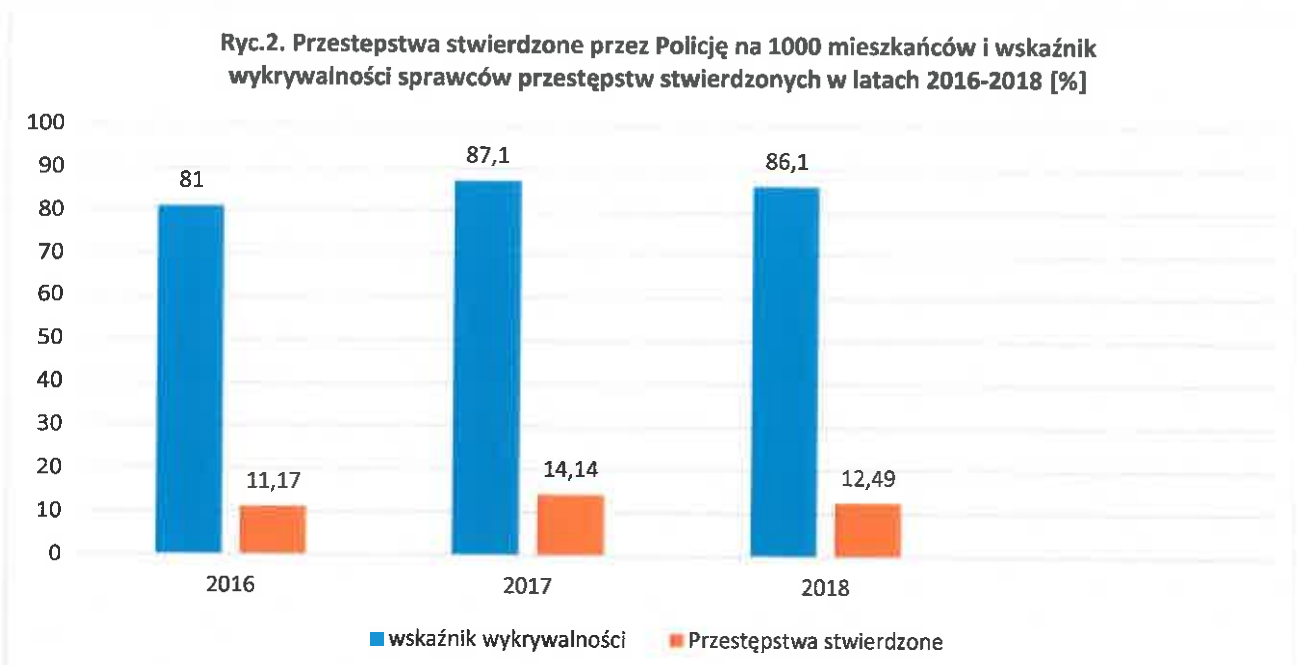
Dane PPSP Ustrzyki Dolne

Komenda Powiatowa Policji w Ustrzykach Dolnych, realizuje zadania powiatowej jednostki Policji oraz zapewnia pomoc dzielnicowych dla obszaru miasta Ustrzyki Dolne, Zespołu Prewencji w Czarnej oraz Lutowiskach.

Analiza liczby przestępstw przypadających na 1000 mieszkańców wskazuje, że w latach 2016

- 2018 wskaźnik liczby przestępstw przypadających na 1000 mieszkańców nieznacznie wzrósł.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję utrzymuje się w Powiecie Bieszczadzkim od trzech lat na podobnym poziomie i wahał się w granicach 81 - 86%, również przestępstwa stwierdzone na 1000 mieszkańców wahały się w granicach 11 - 14%.

Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl/bdl.

Tabela 24 Stwierdzone przestępstwa w powiecie bieszczadzkim w latach 2016 - 2018.

	2016 r.	2017 r.	2018 r.
O charakterze kryminalnym	161	171	189
O charakterze gospodarczym	35	70	25
Drogowe	40	62	42
Przeciwko życiu i zdrowiu	12	12	13
Przeciwko mieniu	55	48	41
Przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej oraz obyczajności	0	0	0
Przeciwko rodzinie i opiece	0	0	0
Przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji	0	0	0

opracowanie własne na podstawie danych z KPP w Ustrzykach Dolnych.

Tabela 25 Kategorie przestępstw odnotowanych przez Komendę Powiatowa Policji w Ustrzykach Dolnych.

L. p.	Kategorie przestępstw	Przestępstwa stwierdzone			Przestępstwa wykryte		
		2016	2017	2018	2016	2017	2018
1	Kradzież z włamaniem	13	9	14	4	1	5
2	Rozboje, wymuszenia rozbójnicze	2	2	0	1	2	0
3	Kradzież cudzej rzeczy	27	23	18	13	8	7
4	Uszkodzenia ciała	12	9	4	12	9	3
5	Bójka lub pobicie	2	2	3	2	2	3
6	Przestępstwa gospodarcze	35	70	25	32	64	23
7	Zgwałcenie	0	0	1	0	0	1
8	Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii	10	13	4	10	12	3
9	Zabójstwo	0	1	2	0	1	2
10	Przestępstwa drogowe	40	62	42	40	61	42

opracowanie własne na podstawie danych z KPP w Ustrzykach Dolnych

Z analizy danych przekazanych przez KPP w Ustrzykach Dolnych wynika, że z roku na rok wzrasta liczba przestępstw o charakterze kryminalnym oraz drogowym. W pozostałych kategoriach przestępstw ich liczebność spada lub nieznacznie wzrasta. Przestępstwa drogowe oraz przestępstwa gospodarcze stanowią najliczniejszą kategorię przestępstw odnotowywanych w powiecie bieszczadzkim na przestrzeni lat 2016 - 2018. Drugą liczną kategorię stanowią kradzieże oraz kradzieże z włamaniem.

Tabela 26 Dane statystyczne dotyczące działań Komendy Powiatowej Policji w Ustrzykach Dolnych w latach 2016-2018.

L. p.	Dane statystyczne	2016	2017	2018	
1	Liczba popełnionych przestępstw	ogółem	243	310	269
		w tym przez nieletnich	4	4	0
2	Liczba ustalonych przestępstw	ogółem	243	310	269
		w tym popełnionych przez nieletnich	4	4	0
3	Liczba osób zatrzymanych pod wpływem alkoholu	ogółem	0	0	0
4	Nieletni ujawnieni pod wpływem alkoholu	ogółem	0	0	0
5	Liczba osób zatrzymanych pod wpływem narkotyków	ogółem	0	0	0
		W tym nieletnich/ujawnionych	0	0	0
6		ogółem	6	8	3

	Liczba sprawców z ustawy p/narkomanii	w tym nieletnich	0	0	0
7	Liczba postępowań karnych	ogółem	250	295	265
8	Liczba czynów karalnych	ogółem	4	4	0

opracowanie własne na podstawie danych z KPP w Ustrzykach Dolnych

3.6. Organizacje pozarządowe

Ważną rolę w systemie społecznym odgrywają organizacje pozarządowe. Kwestie współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi reguluje ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zgodnie z art. 3 ustawy działalność pożytku publicznego to działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie. Do zadań tych należy m.in. działalność z zakresu pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównania szans tych rodzin i osób, działalność na rzecz osób niepełnosprawnych, ochrona i promocja zdrowia, promocja zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy, działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka, przeciwdziałanie uzależnieniom oraz patologiom społecznym. Realizując zadania w w/w sferach, organizacje pozarządowe mogą stanowić ważny element w rozwiązywaniu niektórych problemów społecznych.

Rejestr prowadzony przez Starostwo Powiatowe w Ustrzykach Dolnych wskazuje na funkcjonowanie co najmniej 123 organizacji, z których główne kategorie stanowią Stowarzyszenia zarejestrowane w KRS oraz Uczniowskie Kluby Sportowe.

Opracowanie własne na podstawie zestawienia rejestru stowarzyszeń Starostwa Powiatowego w Ustrzykach Dolnych

Analiza liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w latach 2016-2018 pozwala na wykazanie, że odnotowujemy systematyczny wzrost liczby organizacji pozarządowych, co świadczy o zwiększaniu się zaangażowania społecznego. W ostatnich trzech latach najwyższy

wskaźnik wzrostu osiągnęła gmina Ustrzyki Dolne i Lutowiska, najniższą aktywność odnotowujemy w gminie Czarna. Pamiętać jednak należy, że obywatele mogą angażować się w organizacje działające nie tylko na terenie własnej gminy, zaś często mają zasięg działalności szerszy niż tylko jedna gmina.

Działalność organizacji pozarządowych na rzecz osób niepełnosprawnych.³

W zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym na terenie Powiatu Bieszczadzkiego prowadzi działalność kilka organizacji pozarządowych, tj.:

Polski Związek Niewidomych, Okręg Podkarpacki, Koło Powiatu Bieszczadzkiego i Leskiego.

To instytucja zrzeszająca osoby niewidome i słabowidzące, ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, w tym dzieci i młodzież. Celem jej działania jest rehabilitacja, integracja społeczna, ochrona interesów jej członków oraz przeciwdziałanie skutkom niepełnosprawności i dyskryminacji.

Bieszczadzkie Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Promyk Nadziei”.

Celem Stowarzyszenia jest wyrównywanie szans dzieci i młodzieży niepełnosprawnej również ofiar wypadków drogowych oraz tworzenia warunków do stymulacji ich rozwoju, a także wspieraniu ich rodzin. Cele te realizowane są poprzez organizowanie i ciągłe, kompleksowe prowadzenie działań edukacyjnych i rehabilitacyjnych. Działania prowadzone są przez cały rok kalendarzowy, odbywają się od poniedziałku do soboty. Corocznie organizowane są cykliczne spotkania integracyjne tj.: „Dzień Matki”, „Dzień Dziecka”, Gminne Dni Rodziny”, „Spotkania Andrzejkowe”, „Spotkania Opłatkowe”. Ponadto podopieczni i opiekunowie Stowarzyszenia byli współorganizatorami jak i też uczestniczyli w Bieszczadzkim Dniu Osób Niepełnosprawnych, cyklicznej imprezie organizowanej na rzecz integracji osób niepełnosprawnych.

Stowarzyszenie Wprowadzać w Świat z siedzibą w Ustrzykach Dolnych.

Statutowymi zadaniami Stowarzyszenia Wprowadzać w Świat jest zajmowanie się promowaniem wśród młodzieży postaw społecznie pożądanych a także wspieranie i uaktywnianie ich talentów i zdolności. Celem tego Stowarzyszenia jest również pomoc osobom niepełnosprawnym poprzez realizację zadań w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, zmierzających do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności, niezbędnych do prowadzenia przez osobę niepełnosprawną niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia. W grudniu 2005 r. Stowarzyszenie to utworzyło Warsztaty Terapii Zajęciowej z siedzibą w Ustrzykach Dolnych. Celem działania Warsztatów jest rehabilitacja społeczna i zawodowa zmierzająca do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności każdego uczestnika niezbędnej do możliwie samodzielnego i aktywnego życia w środowisku.

Stowarzyszenie „POZYTYWKA” w Ustrzykach Dolnych.

Celem Stowarzyszenia jest podejmowanie wszelkich inicjatyw mających na celu pomoc oraz tworzenie optymalnych warunków rozwoju dzieci i młodzieży niepełnosprawnej i ich rodzin, a w szczególności:

1. Wyrównywanie szans dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
2. Włączanie dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w życie środowiska lokalnego.
3. Wspieranie rodziców i opiekunów dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
4. Wspieranie działalności edukacyjno – wychowawczej Bieszczadzkiego Zespołu Placówek Szkolno – Wychowawczych w Ustrzykach Dolnych.

³ Dane uzyskane ze Starostwa Powiatowego w Ustrzykach Dolnych, stan na 10.12.2018 r.

Stowarzyszenie „Młodzi- Kreatywni-Aktywni” z siedzibą w Bandrowie Narodowym.

W zakresie działalności Stowarzyszenia jest między innymi organizowanie pomocy i opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych; wspieranie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, ochrona ich wolności i praw; prowadzenie działań z zakresu kultury, edukacji, oświaty, sportu i rekreacji dla dzieci, młodzieży, dorosłych, w tym osób niepełnosprawnych a także pomoc społeczna oraz rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym, ukierunkowana na zwiększanie ich szans na rozwój indywidualny i poprawę warunków życia.

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Dźwiniacz Dolny.

W zakresie działalności Stowarzyszenia jest między innymi organizowanie pomocy i opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Stowarzyszenie Ludzie Ludziom w Ustrzykach Dolnych.

W zakresie działalności Stowarzyszenia jest między innymi prowadzenie działań na rzecz wyrównywania szans u osób niepełnosprawnych.

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Pracowników i Sympatyków Środowiskowych Domów Samopomocy, Oddział w Ustrzykach Dolnych.

Działalność Stowarzyszenia skupia się między innymi na szerzeniu w społeczeństwie wiedzy na temat samopomocy, wsparcia społecznego i problemów osób z zaburzeniami psychicznymi.

Stowarzyszenie Rozwoju Domu Pomocy Społecznej w Moczarach.

W zakresie swej działalności stowarzyszenie posiada między innymi wspieranie i propagowanie pomocy społecznej na rzecz ogółu społeczności ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych oraz potrzebujących.

Bieszczadzkie Towarzystwo Cyklistów w Ustrzykach Dolnych.

Działalność Stowarzyszenia obejmuje m.in. działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

Stowarzyszenie Rozwoju Ustjanowej Dolnej „Ustyan” w Ustjanowej Dolnej

W zakresie działalności Stowarzyszenia jest między innymi wspieranie i propagowanie pomocy społecznej na rzecz ogółu społeczności ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych i potrzebujących.

Stowarzyszenie „Kreatywne Karpaty” w Ustrzykach Dolnych

Stowarzyszenia to działa m.in. w obszarach:

- a) pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
- b) działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- c) ochrony i promocji zdrowia,
- d) działalności na rzecz osób niepełnosprawnych,

Na terenie powiatu bieszczadzkiego działają również dwa kluby seniora:

Stowarzyszenie Klub Seniora „Radość Życia” w Ustrzykach Dolnych.

Głównymi celami Stowarzyszenia są:

1. Rozwijanie różnorodnych form życia kulturalnego, towarzyskiego i wypoczynku ludzi starszych.
2. Rozbudzanie zainteresowań oraz aktywizacji w miejscu zamieszkania.
3. Organizowanie działań, które sprzyjać będą zachowaniu zdrowia i sprawności fizycznej.
4. Organizowanie wypoczynku i spotkań dostosowanych do zainteresowań członków klubu.

5. Współpraca z organami administracji publicznej oraz kierowanie do nich swoich postulatów.
6. Prowadzenie różnych form współpracy seniorów, a sprzyjających realizacji statutu tych celów stowarzyszenia.
7. Organizowanie imprez charytatywnych, z których dochód będzie przeznaczony na realizację zadań statutowych.
8. Prowadzenie działalności promocyjnej, reklamowej na rzecz stowarzyszenia i jego członków.

Stowarzyszenie Klub Seniora "Sami Swoi" w Ustrzykach Dolnych.

Głównymi celami Stowarzyszenia są:

1. Inicjowanie i utrzymywanie więzi koleżeńskich wśród seniorów z terenu miasta Ustrzyki Dolne.
2. Organizowanie dla członków Klubu życia towarzyskiego, w tym spotkań, odczytów, wycieczek, imprez kulturalnych itp.
3. Organizowanie grup zainteresowań o tematyce zawodowej, kulturalnej, sportowej itp.
4. Inicjowanie, organizowanie pomocy dla członków Klubu, w razie potrzeb.
5. Nawiązywanie kontaktów z innymi Klubami działającymi na terenie miasta.

4. Problemy społeczne w powiecie bieszczadzkim.

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Codziennemu życiu ludzi mieszkających w powiecie bieszczadzkim towarzyszą liczne problemy, które swoim zasięgiem obejmują coraz większą grupę ludzi i coraz młodsze pokolenia oraz spośród których bezrobocie jest uważane za największy problem społeczny i skupiający wokół siebie inne problemy. Zmuszają one część społeczności do szukania różnych form pomocy, w tym również korzystania z pomocy społecznej.

Do zadań samorządu terytorialnego należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, a w szczególności zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, m.in.: z zakresu zdrowia, oświaty, kultury, pomocy społecznej, utrzymania dróg publicznych, ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego. Powiat i gmina wykonują zadania pomocy społecznej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.

4.1. Jednostki i placówki pomocy społecznej.

Tabela 27 Wykaz instytucji działających w obszarze pomocy społecznej w powiecie bieszczadzkim.

Lp.	Nazwa instytucji	Adres
1	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych	ul. Bełska 22 38-700 Ustrzyki Dolne
2	Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ustrzykach Dolnych	ul. Wyzwolenia 7 38-700 Ustrzyki Dolne
3	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnej	Czarna Górna 74 38-710 Czarna
4	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lutowiskach	Lutowiska 14 38-713 Lutowiska
5	Dom Pomocy Społecznej w Moczarach	Moczary 41 38-700 Ustrzyki Dolne

6	Warsztaty Terapii Zajęciowej W Ustrzykach Dolnych	ul. Gombrowicza 37 38-700 Ustrzyki Dolne
7	Środowiskowy Dom Samopomocy w Ustrzykach Dolnych	ul. Wyzwolenia 7 38-700 Ustrzyki Dolne

opracowanie własne

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) jest jednostką organizacyjną Powiatu, powołaną do wykonywania zadań własnych powiatu z zakresu pomocy społecznej, a także realizowania przy pomocy środków PFRON zadań na rzecz osób niepełnosprawnych. Istotą działania PCPR jest udzielanie osobom i rodzinom takiego wsparcia, które umożliwi im w miarę samodzielną egzystencję, aktywność społeczną, skuteczną realizację ról społecznych, dając szansę na rozwój, integrację i funkcjonowanie w społeczeństwie a także coraz lepsze radzenie sobie z pojawiającymi się problemami. Szczegółowa analiza zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie została ujęta w podrozdziale 2.1.

PCPR współpracuje z: ośrodkami pomocy społecznej, Policją, KRUS, ZUS, Sądem Rejonowym w Lesku, Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie z terenu Województwa Podkarpackiego, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Ustrzykach Dolnych, jednostkami oświatowymi, Powiatowym Urzędem Pracy w Ustrzykach Dolnych i innymi instytucjami w celu udzielania pomocy swoim klientom.

Przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych działa **Ośrodek Interwencji Kryzysowej**. Ośrodek Interwencji Kryzysowej dysponuje hostelem (pięć miejsc noclegowych), gdzie mogą w razie potrzeby schronić się ofiary przemocy i ich rodziny kierowane przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych. Osoby z terenu Powiatu Bieszczadzkiego znajdujące się w kryzysie mają możliwość uzyskania skorzystania ze specjalistycznych porad pedagoga, psychologa, prawnika, pracownika socjalnego, terapeuty uzależnień. Wszystkie porady specjalistów udzielane są bezpłatnie.

Tabela 28 Struktura zatrudnienia w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych.

Lp.	Stanowisko	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych		
		2016	2017	2018
1	Dyrektor	0	0	1
2	Kierownik	1	1	1
3	Starszy pracownik socjalny	0	0	1
4	Pozostali pracownicy	4	4	6
	Razem	5	5	9

opracowanie własne

Ośrodki Pomocy Społecznej.

Na terenie powiatu bieszczadzkiego funkcjonują 3 ośrodki pomocy społecznej: w Czarnej, Lutowiskach i Ustrzykach Dolnych, realizujące zadania własne oraz zadania zlecone. Celem pomocy społecznej jest zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadającym godności człowieka, w tym również osobom niepełnosprawnym.

Ośrodki pomocy społecznej mogą udzielić:

- a) pomocy finansowej (zasiłek stały, celowy, okresowy, celowy specjalny);
- b) pomocy rzeczowej;
- c) pomocy w formie usługi niematerialnej świadczone osobom starszym, niepełnosprawnym, którym przysługują usługi opiekuńcze w zakresie: pielęgnacji, załatwiania spraw w urzędach, robienia zakupów oraz usługi specjalistyczne w zależności od schorzenia;
- d) pomocy w formie pracy socjalnej skierowanej ku osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie.

Tabela 29 Zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej w latach 2016 - 2018.

Lp.	Stanowisko	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnej			Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lutowiskach			Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ustrzykach Dolnych		
		2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
1	Kierownik	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	Zastępca kierownika	0	0	0	0	0	0	1	1	1
	Starszy specjalista pracy socjalnej				0	0	0	0	2	2
3	Specjalista pracy socjalnej	0	0	0	0	0	0	4	5	5
4	Starszy pracownik socjalny	1	1	1	3	3	2	3	1	1
5	Pracownik socjalny	1	1	1	0	0	1	2	1	1
	Aspirant pracy socjalnej	1	1		0	0	0	0	0	0
6	Konsultant	0	0	0	0	0	0	0	1	1
7	Pozostali pracownicy	3	3	5	3	3	4	14	13	13
	Ilość osób zatrudnionych	7	7	8	7	7	8	25	25	25

opracowanie własne na podstawie danych z OPS

Zadaniem pomocy społecznej jest, między innymi, tworzenie warunków organizacyjnych funkcjonowania pomocy społecznej, w tym niezbędnej infrastruktury socjalnej. W systemie pomocy społecznej powinny funkcjonować instytucje i placówki, umożliwiające pełną realizację zadań, wynikających z ustawy o pomocy społecznej. Oferowana pomoc będzie wówczas profesjonalna i kompleksowa.

Dom Pomocy Społecznej w Moczarach.

Dom Pomocy Społecznej w Moczarach (DPS) jest jednostką organizacyjną Powiatu Bieszczadzkiego, funkcjonującą na zasadach jednostki budżetowej i realizującą zadania pomocy społecznej w zakresie sprawowania całodobowej opieki dla osób przewlekle psychicznie chorych. DPS przeznaczony jest dla 146 osób dorosłych obojga płci, których wiek, stan zdrowia, warunki materialne, mieszkaniowe wymagają udzielania stałej całodobowej pomocy. Dom zaspokaja niezbędne potrzeby opiekuńcze, bytowe, wspomagające, społeczne i religijne swoich mieszkańców na poziomie obowiązującego standardu. Zakres i poziom świadczeń jest dostosowany do indywidualnych potrzeb każdego mieszkańca. DPS umożliwia swoim mieszkańcom korzystanie z przysługujących na podstawie odrębnych przepisów świadczeń zdrowotnych oraz zapewnia wszystkie wymogi wynikające z przepisów bezpieczeństwa przeciwpożarowego i sanitarnego. Ponadto dom umożliwia mieszkańcom korzystanie z przysługujących na podstawie odrębnych przepisów świadczeń zdrowotnych. Dla opieki pielęgniarstwa i rehabilitacji mieszkańców został zarejestrowany Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej utworzony przez działające przy DPS Stowarzyszenie Rozwoju Domu Pomocy Społecznej

w Moczarach. W DPS w Moczarach przeprowadzone są cykliczne zajęcia terapeutyczne takie jak:

1. Arteterapia prowadzona w pracowniach rękodzieła artystycznego, malarstwa i pracowni rzeźbiarskiej oraz zajęcia muzyczne z elementami teatru w Sali terapii muzyczno-teatralnej.
2. Terapia kulinarna w pracowni terapii kulinarnej.
3. Terapia ruchowa prowadzona w sali gimnastycznej, na basenie w Ustrzykach Dolnych i na wolnym powietrzu na terenie istniejącego parku/ ogrodu w DPS w Moczarach.
4. Do dyspozycji mieszkańców są również punkty biblioteczne, świetlice i dwie kafejki internetowe.

Przy DPS działa również „Stowarzyszenie Rozwoju Domu Pomocy Społecznej w Moczarach” powstałe w 2006 roku. Wspólnym celem DPS i stowarzyszenia jest wspieranie i stały rozwój domu podejmowany we współpracy z administracją publiczną w celu wdrażania instrumentów polityki społecznej oraz wspomaga działania domu, jako instytucji. Co roku stowarzyszenie realizuje projekty konkursowe finansowane ze środków zewnętrznych.

Tabela 30 Struktura zatrudnienia w DPS w Moczarach w latach 2016 - 2018.

		2016	2017	2018
1	Liczba etatów	95,50	95,95	98,45
2	Liczba zatrudnionych osób	105	105	107

Opracowanie własne na podstawie danych DPS

Tabela 31 Liczba osób przebywających w DPS w Moczarach z podziałem na wiek w latach 2016 - 2018.

Lp.	wiek	Rok		
		2016	2017	2018
1.	18-40	23	23	23
2.	41-60	51	49	51
3.	61-64	20	18	15
4.	65-74	22	26	31
5.	75 - 79	12	10	8
6.	80 i więcej	18	19	17
	Razem	146	145	145

opracowanie na podstawie danych z DPS

Dzienny Ośrodek Wsparcia Opiekuńczego w Ustrzykach Dolnych

W 2018 r. na terenie powiatu bieszczadzkiego utworzono Dzienny Ośrodek Wsparcia Opiekuńczego (DOWO). Ośrodek został utworzony w ramach projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (Działanie 8.3 zwiększanie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych). Projekt jest realizowany przez Stowarzyszenie Rozwoju Domu Pomocy Społecznej w Moczarach. Celem projektu było zwiększenie dostępności usług społecznych świadczonych na obszarze powiatów bieszczadzkiego i leskiego poprzez utworzenie nowych miejsc opieki dziennej dla osób niesamodzielnych oraz wspieranie opiekunów nieformalnych w organizacji obowiązków związanych z opieką nad osobami niesamodzielnymi. W ramach projektu realizowane są następujące zadania:

1. organizacja nowych miejsc opieki dziennej dla osób niesamodzielnych;
2. opieka, zajęcia terapeutyczne oraz animacja czasu wolnego;
3. wsparcie opiekunów nieformalnych w opiece domowej – grupa wsparcia.

DOWO mieści się w Ustrzykach Dolnych przy ul. Jana Pawła II 20. Przeznaczony jest dla 15 osób niesamodzielnych. W Domu prowadzona jest opieka i terapia dostosowana do indywidualnych potrzeb. Dzięki regularnemu udziałowi w zajęciach podopieczni Domu aktywnie uczestniczą w życiu społecznym. Dzięki pracy Domu wsparcie otrzymują również opiekunowie nieformalni osób niesamodzielnych, m.in. poprzez udział w grupie wsparcia.

Warsztaty Terapii Zajęciowej w Ustrzykach Dolnych.

Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ) realizuje zadania w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, zmierzające do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności swoich uczestników, prowadzi działania pomagające rozwijać umiejętności niezbędne do samodzielnego życia. Przeznaczony jest dla osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, które posiadają wskazanie do terapii zajęciowej. WTZ w Ustrzykach Dolnych działają od grudnia 2005 r. Na początku działania w WTZ uczestniczyło 35 osób, od początku roku 2012 jest już 40 uczestników. W lutym 2019 r. WTZ zostały poszerzone o jedną pracownię i obecnie w terapii w WTZ uczestniczy już 45 osób. Terapia zajęciowa odbywa się w następujących pracowniach: tkacka, krawiecka, plastyczna, kulinarna, gospodarstwa domowego, stolarska, multimedialna, artystyczno – techniczna oraz nowo utworzona pracownia rehabilitacyjna.

W warsztatach terapii zajęciowej prowadzona jest rehabilitacja zawodowa i społeczna, w tym działalność rekreacyjna, kulturalna i sportowa. Dla uczestników organizuje się szereg wyjazdów, wycieczek, wyjść na imprezy kulturalne, zabaw itp. Uczestnicy biorą udział w zawodach sportowych o zasięgu lokalnym. Rehabilitacja uczestników warsztatów odbywa się zgodnie z indywidualnym planem terapii przygotowanym dla każdego uczestnika i realizowanym przez Radę Programową, składającą się z pracowników WTZ. Rehabilitacja społeczna realizowana jest przede wszystkim przez:

1. Przygotowania do maksymalnie samodzielnego życia, w którym uczestnik będzie mógł pełnić rolę zgodnie ze swoimi możliwościami, potrzebami, zainteresowaniami i oczekiwaniami otoczenia społecznego;
2. Przygotowania do pełnienia możliwie wielu realnych dla siebie ról aktywnego członka rodziny, a więc osoby samodzielnej w samoobsłudze, zaradnej, kompetentnej w podstawowych pracach domowych;
3. Przygotowania do niezależnego i aktywnego funkcjonowania w środowisku lokalnym, placówkach użyteczności publicznej, w kontaktach międzyludzkich i udziału w różnych formach życia towarzyskiego;
4. Przygotowanie do prostych prac zarobkowych;
5. Wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej;
6. Wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych;
7. Kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi;
8. Aktywne wspomaganie procesu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych;
9. Stworzenie osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywrócenia umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Tabela 32 Liczba uczestników WTZ z podziałem na płeć w latach 2016 - 2018.

2016		2017		2018	
mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
18	22	19	21	20	20
40		40		40	

Opracowanie własne na podstawie danych z WTZ

Tabela 33 Liczba uczestników WTZ z podziałem na wiek w latach 2016 - 2018.

Lp.	Wiek	Rok		
		2016	2017	2018
1.	16-20	2	1	0
2.	21-25	4	2	4
3.	26-30	5	5	5
4.	31-35	1	4	3
5.	36-40	4	5	2
6.	41-50	11	11	13
7.	51-55	3	4	3
8.	56-60	5	4	5
9.	60 i więcej	5	4	5

opracowanie własne na podstawie danych z WTZ

Tabela 34 Struktura zatrudnienia w WTZ w latach 2016 - 2018.

	2016	2017	2018
Liczba zatrudnionych osób	16	16	15

opracowanie własne

Środowiskowy Dom Samopomocy w Ustrzykach Dolnych.

Na terenie powiatu bieszczadzkiego funkcjonuje jeden Środowiskowy Dom Samopomocy (ŚDS), w Ustrzykach Dolnych. ŚDS jest przeznaczony dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Uczestnicy przyjmowani są do ŚDS na podstawie decyzji administracyjnej Kierownika Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ustrzykach Dolnych w porozumieniu z Kierownikiem Środowiskowego Domu Samopomocy. Środowiskowy Dom Samopomocy jest elementem realizowanej w gminie strategii zapewnienia osobom z zaburzeniami psychicznymi oparcia społecznego pozwalającego im na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, usamodzielnienie i integrację społeczną. ŚDS zajmuje się rehabilitacją społeczną osób niepełnosprawnych polegającą na uczeniu i rozwijaniu umiejętności potrzebnych w życiu codziennym.

Celem ogólnym Środowiskowego Domu Samopomocy w Ustrzykach Dolnych jest zwiększenie zaradności i samodzielności życiowej, a także integracji społecznej osób niepełnosprawnych. Stworzenie lokalnego systemu oparcia społecznego, który umożliwi zaspokojenie potrzeb zdrowotnych, edukacyjnych, kulturalnych i społecznych, co w efekcie spowoduje samodzielne (w miarę możliwości) funkcjonowanie w naturalnym środowisku społecznym i rodzinnym. W odpowiedzi na potrzeby tych osób z uwzględnieniem specyfiki ich niepełnosprawności ŚDS daje możliwość rozwoju osobowościowego poprzez uczestnictwo w zajęciach terapeutycznych, różnego rodzaju imprezach, wycieczkach, kontaktach z innymi uczestnikami oraz środowiskiem lokalnym.

Wśród zadań Środowiskowego Domu Samopomocy należy wymienić:

Trening funkcjonowania w życiu codziennym:

Trening dbałości o wygląd zewnętrzny, który obejmuje następujące czynności: dbanie o czysty, estetyczny i schludny wygląd, zwracanie uwagi na zakładanie ubrań nie uszkodzonych, ubieranie stosownie do pogody i okoliczności, nauka zakładania ubrań dostosowanych do rozmiaru osoby, wieku i figury, kolorystyczne dobieranie elementów garderoby, nauka stylizacji sportowej, kasualowej oraz wieczorowej, dbanie o czystość włosów i staranne uczesanie oraz golenie u mężczyzn, zaś u kobiet dbanie o figurę, makijaż.

Trening nauki higieny, który obejmuje następujące czynności: mycie całego ciała, mycie rąk, dbanie o stopy, dbanie o paznokcie, dbanie o włosy, dbanie o higienę jamy ustnej, dbanie o bieliznę osobistą.

Trening kształtuje w uczestnikach nawyk systematyczności codziennego dbania o siebie, zwiększa samoświadomość, zwraca uwagę na różne aspekty związane z higieną osobistą.

Trening kulinarny, który dostarcza podopiecznym umiejętności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu. Trening obejmuje: parzenie kawy i herbaty, przygotowywanie kanapek, przygotowywanie dań na ciepło, przygotowywanie posiłków typu fast food oraz przekąsek, pieczenie ciast, porządkowanie po posiłku.

Trening umiejętności praktycznych, jego celem jest nauka teoretyczna i praktyczna w obszarze: bezpieczeństwa i higieny pracy, dokonywania drobnych napraw domowych, konserwacji i czyszczenia obuwia, reperowania i czyszczenia odzieży, posługiwania się narzędziami artystycznymi i warsztatowymi, korzystania z urządzeń elektronicznych i elektrycznych, nauki praktycznych czynności samoobsługowych, zasady dobrego zachowania, obsługi sprzętu RTV, obsługi sprzętu AGD.

Trening gospodarowania własnymi środkami finansowymi, którego celem jest zdobycie nowej wiedzy, dotyczącej wyrobienia nawyków oszczędnego gospodarowania pieniędzmi, rozeznania cenowego, dokonywania obliczeń na pieniądzu, zwiększania świadomości dotyczącej własnych dochodów, swoich miesięcznych wydatków, rozumienia sensu pieniądza, robienia zakupów, planowania wydatków, radzenia sobie z trudnościami podczas robienia zakupów (np. reklamacje), znajomości zasad wzięcia kredytu, pożyczki.

Trening umiejętności interpersonalnych oraz rozwiązywania problemów: nauka radzenia sobie w sytuacjach trudnych związanych z relacjami interpersonalnymi; nauka nawiązywania oraz podtrzymywania relacji międzyludzkich, nauka współpracy w grupie, podniesienie samooceny i poczucia własnej wartości, zapobieganie izolacji społecznej – realizowany w formie licznych aktywności celowych, podczas indywidualnego oraz grupowego wsparcia.

Trening umiejętności spędzania wolnego czasu – rozwijanie zainteresowań literaturą, filmem, internetem, audycjami radiowymi, udział w spotkaniach towarzyskich i kulturalnych;

Poradnictwo psychologiczne.

Pomoc w załatwianiu spraw urzędowych.

Pomoc w dostępie do niezbędnych świadczeń zdrowotnych: edukowanie uczestników związane z farmakoterapią oraz zdrowym stylem życia, uzgadnianie wizyt oraz pilnowanie terminów, pomoc w zakupie leków i dotarciu do jednostek ochrony zdrowia – realizowana w formie licznych aktywności celowych, podczas indywidualnego wsparcia;

Niezbędna opieka nad Uczestnikami ŚDS.

Terapia ruchowa (działania rehabilitacyjne): utrzymująca zadowalającą kondycję fizyczną uczestników, czego potwierdzeniem są wysokie lokaty w zawodach sportowych.

Inne formy postępowania przygotowujące do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej lub podjęcia zatrudnienia, w tym w warunkach pracy chronionej na przystosowanym stanowisku pracy, również w formie indywidualnego wsparcia.

Tabela 35 Struktura zatrudnienia w ŚDS w latach 2016 - 2018.

		2016	2017	2018
1.	Liczba etatów	10	10	9,5
2.	Liczba zatrudnionych osób	12	12	12

opracowanie własne na podstawie danych ŚDS

Tabela 36 Liczba uczestników ŚDS z podziałem na płeć w latach 2016 - 2018.

2016		2017		2018	
kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
15	27	17	27	17	30
42		44		47	

opracowanie własne na podstawie danych z ŚDS

Tabela 37 Liczba uczestników ŚDS z podziałem na wiek w latach 2016 - 2018.

Lp.	Wiek	Rok		
		2016	2017	2018
	0-18	0	0	0
	19-40	25	26	28
	41-60	16	17	16
	61-74	1	1	3
	75 i więcej	0	0	0

opracowanie własne na podstawie danych z ŚDS

4.2. Identyfikacja problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim.

Celem Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2020 - 2026 jest rozwiązywanie ważnych problemów społecznych oraz planowanie i realizacja wyznaczonych zadań w zakresie polityki społecznej.

Problem społeczny to zjawisko niekorzystne dla danej społeczności, oceniane przez zbiorowość, której dotyczy, jako niepożądane, niebezpieczne i konieczne do wyeliminowania. Problem społeczny to coś co przeszkadza większości członków danej społeczności, przeszkoda dla jej efektywnego funkcjonowania, rozdźwięk między uznanymi wzorami a aktualnym stanem rzeczy. Jest to zjawisko niepożądane, które wydaje się możliwe do przezwyciężenia przez zbiorowe działanie.

Do najpowszechniejszych, najbardziej znanych problemów społecznych zaliczmy m.in.: przemoc, uzależnienia, ubóstwo, długotrwałe bezrobocie, bezdomność, wykluczenie społeczne, itp. To poważne zagrożenia, które dotyczą wszystkie społeczeństwa. Nad ich rozwiązaniem pracuje wiele organizacji, instytucji i osób. Warto jednak pamiętać, że duże problemy zwykle rodzą się z mniejszych, np. alkoholizm wśród młodzieży może mieć swoją przyczynę w braku ciekawych ofert spędzania wolnego czasu w danej okolicy.

Powiat bieszczadzki obejmuje teren trzech gmin: dwóch wiejskich (Czarna i Lutowiska) i jednej miejsko-wiejskiej (Ustrzyki Dolne). Codziennemu życiu ludzi mieszkających w powiecie bieszczadzkim towarzyszą liczne problemy, które swoim zasięgiem obejmują coraz większą grupę ludzi i coraz młodsze pokolenia oraz spośród których bezrobocie uważane jest za największy problem społeczny. Ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, alkoholizm są najpoważniejszymi problemami społecznymi naszego powiatu, zaś podjęte działania naprawcze nie rozwiązały problemu. Zauważa się iż bardzo duża liczba osób z powodu braku perspektyw na lepszy rozwój i pracę emigruje do krajów zachodnich i coraz częściej są to młodzi ludzie.

Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie Powiatu Bieszczadzkiego została sporządzona w oparciu o dane będące w dyspozycji Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych uzyskane w toku bieżącej jego działalności, dane uzyskane z Urzędów Gmin Czarna, Lutowiska, Ustrzyki Dolne, Powiatowego Urzędu Pracy, Policji, Szkół, Poradni Psychologiczno – Pedagogicznych, Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej.

Poniższa tabela prezentuje dane ze sprawozdań ośrodków pomocy społecznej funkcjonujących na terenie powiatu, dotyczące liczby rodzin zamieszkujących powiat bieszczadzki, które korzystały z powodu różnych problemów z pomocy ośrodków pomocy społecznej.

Tabela 38 Powody przyznawania pomocy społecznej w latach od 2016 - 2018 w Miejsko Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Ustrzykach Dolnych.

Lp.	Powód trudnej sytuacji życiowej	2016		2017		2018	
		Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
1	Ubóstwo	433	1249	387	1065	355	933
2	Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
3	Bezdomność	14	26	13	19	14	14
4	Potrzeba ochrony macierzyństwa	97	499	70	355	64	318
5	Bezrobocie	354	1120	289	902	260	795
6	Niepełnosprawność	186	448	193	448	198	428
7	Długotrwała lub ciężka choroba	290	728	279	624	278	619
8	Bezradność w sprawach opiek.-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	66	238	61	214	50	162
9	Przemoc w rodzinie	4	13	6	20	4	18
10	Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
11	Alkoholizm	9	16	5	9	5	10
12	Narkomania	0	0	0	0	0	0
13	Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3	9	2	2	2	5
14	Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0	0	0	0
15	Zdarzenia losowe	1	2	1	3	1	2
16	Sytuacja kryzysowa	1	5	1	3	1	3
17	Kłęsa żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0
Razem		1458	4353	1307	3664	1232	3307

Opracowanie własne na podstawie danych z MGOPS

Tabela 39 Powody przyznawania pomocy społecznej w latach od 2016 - 2018 w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Czarnej

Lp.	Powód trudnej sytuacji życiowej	2016		2017		2018	
		Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
1	Ubóstwo	101	330	86	253	63	194
2	Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
3	Bezdomność	1	1	0	0	0	0
4	Potrzeba ochrony macierzyństwa	16	94	11	65	16	84
5	Bezrobocie	59	217	52	180	33	114
6	Niepełnosprawność	38	97	36	82	28	57
7	Długotrwała lub ciężka choroba	21	59	16	38	14	29
8	Bezradność w sprawach opiek.-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	26	96	18	67	19	71

9	Przemoc w rodzinie	0	0	0	0	0	0
10	Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
11	Alkoholizm	11	24	10	22	8	13
12	Narkomania	0	0	0	0	1	1
13	Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	0	0	0	0
14	Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0	0	0	0
15	Zdarzenia losowe	1	1	2	7	2	4
16	Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0
17	Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0
Razem		274	916	231	714	184	567

Opracowanie własne na podstawie danych z GOPS

Tabela 40 Powody przyznawania pomocy społecznej w latach od 2016 - 2018 w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Lutowiskach.

Lp.	Powód trudnej sytuacji życiowej	2016		2017		2018	
		Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
1	Ubóstwo	83	225	80	222	65	144
2	Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
3	Bezdomność	4	4	1	1	1	1
4	Potrzeba ochrony macierzyństwa	0	0	0	0	0	0
5	Bezrobocie	70	220	74	238	61	170
6	Nieppełnosprawność	29	71	26	50	31	61
7	Długotrwała lub ciężka choroba	56	148	58	147	53	129
8	Bezradność w sprawach opiek.-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	12	43	12	44	12	41
9	Przemoc w rodzinie	0	0	1	5	0	0
10	Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
11	Alkoholizm	12	28	12	27	11	25
12	Narkomania	0	0	0	0	0	0
13	Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	0	0	1	1
14	Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0	0	0	0
15	Zdarzenia losowe	0	0	0	0	0	0
16	Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0
17	Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0
Razem		266	739	264	734	235	571

opracowanie własne na podstawie danych z GOPS

4.2.1. Ubóstwo.

Ubóstwo określane jest jako stan, w którym jednostce czy grupie społecznej brakuje środków na zaspokajanie podstawowych potrzeb, uznawanych w określonej społeczności za niezbędne. Pod pojęciem "podstawowe potrzeby" kryją się poza wyżywieniem, takie potrzeby jak: ubranie, mieszkanie, zachowanie zdrowia, uzyskanie wykształcenia, zaspokojenie potrzeb intelektualnych.

Długotrwałe ubóstwo wymusza zmianę stylu życia rodziny, powoduje wzrost poczucia beznadziejności i wpływa negatywnie na kierunek podejmowanych decyzji. Często oznacza

rezygnację z zakupu niezbędnych rzeczy, jak np. leki czy przybory szkolne dla dzieci, w rezultacie powoduje pogłębianie się trudności, które wymagają kolejnych nakładów finansowych.

Brak możliwości zaspokajania kolejnych potrzeb powoduje spadek poziomu życia rodziny, prowadzi często do zaniedbań w sprawach wychowawczych i opiekuńczych, w konsekwencji może prowadzić do powstania kolejnych niekorzystnych zjawisk, jak: alkoholizm, przemoc w rodzinie, osłabienie więzi rodzinnych, przestępczość. Niepokojącym zjawiskiem jest dziedziczenie biedy i negatywnych wzorców.

Tabela 41 Liczba rodzin korzystających z powodu ubóstwa w latach 2016 - 2018 r.

	2016	2017	2018
Gmina Czarna	101	86	63
Gmina Lutowiska	83	80	65
Gmina Ustrzyki Dolne	433	387	355

opracowanie własne na podstawie danych z GOPS

Ze względu na ubóstwo z pomocy społecznej w powiecie bieszczadzkim korzystało łącznie w poszczególnych latach: w 2016 roku – 617 rodzin; w 2017 roku – 553 rodzin; w 2018 roku – 483 rodziny. Analizując odsetek osób korzystających ze wsparcia ze względu na ubóstwo widać wyraźnie tendencję spadkową pomiędzy rokiem 2016 a 2018. Może mieć na to wpływ działania państwa o charakterze socjalnym takimi jak: wzrost płacy minimalnej, minimalnej renty i emerytury, wprowadzenie minimalnej stawki godzinowej, wprowadzenie świadczenia wychowawczego (500+). Może to pozwolić prognozować korzystne trendy w zakresie ograniczania ubóstwa na obszarze powiatu bieszczadzkiego, nie oznacza to jednak całkowitego wyeliminowania ubóstwa, ale z pewnością ograniczenie przypadków skrajnej biedy.

4.2.2. Bezrobocie.

Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym polegającym na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia nie znajduje faktycznego zatrudnienia z różnych powodów. Bezrobocie ma różne przyczyny i jego nasilenie w poszczególnych regionach Polski jest zróżnicowane.

Przez pojęcie bezrobotnego można rozumieć osobę niezatrudnioną, nieprowadzącą działalności gospodarczej, niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia (w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy).

Ze względu na złożoność zjawiska bezrobocia wyróżnić można wiele przyczyn jego występowania. Do najczęstszych przyczyn bezrobocia należą:

1. Niedostosowanie struktury podaży pracy do popytu zgłaszanego przez pracodawców.
2. Procesy restrukturyzacyjne w gospodarce, eliminowanie niektórych działalności.
3. Spadek produkcji z powodu ograniczonego popytu na określone towary/usługi.
4. Niedoskonała informacja na rynku pracy o wolnych stanowiskach pracy.
5. Niedostosowany sposób i kierunki kształcenia do wymagań rynku.
6. Nadmierne obciążenia fiskalne.
7. Brak mobilności pracowników i osób poszukujących pracy.
8. Zmiana siedziby przedsiębiorstwa (przeniesienia produkcji do innego miasta/województwa).
9. Automatyzacja procesów produkcji, zmiany technologiczne.

Długotrwałe bezrobocie zaliczane jest do zjawisk patologicznych występujących w społeczeństwie. Pozbawia ono możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych, w tym potrzeby pracy. Bezrobocie długotrwałe świadczy też o wadliwości całego systemu gospodarczego, ponieważ staje się źródłem strat zarówno ekonomicznych jak i psychospołecznych.

Do najbardziej negatywnych skutków bezrobocia należy zaliczyć:

- 1) obniżenie poziomu życia osób bezrobotnych i ich rodzin;
- 2) zubożenie materialne, które często prowadzi do zagrożenia egzystencjalnego;

3) poczucie nieprzydatności w społeczeństwie, które rodzi wiele frustracji wśród osób bezrobotnych.

Zjawisko bezrobocia ma również negatywny wpływ na stan zdrowia osób bezrobotnych oraz na ich kondycję psychiczną. Przejawem tego jest m.in.:

- 1) skrócenie długości życia, wzrost występowania u osób bezrobotnych stanów lękowych i depresyjnych, które nie leczone pogłębiają się i mogą prowadzić do samobójstw;
- 2) masowa emigracja występująca głównie wśród młodych ludzi, którzy posiadają wysokie kwalifikacje, ale nie mogą znaleźć pracy w kraju;
- 3) występowanie wśród bezrobotnych różnego rodzaju patologii społecznych, m.in. alkoholizmu, narkomanii, przestępczości.

Negatywne skutki utraty pracy dotyczą całe rodziny, gdyż dominująca ilość osób bezrobotnych ma na utrzymaniu rodzinę. Wśród rodzin dotkniętych bezrobociem zauważalny jest spadek konsumpcji wynikający z pogorszenia się ich sytuacji materialnej.

Zauważalne jest wśród społeczeństwa również patologiczne zjawisko takie jak "dziedziczne bezrobocie", przejawiające się brakiem zatrudnienia wśród dorosłych dzieci osób bezrobotnych. Ma na to wpływ wiele czynników m.in. niska samoocena, lęk przed zmianą sposobu życia, zła sytuacja materialna, brak wykształcenia, ale również brak motywacji do podjęcia pracy zarobkowej, itp.

Bezrobotni - dane statystyczne

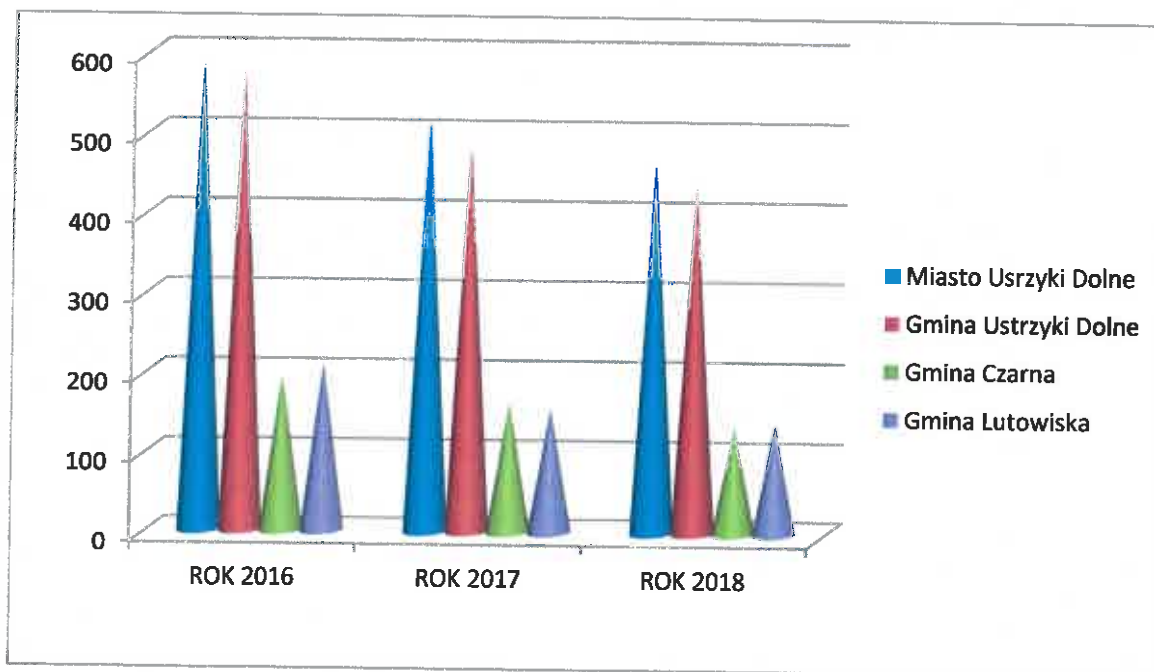
W niniejszej części przedstawiamy strukturę bezrobotnych na przestrzeni lat 2016, 2017 do dnia 31 grudnia 2018 na terenie powiatu bieszczadzkiego.

Tabela 42 Liczba osób bezrobotnych w poszczególnych latach w powiecie bieszczadzkim.

Jednostka	2016	2017	2018
Powiat Bieszczadzki	1569	1323	1175

opracowanie własne na podstawie danych z PUP

Zauważa się znaczną różnicę między gminami Czarna - Lutowiska, a gminą Ustrzyki Dolne, która wynika z liczby ludności zamieszkującej daną gminę. Ogólnie daje to wymierny i zrównoważony obraz skali tego negatywnego zjawiska społecznego w powiecie bieszczadzkim. Poniższy wykres przedstawia ogółem liczbę bezrobotnych z podziałem na miasto i gminy w powiecie bieszczadzkim

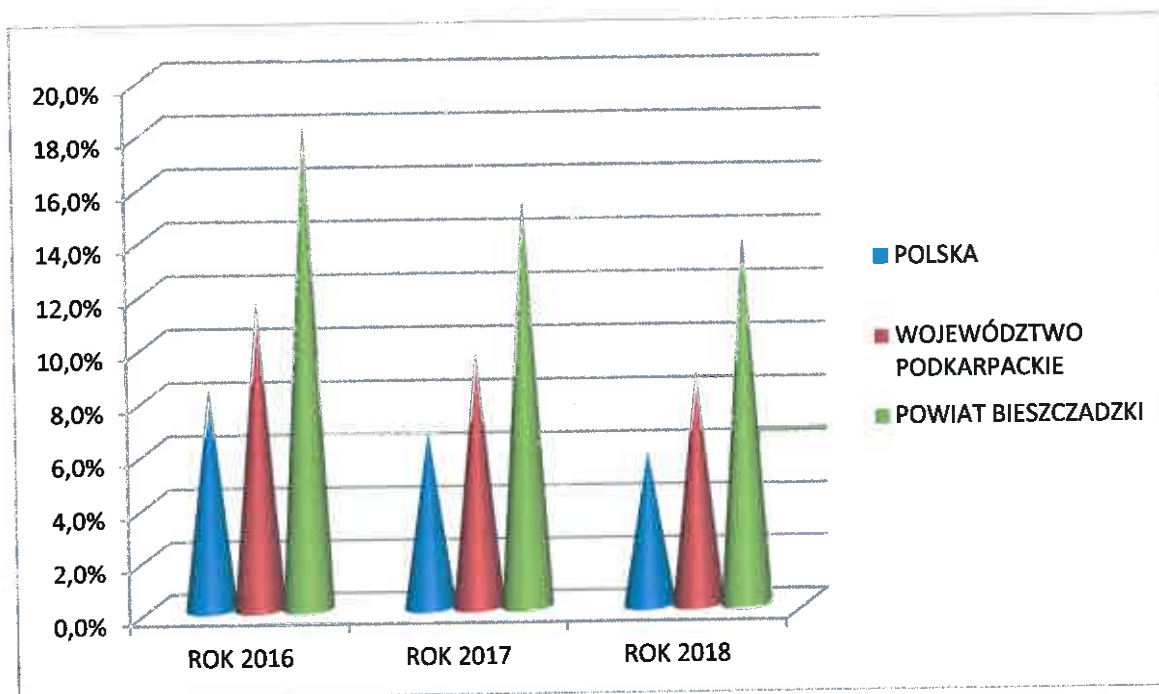
Jednym z najważniejszych wskaźników odzwierciedlających sytuację na rynku pracy jest poziom bezrobocia - wyrażony procentowo udział zarejestrowanych bezrobotnych wśród ogółu aktywnych zawodowo. Pomimo wysokiego poziomu bezrobocia, który w powiecie bieszczadzkim prawie zawsze był wyższy o kilka punktów, niż przeciętnie w województwie i w kraju, w ostatnim czasie zauważalny jest jednak spadek stopy bezrobocia.

Tabela 43 Stopa bezrobocia w powiecie bieszczadzkim w porównaniu do Polski oraz województwa podkarpackiego.

Region	2016	2017	2018
Polska	8,3 %	6,6 %	5,8 %
Województwo Podkarpackie	11,6 %	9,7 %	8,8 %
Powiat Bieszczadzki	18,2 %	15,3 %	13,9 %

opracowanie na podstawie danych z PUP

Stopa bezrobocia w latach 2016, 2017 oraz w 2018 r. w porównaniu z Polską i województwem podkarpackim:

Bezrobotni według płci.

Zamieszczona poniżej tabela przedstawia ogólną liczbę osób bezrobotnych w powiecie bieszczadzkim, w tym kobiety. Zauważalna jest przewaga kobiet jako grupy stanowiącej większość. Jednak optymistycznym przejawem jest zdecydowany spadek bezrobocia, w porównaniu do lat ubiegłych, w tym również wśród kobiet. Bezrobocie kobiet nadal jest w powiecie dużym problemem, spowodowanym mniejszą ilością propozycji pracy dla kobiet. Bezrobotne kobiety dłużej niż mężczyźni pozostają bez pracy i stanowią przeważającą część liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w powiecie. Częstym zjawiskiem jest poszukiwanie pracy przez kobiety poza granicami kraju, co w przypadku rodzin wpływa negatywnie na ich funkcjonowanie.

Tabela 44 Liczba osób bezrobotnych w poszczególnych latach na terenie gmin powiatu bieszczadzkiego.

	2016		2017		2018	
	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety
Miasto Ustrzyki Dolne	587	319	515	267	465	234
Gmina Ustrzyki Dolne	575	307	486	267	436	229
Czarna	196	111	164	96	136	80
Lutowiska	211	116	158	92	138	83
Razem	1569	853	1323	722	1175	626

opracowanie na podstawie danych z PUP

Bezrobotni według grup wiekowych.

W celu realizacji prawidłowej polityki zatrudnienia niezbędne są jeszcze inne wskaźniki charakteryzujące bezrobocie. Struktura bezrobocia w powiecie bieszczadzkim według grup wiekowych charakteryzuje się nasilonym bezrobociem wśród osób w przedziale wiekowym od 25 lat do 34 lat, oraz w wieku od 35 lat do 44 lat. Na dzień 31 grudnia 2018 roku liczba osób w tych przedziałach wiekowych wynosiła 633 osoby, co stanowiło prawie 54 % ogółu osób bezrobotnych. Trudności w znalezieniu pracy mają również osoby młode, pomimo że zauważalny jest spadek bezrobocia wśród młodzieży.

Tabela 45 Bezrobotni według wieku – stan na koniec roku 2016, 2017 oraz 2018 r.

Wiek	2016		2017		2018	
	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety
18-24 lata	237	132	199	114	151	79
25-34 lata	476	282	375	245	367	236
35-44 lata	365	220	305	175	266	154
45-54 lata	267	139	239	124	203	106
55-59 lata	132	64	140	64	130	51
60-64 lata	92	16	65	0	58	0

opracowanie na podstawie danych z PUP

Przedstawione w powyższej tabeli dane wskazują wyraźnie na fakt, że najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowią osoby w przedziale wiekowym od 25 lat do 34 lat. Ograniczone rozmiary rynku pracy nie są w stanie wchłonąć dużej liczby młodych ludzi bezpośrednio po ukończeniu uczelni wyższych. W poszczególnych kategoriach wiekowych, większość osób bezrobotnych stanowią kobiety. Jednak zauważalny jest spadek dynamiki wzrostu bezrobocia wśród kobiet.

Bezrobotni według poziomu wykształcenia.

Wykształcenie również różnicuje sytuację bezrobotnych na rynku pracy. Jak wynika z poniższych danych struktura bezrobocia pod względem wykształcenia przedstawia się bardzo niekorzystnie dla osób bezrobotnych posiadających wykształcenie policealne i średnie zawodowe, zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i niższe. Grupa ta, na dzień 31 grudnia 2018 r., stanowi ponad 78 % ogółu bezrobotnych.

Tabela 46 Bezrobotni według wykształcenia – stan na 31 grudnia 2016, 2017 oraz 2018 roku.

wykształcenie	2016		2017		2018	
	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety
wyższe	161	114	124	82	106	71
policealne i średnie zawodowe	379	228	325	206	301	192
średnie ogólnokształcące	186	116	160	105	147	93
zasadnicze zawodowe	466	232	405	189	328	146
Gimnazjalne i poniżej	377	163	309	140	293	124

opracowanie na podstawie danych z PUP

Nowo powstające miejsca pracy wymagają od potencjalnych pracowników wyższych kwalifikacji, co jest powodem trudności w znalezieniu pracy wśród osób o niskich kwalifikacjach oraz nieposiadających doświadczenia zawodowego.

Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy.

Bardzo ważnym wskaźnikiem w charakterystyce bezrobotnych jest czas pozostawania bez pracy. Z przedstawionych w tabeli danych wynika, że najliczniejszą grupę stanowią bezrobotni przebywający w ewidencji w okresie od 1 miesiąca do 3 miesięcy oraz powyżej 12 i 24 miesięcy. W obu tych kategoriach osób, na koniec 2018 r., kobiety stanowiły ponad 49 %. Główną przyczyną zapewne jest mała ilość ofert pracy kierowanych do kobiet.

Tabela 47 Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy – stan na 31 grudnia 2016, 2017 oraz 2018 roku.

Wg czasu pozostawiana bez pracy w miesiącach	2016		2017		2018	
	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety
do 1	130	54	87	36	89	39
1-3	316	160	231	123	232	110
3-6	198	94	175	91	155	82
6-12	237	130	183	80	170	77
12-24	256	158	252	147	160	82
Pow.24	432	257	395	245	369	236

opracowanie na podstawie danych z PUP

Bezrobotni zamieszkali na wsi.

Powiat bieszczadzki jest regionem o zróżnicowanym profilu turystyczno-rolniczym. W małych rozłożonych w powiecie gospodarstwach znajdują się osoby, które nie widzą szans na zatrudnienie. Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. liczba zarejestrowanych bezrobotnych zamieszkałych na wsi, z terenu działania Powiatowego Urzędu Pracy w Ustrzykach Dolnych, wyniosła 710 osób, co stanowi 60,42 % ogółu bezrobotnych. Udział bezrobotnych kobiet na wsi w stosunku do ogólnej liczby bezrobotnych przedstawia się w liczbie 392, co stanowi ponad 55 %. Wśród 710 bezrobotnych zamieszkałych na wsi, prawa do zasiłku nie posiada 588 osób, co stanowi 82,82%.

Tabela 48 Bezrobotni zamieszkali na wsi - stan na dzień 31 grudnia 2016, 2017 oraz 2018 r.

Bezrobotni zamieszkali na wsi	2016		2017		2018	
	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety
	982	534	808	455	710	392

opracowanie na podstawie danych z PUP

Tabela 49 Bezrobotni posiadający prawo do zasiłku oraz bez prawa do zasiłku - stan na dzień 31 grudnia 2016, 2017 oraz 2018 r.

Bezrobotni zamieszkali na wsi	2016		2017		2018	
	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety
Bezrobotni z prawem do zasiłku	142	87	117	71	122	59
Bezrobotni bez prawa do zasiłku	840	447	691	384	588	333

opracowanie na podstawie danych z PUP

Powiatowy Urząd Pracy w Ustrzykach Dolnych realizuje zadania samorządu powiatu z zakresu:

- promocji zatrudnienia;
- łagodzenia skutków bezrobocia;
- aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i poszukujących pracę.

Szczegółowo zadania samorządu powiatu określa art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2019 r., poz. 1482 z późn. zm.).

Do podstawowych zadań urzędów pracy należą:

1. opracowanie i realizacja programu promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy stanowiącego część powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, o której mowa w odrębnych przepisach;
2. pozyskiwanie i gospodarowanie środkami finansowymi na realizację zadań z zakresu aktywizacji lokalnego rynku pracy;
3. udzielanie informacji o możliwościach i zakresie pomocy określonej w ustawie;
4. udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy przez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe;
5. udzielanie pomocy pracodawcom w pozyskiwaniu pracowników przez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe;
6. kierowanie bezrobotnych do realizatora działań aktywizacyjnych, któremu marszałek województwa zlecił wykonanie działań aktywizacyjnych;
7. realizacja zadań związanych z KFS, w szczególności udzielanie pomocy pracodawcom poprzez finansowanie kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawcy;
8. rejestrowanie bezrobotnych i poszukujących pracy;
9. inicjowanie, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy;
10. inicjowanie, organizowanie i finansowanie szkoleń i przygotowania zawodowego dorosłych;
11. opracowywanie badań, analiz i sprawozdań, w tym prowadzenie monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych, oraz dokonywanie ocen dotyczących rynku pracy na potrzeby powiatowej rady rynku pracy oraz organów zatrudnienia;
12. inicjowanie i realizowanie przedsięwzięć mających na celu rozwiązanie lub złagodzenie problemów związanych z planowanymi zwolnieniami grup pracowników z przyczyn dotyczących zakładu pracy;

13. współdziałanie z powiatowymi radami rynku pracy w zakresie promocji zatrudnienia oraz wykorzystania środków Funduszu Pracy;
14. współpraca z gminami w zakresie upowszechniania ofert pracy i informacji o usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych, stażach, organizacji robót publicznych oraz prac społecznie użytecznych, realizacji Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w art. 62a, oraz zatrudnienia socjalnego na podstawie przepisów o zatrudnieniu socjalnym;
15. współpraca z wojewódzkimi urzędami pracy w zakresie świadczenia podstawowych usług rynku pracy, w tym w opracowywaniu i aktualizacji informacji zawodowych;
16. przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia;
17. wydawanie decyzji o:
 - a) uznaniu lub odmowie uznania danej osoby za bezrobotną oraz utracie statusu bezrobotnego,
 - b) przyznaniu, odmowie przyznania, wstrzymaniu lub wznowieniu wypłaty oraz utracie lub pozbawieniu prawa do zasiłku, stypendium i innych finansowanych z Funduszu Pracy świadczeń niewynikających z zawartych umów,
 - c) obowiązku zwrotu nienależnie pobranego zasiłku, stypendium, innych nienależnie pobranych świadczeń lub kosztów szkolenia i przygotowania zawodowego dorosłych finansowanych z Funduszu Pracy,
 - d) odroczeniu terminu spłaty, rozłożeniu na raty lub umorzeniu części albo całości nienależnie pobranego świadczenia udzielonego z Funduszu Pracy, należności z tytułu zwrotu refundacji lub przyznanych jednorazowo środków, o których mowa w art. 46, oraz innych świadczeń finansowanych z Funduszu Pracy, o których mowa w art. 76 ust. 7a;
18. realizowanie zadań wynikających z koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego państw, o których mowa w art. 1 ust. 3 pkt 2 lit. a-c, oraz państw, z którymi Rzeczpospolita Polska zawarła dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym, w zakresie świadczeń dla bezrobotnych, w tym realizowanie decyzji, o których mowa w art. 8a;
19. realizowanie zadań wynikających z prawa swobodnego przepływu pracowników między państwami, o których mowa w art. 1 ust. 3 pkt 2 lit. a-c, w szczególności przez:
 - a) realizowanie działań sieci EURES we współpracy z ministrem właściwym do spraw pracy, samorządami województw oraz innymi podmiotami uprawnionymi do realizacji działań sieci EURES,
 - b) realizowanie zadań związanych z udziałem w partnerstwach transgranicznych EURES na terenie działania tych partnerstw;
20. realizowanie zadań związanych z międzynarodowym przepływem pracowników, wynikających z odrębnych przepisów, umów międzynarodowych i innych porozumień zawartych z partnerami zagranicznymi;
21. badanie i analizowanie sytuacji na lokalnym rynku pracy w związku z postępowaniem o wydanie zezwolenia na pracę cudzoziemca lub postępowaniem o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy, o którym mowa w art. 114 i art. 127 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
22. realizowanie zadań związanych z podejmowaniem przez cudzoziemców pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
23. organizowanie i finansowanie szkoleń pracowników powiatowego urzędu pracy;
24. opracowywanie i realizowanie indywidualnych planów działania;
25. realizowanie projektów w zakresie promocji zatrudnienia, w tym przeciwdziałania bezrobociu, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej bezrobotnych, wynikających z programów operacyjnych współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Pracy;
26. inicjowanie i realizowanie badań i analiz wykorzystywanych w działaniach prowadzonych przez urzędy pracy;
27. organizacja i realizowanie programów specjalnych;

28. realizowanie programów regionalnych na podstawie porozumienia zawartego z wojewódzkim urzędem pracy;
29. przetwarzanie informacji o bezrobotnych, poszukujących pracy i cudzoziemcach zamierzających wykonywać lub wykonujących pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
30. współpraca z ministrem właściwym do spraw pracy w zakresie tworzenia rejestru centralnego;
31. inicjowanie i realizowanie projektów pilotażowych.

Programy finansowane z środków Funduszu Pracy i z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Tabela 50 Programy finansowane ze środków Funduszu Pracy.

Programy	2016	2017	2018
Prace interwencyjne	86	110	46
Prace społecznie użyteczne	7	9	8
Roboty publiczne	16	15	8
Staż	65	75	28
Szkolenia indywidualne	15	11	9
Doposażenie stanowiska pracy	20	35	6
Jednostkowe środki na podjęcie działalności gospodarczej	24	18	3
Bon na zasiedlenie	8	13	3
Koszty badań lekarskich - staż, szkolenie	87	84	34
Razem	328	370	145

opracowanie własne na podstawie danych z PUP

Tabela 51 Programy finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój .

Programy	2016	2017	2018
Staż stypendium	99	41	48
Staż badania	95	0	0
Bon na zasiedlenie	49	55	47
Jednostkowe środki na podjęcie działalności gospodarczej	8	8	9
Prace interwencyjne	0	0	9
Razem	251	104	113

opracowanie własne na podstawie danych z PUP

Tabela 52 Programy realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Ustrzykach Dolnych bez wsparcia finansowego, liczba korzystających osób.

Program	2016	2017	2018
Poradnictwo indywidualne	388	153	109
Porady grupowe	270	22	35
Grupowa Informacja Zawodowa	905	220	179
Liczba zgłoszonych ofert pracy (liczba oferowanych miejsc pracy)	(704)	481 (695)	439 (719)

opracowanie własne na podstawie danych z PUP

4.2.3. Przemoc w rodzinie

Jednym z najpoważniejszych problemów społecznych jest przemoc w rodzinie, ze względu na swoją powszechność oraz dużą szkodliwość indywidualną rodzinną i społeczną. Przemoc jest zjawiskiem skomplikowanym i wieloaspektowym. Olbrzymie koszty przemocy domowej ponoszą zarówno jednostki jak społeczeństwo. Niezbędne jest zatem podejmowanie planowanych działań mających na celu zapobieganie i zwalczanie przemocy w rodzinie, działań wpisanych w tworzenie i rozwijanie systemu przeciwdziałania przemocy, którego zasadniczymi elementami są specjalistyczne instytucje i profesjonaliści niosący pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Przemoc w rodzinie to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające jego prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody. Zjawisko przemocy w rodzinie charakteryzuje się tym że:

1. przemoc jest intencjonalna – to zamierzone działanie człowieka, mające na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary;
2. siły są nierówne – w relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Osoba doznająca przemocy jest słabsza a osoba stosująca przemoc jest silniejsza;
3. przemoc narusza prawa i dobra osobiste – osoba stosująca przemoc wykorzystuje swoją przewagę i narusza podstawowe prawa osoby doznającej przemocy (np. prawo do netykalności, godności, szacunku itp.);
4. przemoc powoduje cierpienie i ból – osoba stosująca przemoc naraża zdrowie osoby doznającej przemocy na poważne szkody, czasem zagraża jej życiu.

W literaturze wyróżniono czynniki, które określają prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy w rodzinie:

- 1) dziedziczenie wzorca przemocy z rodziny pochodzenia;
- 2) nadużywanie alkoholu lub środków psychoaktywnych;
- 3) status zawodowy partnerów;
- 4) status socjoekonomiczny - duże różnice w statusie społecznym partnerów zwiększają ryzyko przemocy.

Sytuacja materialna, zawodowa oraz status socjoekonomiczny partnerów nie determinują bezpośrednio wystąpienia przemocy. Ryzyko wystąpienia przemocy zwiększa dopiero korelacja tych czynników z innymi czynnikami np. występowaniem przemocy w rodzinie pochodzenia. Zdefiniowano także czynniki stresujące oraz środowiskowe, związane są z czynnikami interpersonalnymi funkcjonującymi wewnątrz rodziny, spośród których wyróżniono podstawowe czynniki stresogenne:

- 1) relacje pomiędzy osobami sprawującymi opiekę nad osobami zależnymi w rodzinie: związek małżeński, konflikty małżeńskie, rodzina zrekonstruowana, konkubinat, rodzina w separacji lub samotny rodzic;
- 2) stosunek do dzieci i osób w podeszłym wieku (osób zależnych) pozostających pod opieką: odstęp czasu pomiędzy narodzinami kolejnych dzieci, wielkość rodziny, spełnianie oczekiwań osób pozostających pod opieką;
- 3) stres strukturalny: złe warunki mieszkaniowe, bezrobocie, ubóstwo, izolacja społeczna, zagrożenie autorytetu opiekuna, system wartości, samoocena;
- 4) stres wywołwany przez osoby zależne: konieczność opiekowania się osobą chorą, upośledzoną fizycznie lub umysłowo, kapryśną, niezrównoważoną emocjonalnie lub bardzo wymagającą.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wskazuje zadania samorządów w zakresie udzielania pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc domową. Na samorządzie powiatowym spoczywa zadanie udzielania specjalistycznej pomocy ofiarom przemocy – w tym prowadzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej oraz realizacja programów korekcyjno – edukacyjnych dla sprawców przemocy domowej.

Dla potrzeb mieszkańców powiatu bieszczadzkiego funkcjonuje od 2006 r. Ośrodek Interwencji Kryzysowej, przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych.

Specjalistyczne poradnictwo oferowane przez OIK prowadzone jest przez następujących specjalistów: pedagoga, psychologa, pracownika socjalnego, prawnika, terapeutę uzależnień. OIK dysponuje również hostelami. Również pracownicy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie udzielają porad zwłaszcza prawnych, psychologicznych i rodzinnych, udzielają informacji na temat przysługujących praw, uprawnień, pomagają w załatwianiu różnego rodzaju spraw w zakresie interwencji kryzysowej osobom zgłaszającym się do PCPR. Celem funkcjonowania OIK jest udzielanie osobom i rodzinom, będącym w sytuacji kryzysowej, poradnictwa specjalistycznego a także w sytuacjach uzasadnionych schronienia. Część hostelowa OIK składa się z dwóch pokoiów, kompletnie umeblowanych i wyposażonych, kuchni, łazienki, jadalni. OIK w ramach pomocy rodzinie ściśle współpracuje z instytucjami zajmującymi się pomocą społeczną na terenie powiatu bieszczadzkiego.

Tabela 53 Liczba osób korzystających z pomocy OIK w latach 2016 - 2018.

	2016	2017	2018
Liczba osób korzystających ze specjalistycznego poradnictwa w OIK	80	52	47

Opracowanie własne na podstawie danych z OIK

Tabela 54 Liczba osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie objętych poszczególnymi formami oddziaływań przez ośrodek interwencji kryzysowej w 2016 r.:

Forma pomocy	Liczba osób korzystających ogółem, w tym:	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Liczba dzieci
Poradnictwo i pomoc prawna	14	14	0	0
Poradnictwo i pomoc psychologiczna	12	9	3	0
Poradnictwo socjalne	1	1	0	0
Poradnictwo i pomoc pedagogiczna	0	0	0	0
Pomoc terapeuty	8	6	2	0
Pomoc socjologa	1	1	0	0
schronienie w hostelu OIK	4	1	0	3

opracowanie własne na podstawie danych z OIK

Tabela 55 Liczba osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie objętych poszczególnymi formami oddziaływań przez ośrodek interwencji kryzysowej w 2017 r.:

Forma pomocy	Liczba osób korzystających ogółem, w tym:	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Liczba dzieci
Poradnictwo i pomoc prawna	6	5	1	0
Poradnictwo i pomoc psychologiczna	10	10	0	0
Poradnictwo socjalne	1	1	0	0
Poradnictwo i pomoc pedagogiczna	0	0	0	0
Pomoc terapeuty uzależnień	4	2	2	0
Pomoc socjologa	2	1	1	0
schronienie w hostelu OIK	4	1	2	1

opracowanie własne na podstawie danych z OIK

Tabela 56 Liczba osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie objętych poszczególnymi formami oddziaływań przez ośrodek interwencji kryzysowej w 2018 r.:

Forma pomocy	Liczba osób korzystających ogółem, w tym:	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Liczba dzieci
Poradnictwo i pomoc prawna	8	7	1	0
Poradnictwo i pomoc psychologiczna	8	7	1	0
Poradnictwo socjalne	0	0	0	0
Poradnictwo i pomoc pedagogiczna	0	0	0	0
Pomoc terapeuty uzależnień	4	2	2	0
Pomoc socjologa	2	1	1	0
schronienie w hostelu OIK	0	0	0	0

opracowanie własne na podstawie danych z OIK

Problemy, z jakimi zgłaszali się do OIK klienci o udzielenie pomocy i wsparcia, dotyczą najczęściej:

- 1) ubóstwa,
- 2) potrzeby ochrony macierzyństwa;
- 3) bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego;
- 4) alkoholizmu;
- 5) zdarzeń losowych;
- 6) sytuacji kryzysowych w rodzinie.

Poradnictwo świadczone w OIK obejmuje:

- 1) prowadzenie indywidualnego poradnictwa dla osób uzależnionych od alkoholu;
- 2) poradnictwo prawne;
- 3) poradnictwo dla ofiar przemocy;
- 4) poradnictwo pedagogiczne.

Poradnictwo prawne w OIK dotyczy głównie:

- 1) pomocy w sporządzaniu pozwów o alimenty i rozwodowych;
- 2) spraw związanych z przemocą domową;
- 3) problemów związanych z nadużywaniem alkoholu przez członków rodziny i nieznanności prawa w tym zakresie;
- 4) pomocy w napisaniu wniosków do sądu o przymusowe leczenie;
- 5) spraw związanych z odwołaniami od decyzji administracyjnych;
- 6) udzielania poradnictwa z zakresu prawa rodzinnego.

Różnorodność problemów z jakimi spotykają się pracownicy OIK generuje potrzebę współdziałania OIK z innymi specjalistycznymi placówkami, jak np. poradnia psychologiczno – pedagogiczna, sąd, policja, szpitale, ośrodki zdrowia i ośrodki pomocy społecznej. Na podstawie danych uzyskanych z Komendy Powiatowej Policji w Ustrzykach Dolnych dot. interwencji domowych dokonywanych przez policję sytuacja dot. przemocy domowej w powiecie przedstawia się następująco:

Tabela 57 liczba przeprowadzanych interwencji przez KPP w Ustrzykach Dolnych w latach 2016 - 2018.

		2016	2017	2018
Liczba przeprowadzonych interwencji domowych	Ogółem	212	252	228
	w tym: dotyczących przemocy w rodzinie (ilość założonych „Niebieskich Kart”)	44	34	42
Liczba interwencji dotyczących przemocy w rodzinie z podziałem na:	Miasto	18	10	18
	Wieś	26	24	24
Liczba sprawców przemocy domowej	Ogółem	44	37	42
	w tym: kobiety	10	4	4
	mężczyźni	34	33	38
	Nieletni	0	0	0
Liczba sprawców przemocy domowej pod wpływem alkoholu ogółem	Ogółem	27	25	24
	w tym: kobiety	4	0	1
	mężczyźni	23	25	23
	Nieletni	0	0	0
Liczba przypadków udzielenia pomocy medycznej	Ogółem	3	0	0
	w tym: pokrzywdzony	2	0	0
	Sprawca	1	0	0
Liczba dzieci przewiezionych do szpitala, placówki, oddanych pod opiekę osoby spokrewnionej		0	0	0
Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych z art. 207 § 1 KK		12	22	16
Liczba prowadzonych postępowań przygotowawczych z art. 207 § 1 KK skierowanych do prokuratury		3	9	9

opracowanie własne na podstawie danych z KPP

Z powyższej tabeli można wywnioskować, że nadal najliczniejszą grupą osób pokrzywdzonych przemocą są kobiety a przeważającą grupą stosującą przemoc są mężczyźni, a większość aktów przemocy domowej dokonywana jest pod wpływem alkoholu.

Zgodnie z obowiązującą ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie każda gmina powołuje Zespół Interdyscyplinarny, którego zadaniem jest kompleksowe zajmowanie się rodziną oraz monitorowanie sytuacji w rodzinach, w których dochodzi do przemocy, a w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa poinformowanie tym odpowiednich służb. Zespoły Interdyscyplinarne zajmują się także zbieraniem informacji na temat skali zjawiska przemocy w rodzinie, jak również gromadzeniem informacji na temat miejsc, osób i możliwości uzyskania pomocy w środowisku lokalnym. W skład Zespołu Interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, kuratorzy sądowi.

Tabela 58 Liczba Niebieskich Kart które wpłynęły do Zespołów Interdyscyplinarnych na terenie gmin powiatu bieszczadzkiego w poszczególnych latach.

	2016	2017	2018
ZI przy MGOPS w Ustrzykach Dolnych	47	32	38
ZI przy GOPS w Czarnej	7	8	7
ZI przy GOPS w Lutowiskach	2	6	3

4.2.4. Uzależnienia.

Alkoholizm i narkomania należą do najpoważniejszych problemów społecznych. Zjawiska te powodują szkody we wszystkich sferach życia człowieka, mając istotny wpływ na poczucie jego bezpieczeństwa jak i na ogólny stan zdrowia, zdolność do konkurencji na rynku pracy a także na relacje rodzinne i międzyludzkie. Wiedza o zjawiskach patologii społecznej wskazuje, że nie ma możliwości aby te zjawiska całkowicie wyeliminować z życia społecznego. Można natomiast je ograniczyć oraz zapobiegać im przez systematyczne diagnozowanie i skuteczność metod terapeutycznych.

Najbardziej dotkliwym skutkiem dla rodziny osoby nadużywającej alkoholu jest pogorszenie się sytuacji ekonomicznej i społecznej rodziny. Obciążenie budżetu rodziny wydatkami na alkohol, związana z piciem mniejsza aktywność zawodowa, niebezpieczeństwo utraty pracy lub jej brak często zagrażają podstawom materialnym bytu rodziny. Osoby uzależnione od alkoholu lub ich rodziny z powodu trudnej sytuacji zgłaszają się do ośrodków pomocy społecznej z prośbą o udzielenie pomocy, choroba alkoholowa jest dysfunkcją, która zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej uprawnia do skorzystania z pomocy finansowej.

Tabela 59 Liczba rodzin z terenu powiatu bieszczadzkiego, którym ośrodki pomocy społecznej udzieliły pomocy z powodu alkoholizmu w latach 2016 - 2018.

		2016		2017		2018	
		Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
1	Miasto i Gmina Ustrzyki Dolne	9	16	5	9	5	10
2	Gmina Czarna	11	24	10	22	8	13
3	Gmina Lutowska	12	28	12	27	11	25

opracowanie własne na podstawie danych z OPS

Zwalczenie alkoholizmu przewiduje ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, która zawiera kompleksowy system działań obejmujących zarówno administrację rządową, jak i samorząd terytorialny. Ustawa powierzyła do realizacji gminom szereg zadań, z których szczególne znaczenie mają przedsięwzięcia o charakterze profilaktycznym, adresowane do młodzieży szkolnej i do dorosłych. Zgodnie z ustawą istnieją inne formy planowania, organizowania i finansowania działań związanych z rozwiązywaniem problemów alkoholowych w Polsce. Pierwsza forma to działania administracyjne szczebla centralnego i wojewódzkiego ujęte w „Narodowym Programie Zdrowia na lata 2016-2020” (Dz.U. z 2016 r. poz. 1492) – Cel operacyjny nr 2 Programu brzmi: Profilaktyka i rozwiązywania problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami behawioralnymi i innymi zachowaniami ryzykownymi. Elementami Narodowego Programu Zdrowia są ”Krajowy program profilaktyki i rozwiązywania

problemów alkoholowych” oraz „Krajowy program przeciwdziałania narkomanii”. Druga forma to prowadzenie przez gminy jako zadania własnego działań związanych z profilaktyką problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu.

Na terenie powiatu bieszczadzkiego w 2017 r. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Lesku uruchomił Poradnię Leczenia Uzależnień, która oferuje terapię dla osób uzależnionych i członków ich rodzin (współuzależnionych, DDA). Oddziaływania terapeutyczne realizowane są przez zespół terapeutyczny składający się z lekarza specjalisty psychiatrii, specjalistów psychoterapii uzależnień oraz instruktora terapii uzależnień. PLU mieści się w Ustrzykach Dolnych przy ul. 29 Listopada 42. Analizując dane z dwóch lata działania PLU zauważyć można, że istnieją duże potrzeby w tym zakresie, o czym świadczy duża liczba pacjentów Poradni. Do roku 2017 osoby chcące korzystać z leczenia dla osób uzależnionych musiały jeździć do Leska, co powodowało niejednokrotnie rezygnację z leczenia z powodów m.in. trudności finansowych lub logistycznych (dotarcie do Poradni w Lesku np. z miejscowości Zatwarnica było problemowe z powodu słabej komunikacji autobusowej).

Tabela 60 Liczba pacjentów korzystających z pomocy poradni leczenia uzależnień w Ustrzykach Dolnych w latach 2017-2018.

	nr wiersza	2017	2018
A. Liczba zarejestrowanych pacjentów uzależnionych	1	58	90
w tym osoby zarejestrowane po raz pierwszy (z wiersza 1)	2	57	69
w tym kobiety (z wiersza 1)	3	11	13
B. Liczba zarejestrowanych współuzależnionych	4	11	15
w tym osoby zarejestrowane po raz pierwszy (z wiersza 4)	5	11	13
w tym kobiety (z wiersza 4)	6	9	15
C. Łączna liczba zarejestrowanych pacjentów	7	68	119
D. Liczba udzielonych świadczeń indywidualnych	8	592	1563
w tym osobom uzależnionym (z wiersza 8)	9	363	1461
w tym osobom współuzależnionym (z wiersza 8)	10	46	102
w tym przez specjalistów psychoterapii uzależnień (z wiersza 8)	11	515	1563
w tym przez instruktorów terapii uzależnień (z wiersza 8)	12	24	0
w tym przez lekarza psychiatrę (z wiersza 8)	13	53	64
E. Liczba świadczeń grupowych	14	392	851
w tym dla uzależnionych (z wiersza 14)	15	392	795
w tym dla współuzależnionych (z wiersza 14)	16	0	56

opracowanie własne na podstawie danych z PLU

Jednym z elementów gminnej polityki w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych są gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych. Gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych ze względu na powierzone jej przez ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi zadania, odgrywa zasadniczą rolę w lokalnej polityce wobec alkoholu. Gminna komisja powoływana jest przez wójta/burmistrza/prezydenta miasta obowiązkowo w każdej gminie. Ustawodawca z jednej strony przekazał gminom szeroki zakres zadań w sprawach polityki wobec alkoholu, ale z drugiej strony zadbał o wykwalifikowany zespół ludzi, którzy będą je realizować. Dlatego, powołując gminne komisje, równocześnie zapisał w ustawie obowiązek posiadania odpowiednich kompetencji.

Ustawowe zadania gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych:

- Inicjowanie działań w zakresie realizacji zadań własnych gminy związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych ujętych w formie gminnych programów.

- Podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego.
- Opiniowanie wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych pod względem zgodności lokalizacji punktu sprzedaży z uchwałami rady gminy, o których mowa w art. 12 ust. 1 i 2 ustawy (liczba punktów sprzedaży i ich lokalizacja).
- Kontrola przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. Zadanie to gminna komisja wykonuje tylko i wyłącznie na podstawie upoważnienia wystawionego przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.
- Uczestnictwo w pracach zespołu interdyscyplinarnego i grup roboczych na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (art. 9a ust. 3 i 11) oraz realizacja procedury „Niebieskie Karty” (§ 12 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”).

Poniżej w tabelach przedstawione są działania GKRPA w poszczególnych gminach w latach 2016-2018.

Tabela 61 Liczba działań podjętych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lutowiska w latach 2016 - 2018.

Działania	2016	2017	2018
Liczba nowych osób zgłoszonych na komisję	11	9	8
Liczba wysłanych zaproszeń na komisję	14	11	10
Liczba osób, z którymi przeprowadzono rozmowy o podjęcie leczenia dobrowolnie	11	9	8
Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie	0	0	0
Liczba osób które ukończyły leczenie odwykowe	5	3	4

opracowanie własne na podstawie danych z GKRPA

Tabela 62 Liczba działań podjętych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Czarnej w latach 2016 - 2018.

Działania	2016	2017	2018
Liczba nowych osób zgłoszonych na komisję	12	8	5
Liczba wysłanych zaproszeń na komisję	9	12	10
Liczba osób, z którymi przeprowadzono rozmowy o podjęcie leczenia dobrowolnie	3	12	6
Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie	3	6	4
Liczba osób które ukończyły leczenie odwykowe	3	3	3

opracowanie własne na podstawie danych z GKRPA

Tabela 63 Liczba działań podjętych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Ustrzykach Dolnych w latach 2016 - 2018.

Działania	2016	2017	2018
Liczba nowych osób zgłoszonych na komisję	*	*	51
Liczba wysłanych zaproszeń na komisję	*	*	216
Liczba osób, z którymi przeprowadzono rozmowy o podjęcie leczenia dobrowolnie	*	*	90
Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie	*	*	7
Liczba osób które ukończyły leczenie odwykowe	*	*	*

* BRAK DANYCH

Opracowanie własne na podstawie danych z GKRPA

Problem nadużywania alkoholu przez klientów pomocy społecznej jest bardzo skomplikowany, ponieważ obok alkoholizmu występują zaburzenia komunikacji między członkami rodziny, ubóstwo, problemy wychowawcze i zdrowotne. Alkoholizm to częsta przyczyna interwencji sądu w sprawy opiekuńczo – wychowawcze. Praca z tą grupą osób jest bardzo trudna, długotrwała i często kończąca się niepowodzeniem.

4.2.5 Niepełnosprawność, długotrwałe i ciężkie choroby.

Jednym z najważniejszych źródeł wiedzy na temat liczby osób niepełnosprawnych w Polsce są Narodowe Spisy Powszechne prowadzone przez Główny Urząd Statystyczny. W ostatnim przeprowadzonym NSP w 2011 roku odpowiedź na pytanie o niepełnosprawność była dobrowolna, ze względu na specyfikę i drażliwość tematu. Wg informacji GUS prawie 1,5 mln. osób odmówiło odpowiedzi na to pytanie. NSP pokazuje więc zaniżony odsetek osób niepełnosprawnych w relacji do ogólnej liczby ludności. W świetle danych NSP z 2011 r. liczba osób niepełnosprawnych wyniosła 4697,5 tys., co stanowi 12,2 % w ogóle ludności, w tym 4,1 % stanowiły osoby niepełnosprawne wyłącznie biologicznie, 6,9 % niepełnosprawne biologicznie i prawnie oraz 1,2 % niepełnosprawne wyłącznie prawnie⁴. Liczba kobiet niepełnosprawnych wynosiła 2530,4 tys., zaś mężczyzn 2167,1 tys. Biorąc pod uwagę rodzaj niepełnosprawności liczba niepełnosprawnych prawnie wyniosła 3131,0 tys. a niepełnosprawnych biologicznie 1565,6 tys. W ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych odsetek osób niepełnosprawnych prawnie wyniósł 66,7 %, niepełnosprawnych tylko biologicznie 33,3 % zaś odsetek niepełnosprawnych prawnie i biologicznie 56,5 %. Pokazuje to, że większość polskich niepełnosprawnych spełnia jednocześnie kryteria prawne i biologiczne definiowania niepełnosprawności. Najwyższymi wskaźnikami niepełnosprawności charakteryzują się województwa: lubuskie (16,7%), lubelskie (14,3 %), warmińsko-mazurskie (13,6 %) i dolnośląskie (13,2%). Wysokie wskaźniki niepełnosprawności odzwierciedlają z jednej strony kondycję zdrowotną ludności a z drugiej strony powiązane są ze strukturą ludności według wieku i feminizacją poszczególnych regionów polski.

⁴ w NSP za osobę niepełnosprawną uznano taką, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osobę, która takiego orzeczenia nie posiadała ale odczuwała ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa). Zbiorowość niepełnosprawnych została podzielona na dwie grupy: 1. Osoby niepełnosprawne prawnie tj. takie które posiadały odpowiednie aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony; 2. Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie tj. takie które nie posiadały orzeczenia ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych.

Kategorie niepełnosprawności i wybrane charakterystyki demograficzno-społeczne.

Tabela 64 Kategorie niepełnosprawności wg danych NSP 2011 i według odczuwania niepełnosprawności: ⁵

Kategorie niepełnosprawności	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Razem	4 697 048	2 166 911	2 530 136
Osoby niepełnosprawne prawnie	3 131 456	1 546 928	1 584 528
Osoby niepełnosprawne prawnie i biologicznie w ogóle niepełnosprawnych:	56,5	60,5	53,0
Odczuwające ograniczenie sprawności	10,4	11,2	9,7
Całkowite	15,1	15,8	14,4
Poważne	31,0	33,5	28,9
Osoby niepełnosprawne tylko prawnie	10,2	10,8	9,7
O stopniu			
Znacznym	1,3	1,3	1,3
Umiarkowanym	3,7	3,9	3,6
Lekkim	4,0	4,3	3,8
Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie:	33,3	28,6	37,4
Odczuwające ograniczenie sprawności			
Całkowite	1,7	1,4	2,0
Poważne	8,2	6,7	9,5
Umiarkowane	23,4	20,6	25,8
W wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności	0,5	0,6	0,4

Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 65 Osoby niepełnosprawne ogółem według wieku – dane NSP z 2011 r.

Wyszczególnienie	Grupy wieku				
	0-14	15-19	20-39	40-59	60 i więcej
Ogółem	3,6	1,7	9,3	31,9	53,5
Mężczyźni	4,7	2,1	11,4	35,2	46,7
Kobiety	2,6	1,3	7,6	29,1	59,3

Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W świetle danych GUS niepełnosprawność w Polsce ma twarz starszej kobiety, wynika to z demograficznego procesu jakim jest feminizacja starości i wzrost w tej grupie wieku m.in. chorób zwyrodnieniowych, niepełnosprawności wieku starczego.

Tabela 66 Struktura wykształcenia osób niepełnosprawnych– dane NSP z 2011 r

Płeć	Wykształcenie							
	wyższe	Dyplom ukończenia kolegium	policealne	średnie	Zasadnicze zawodowe	gimnazjum	podstawowe	Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia
Mężczyźni	8,17	0,08	1,24	24,19	35,54	1,83	26,95	3,01
Kobiety	7,14	0,23	2,83	27,17	18,76	1,36	37,58	4,94

Opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁵ Dane wg publikacji „Niepełnosprawność. Zagadnienia, problemy, rozwiązania”, II/2014 (11), wydawca: Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie.

Mężczyźni niepełnosprawni legitymują się lepszym wykształceniem niż niepełnosprawne kobiety.

Tabela 67 Status na rynku pracy osób niepełnosprawnych według płci i kategorii niepełnosprawności w tys.

Kategorie	Status Na Rynku Pracy			
	Pracujący	Bezrobotni	Bierni Zawodowo	Razem
Mężczyźni	420,7	99,4	1 545,7	2 065,8
Niepełnosprawni prawnie	276,2	61,1	1 131,4	1 468,7
Niepełnosprawni biologicznie	144,5	38,3	414,4	597,2
Kobiety	322,2	77,6	2 062,3	2 462,1
Niepełnosprawne prawnie	208,0	50,4	1 274,4	1 532,8
Niepełnosprawne biologicznie	114,2	27,2	787,9	929,3

Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Status na rynku pracy został określony tylko dla 2065,8 tys. mężczyzn i 2462,1 tys. kobiet. Kobiety częściej niż mężczyźni pozostają bierne zawodowo, wśród aktywnych zawodowo osób niepełnosprawnych przeważają mężczyźni nad kobietami. W NSP 2011 kobiety bierne zawodowo wśród ogółu kobiet w stosunku od których ustalono status na rynku pracy stanowiły aż 83,76%. Współczynnik zatrudniani dla mężczyzn wyniósł 20,4 % a dla kobiet 13,1 %. Więcej kobiet i mężczyzn z niepełnosprawnością prawną pracuje niż kobiet i mężczyzn z niepełnosprawnością biologiczną. Jak wynika z danych NSP w strukturze osób niepełnosprawnych według głównego źródła utrzymania nie zachodzą istotne zmiany, podstawą utrzymania były dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania tj. emerytur, rent i różnego rodzaju zasiłków.

Zebranie pełnych danych na temat liczby osób niepełnosprawnych w Powiecie Bieszczadzkim jest niemożliwe z uwagi na brak danych z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego a także z uwagi na fakt, że nie wszystkie osoby niepełnosprawne posiadają stosowne dokumenty potwierdzające niepełnosprawność.

Dla potrzeb Strategii przyjęto liczbę osób niepełnosprawnych w oparciu o dane Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności za rok 2016-2018. Zadania Powiatu Bieszczadzkiego w zakresie wydawania orzeczeń o niepełnosprawności oraz stopniu niepełnosprawności realizuje działający w Sanoku Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Ogółem w latach 2016-2018 r. Powiatowy Zespół, dla mieszkańców gmin powiatu bieszczadzkiego, wydał 1330 orzeczenia z czego:

- 219 orzeczeń o niepełnosprawności dla dzieci,
- 1111 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności dla osób dorosłych.

Dane dotyczące osób niepełnosprawnych zgromadzone przez Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o niepełnosprawności w latach 2016-2018 przedstawiają poniższe tabele:

Objaśnienia:

Kod / symbol Schorzenia przyporządkowane kodowi

- 01-U** upośledzenie umysłowe
- 02-P** choroby psychiczne
- 03-L** zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu
- 04-O** choroby narządu wzroku
- 05-R** upośledzenie narządu ruchu
- 06-E** epilepsja
- 07-S** choroby układu oddechowego i krążenia
- 08-T** choroby układu pokarmowego
- 09-M** choroby układu moczowo - płciowego
- 10-N** choroby neurologiczne
- 11-I** inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego
- 12-C** całościowe zaburzenia rozwojowe

Tabela 68 Liczba wydanych orzeczeń w 2016 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku, płci (dzieci do 16 roku życia).

l.p.	Przyczyny niepełnosprawności	Razem liczba orzeczeń	wiek			płeć	
			0-3 lat	4-7 lat	8-16 lat	kobiety	mężczyźni
1	01-U	8	0	1	7	4	4
2	02-P	4	0	1	3	1	3
3	03-L	4	1	1	2	2	2
4	04-O	13	0	5	8	8	5
5	05-R	9	2	1	6	5	4
6	06-E	7	1	2	4	3	4
7	07-S	15	5	6	4	5	10
8	08-T	0	0	0	0	0	0
9	09-M	3	2	1	0	1	2
10	10-N	6	2	2	2	4	2
11	11-I	12	5	2	5	6	6
12	12-C	8	2	4	2	0	8
RAZEM		89	20	26	43	39	50

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela 69 Liczba wydanych orzeczeń w 2017 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku, płci (dzieci do 16 roku życia).

l.p.	Przyczyny niepełnosprawności	Razem liczba orzeczeń	wiek			płeć	
			0-3 lat	4-7 lat	8-16 lat	kobiety	mężczyźni
1	01-U	3	0	0	3	1	2
2	02-P	5	0	1	4	1	4
3	03-L	3	1	0	2	1	2
4	04-O	10	1	4	5	7	3
5	05-R	7	2	1	4	4	3
6	06-E	1	0	0	1	0	1
7	07-S	18	1	8	9	3	15

8	08-T	4	0	0	4	3	1
9	09-M	2	0	2	0	0	2
10	10-N	8	2	2	4	4	4
11	11-I	13	1	3	9	7	6
12	12-C	9	3	3	3	3	6
RAZEM		83	11	24	48	34	49

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela 70 Liczba wydanych orzeczeń w 2018 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku, płci (dzieci do 16 roku życia).

l.p.	Przyczyny niepełnosprawności	Razem liczba orzeczeń	wiek			płeć	
			0-3 lat	4-7 lat	8-16 lat	kobiety	mężczyźni
1	01-U	6	0	0	6	5	1
2	02-P	7	0	0	7	0	7
3	03-L	5	1	1	3	3	2
4	04-O	14	2	1	11	10	4
5	05-R	4	0	1	3	1	3
6	06-E	8	0	0	8	4	4
7	07-S	13	3	2	8	3	10
8	08-T	1	0	0	1	1	0
9	09-M	5	1	1	3	1	4
10	10-N	9	2	2	5	4	5
11	11-I	16	3	0	13	8	8
12	12-C	16	1	5	10	1	15
RAZEM		104	13	13	78	41	63

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Analizując powyższe dane zauważa się, że wśród niepełnosprawnych dzieci do 16-go roku życia najczęściej orzeczeń wydano ze względu na choroby układu oddechowego i krążenia, dysfunkcje narządu wzrok oraz, całościowe zaburzenia rozwojowe. Niepełnosprawność najliczniej dotyka chłopców w grupie wiekowej od 8 do 16 roku życia.

Tabela 71 Liczba wydanych orzeczeń w 2016 r., wg przyczyny niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności (Osoby powyżej 16 roku życia).

Lp.	Przyczyny niepełnosprawności	Stopień niepełnosprawności			Razem (1+2+3)
		znaczny	umiarkowany	lekki	
		1	2	3	
1	01-U	5	13	2	20
2	02-P	12	45	10	67
3	03-L	2	8	20	30
4	04-O	10	12	6	28
5	05-R	23	66	35	124
6	06-E	2	2	0	4
7	07-S	36	55	19	110
8	08-T	8	4	4	16
9	09-M	8	12	0	20
10	10-N	32	58	19	109
11	11-I	15	24	6	45
12	12-C	1	0	2	3
RAZEM		154	299	123	576

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela 72 Liczba wydanych orzeczeń w 2016 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku i płci (Osoby powyżej 16 roku życia).

Lp.	Przyczyny niepełnosprawności	wiek				płeć	
		16-25	26-40	41-60	60 i więcej	kobiety	mężczyźni
1	01-U	10	50	3	2	9	11
2	02-P	11	14	29	13	33	34
3	03-L	2	2	9	17	16	14
4	04-O	2	2	7	16	13	15
5	05-R	9	10	53	52	66	58
6	06-E	1	1	0	2	4	0
7	07-S	4	4	40	62	44	66
8	08-T	2	1	7	6	8	8
9	09-M	1	2	8	9	16	4
10	10-N	14	9	39	47	61	48
11	11-I	5	5	17	18	29	16
12	12-C	3	0	0	0	0	3
	RAZEM	64	56	212	244	299	277

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela 73 Liczba wydanych orzeczeń w 2016 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wykształcenia i zatrudnienia (Osoby powyżej 16 roku życia):

Lp.	Przyczyny niepełnosprawności	wykształcenie					zatrudnienie	
		mniej niż podstawowe	podstawowe	zawodowe	średnie	wyższe	TAK	NIE
1	01-U	2	12	4	2	0	0	20
2	02-P	2	13	24	26	2	9	58
3	03-L	0	11	8	7	4	7	23
4	04-O	2	8	4	12	2	6	22
5	05-R	8	27	35	42	12	25	99
6	06-E	0	3	1	0	0	0	4
7	07-S	8	35	38	26	3	15	95
8	08-T	0	2	5	7	2	3	13
9	09-M	1	4	4	9	2	6	14
10	10-N	9	27	28	39	6	16	93
11	11-I	1	12	6	21	5	11	34
12	12-C	1	2	0	0	0	0	3
	RAZEM	34	156	157	191	38	98	478

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela 74 Liczba wydanych orzeczeń w 2017 r., wg przyczyny niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności (Osoby powyżej 16 roku życia).

Lp.	Przyczyny niepełnosprawności	Stopień niepełnosprawności			Razem (1+2+3)
		znaczny	umiarkowany	lekki	
		1	2	3	
1	01-U	1	13	0	14
2	02-P	8	33	5	46
3	03-L	3	8	20	31
4	04-O	2	9	7	18
5	05-R	37	77	36	150
6	06-E	4	4	4	12
7	07-S	34	50	21	105
8	08-T	12	6	1	19
9	09-M	10	9	4	23
10	10-N	44	48	20	112
11	11-I	21	24	12	57
12	12-C	0	0	1	1
RAZEM		176	281	131	588

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela 75 Liczba wydanych orzeczeń w 2017 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku i płci (Osoby powyżej 16 roku życia).

Lp.	Przyczyny niepełnosprawności	wiek				płeć	
		16-25	26-40	41-60	60 i więcej	kobiety	mężczyźni
1	01-U	6	5	3	0	9	5
2	02-P	4	16	16	10	20	26
3	03-L	1	1	8	21	14	17
4	04-O	2	1	9	6	9	9
5	05-R	8	17	56	69	77	73
6	06-E	3	5	2	2	6	6
7	07-S	3	1	33	68	36	69
8	08-T	0	3	9	7	8	11
9	09-M	1	1	12	9	16	7
10	10-N	9	13	42	48	54	58
11	11-I	5	3	19	30	30	27
12	12-C	1	0	0	0	1	0
RAZEM		43	66	209	270	280	308

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela 76 Liczba wydanych orzeczeń w 2017 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wykształcenia i zatrudnienia (Osoby powyżej 16 roku życia).

Lp.	Przyczyny niepełnosprawności	wykształcenie					zatrudnienie	
		mniej niż podstawowe	Podstawowe	zawodowe	średnie	wyższe	TAK	NIE
1	01-U	2	6	6	0	0	0	14
2	02-P	4	11	18	12	1	8	38
3	03-L	1	12	5	10	3	4	27
4	04-O	0	8	4	4	2	3	15
5	05-R	9	36	51	42	12	37	113
6	06-E	1	2	5	3	1	2	10
7	07-S	5	30	37	28	5	10	95
8	08-T	0	4	6	8	1	3	16
9	09-M	1	8	5	8	1	3	20
10	10-N	8	24	37	32	11	22	90
11	11-I	3	19	15	17	3	11	46
12	12-C	0	1	0	0	0	0	1
	RAZEM	34	161	189	164	40	103	485

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela 77 Liczba wydanych orzeczeń w 2018 r., wg przyczyny niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności (Osoby powyżej 16 roku życia).

Lp.	Przyczyny niepełnosprawności	Stopień niepełnosprawności			Razem (1+2+3)
		znaczny	umiarkowany	lekki	
		1	2	3	
1	01-U	2	11	1	14
2	02-P	10	45	9	64
3	03-L	2	13	14	29
4	04-O	5	11	8	24
5	05-R	22	86	25	133
6	06-E	0	4	1	5
7	07-S	18	60	31	109
8	08-T	10	8	4	22
9	09-M	8	20	3	31
10	10-N	35	56	19	110
11	11-I	11	28	9	48
12	12-C	0	1	0	1
	RAZEM	123	343	124	590

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela 78 Liczba wydanych orzeczeń w 2018 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku i płci (Osoby powyżej 16 roku życia).

Lp.	Przyczyny niepełnosprawności	wiek				płeć	
		16-25	26-40	41-60	60 i więcej	kobiety	mężczyźni
1	01-U	4	6	4	0	6	8
2	02-P	6	22	24	12	23	41
3	03-L	1	3	9	16	14	15
4	04-O	1	2	8	13	10	14
5	05-R	7	14	48	64	51	82
6	06-E	1	2	2	0	2	3
7	07-S	2	5	33	69	33	76
8	08-T	1	0	11	10	6	16
9	09-M	2	3	11	15	21	10
10	10-N	8	14	38	50	47	63
11	11-I	5	3	20	20	26	22
12	12-C	1	0	0	0	0	1
	RAZEM	39	74	208	269	239	351

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela 79 Liczba wydanych orzeczeń w 2018 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wykształcenia i zatrudnienia (Osoby powyżej 16 roku życia).

Lp.	Przyczyny niepełnosprawności	wykształcenie					zatrudnienie	
		mniej niż podstawowe	podstawowe	zawodowe	średnie	wyższe	TAK	NIE
1	01-U	3	7	3	1	0	0	14
2	02-P	3	16	22	19	4	8	56
3	03-L	13	14	15	16	17	18	19
4	04-O	2	3	9	8	2	9	15
5	05-R	7	24	51	41	10	39	94
6	06-E	0	1	2	2	0	2	3
7	07-S	10	25	39	29	6	19	90
8	08-T	0	7	11	3	1	4	18
9	09-M	2	7	10	9	3	6	25
10	10-N	6	28	41	30	5	23	87
11	11-I	0	17	9	20	2	11	37
12	12-C	0	1	0	0	0	0	1
	RAZEM	43	150	212	178	50	139	459

opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Z powyższych danych wynika, że głównymi powodami wydania orzeczenia dla mieszkańców powiatu bieszczadzkiego w latach 2016-2018 są schorzenia układu krążenia, dysfunkcje narządu ruchu oraz choroby neurologiczne. Wśród wszystkich osób z orzeczeniami większość (53%) niepełnosprawnych posiada umiarkowany stopień niepełnosprawności, 25 % osób znaczny, a lekki 22 % osób z orzeczeniem. Najwięcej osób niepełnosprawnych odnotowujemy w grupie wiekowej 41-60 oraz 61 i więcej lat, jest to związane z procesem starzenia się społeczeństwa. Przeważająca większość osób niepełnosprawnych jest niezatrudniona. Wśród osób pracujących najwięcej osób niepełnosprawnych posiada orzeczenie ze względu na dysfunkcję narządu ruchu oraz choroby neurologiczne.

Korzystanie z pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność w Powiecie Bieszczadzkim w latach 2016-2018 przedstawia poniższa tabela. Średniorocznie jest to 255 rodzin. W gminach Czarna i Lutowiska liczba rodzin korzystających z pomocy spadała, natomiast w gminie Ustrzyki Dolne wzrosła.

Tabela 80 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności.

	2016	2017	2018
Gmina Czarna	38	36	28
Gmina Lutowiska	29	26	31
Gmina Ustrzyki Dolne	186	193	198
Razem	253	255	257

*opracowanie własne na podstawie danych z
GOPS*

Pomoc społeczna odnotowuje również osoby korzystające ze wsparcia z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby. Liczba rodzin w latach 2016-2018 z pomocy ze względu na ten rodzaj powodu korzystania z pomocy społecznej spada, średniorocznie jest to ok. 355 rodzin.

Tabela 81 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby

	2016	2017	2018
Gmina Czarna	21	16	14
Gmina Lutowiska	56	58	53
Gmina Ustrzyki Dole	290	279	278
Razem	367	353	345

*opracowanie własne na podstawie danych z
GOPS*

Rehabilitacja społeczna finansowana ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Specyfika potrzeb i oczekiwań osób niepełnosprawnych wymaga inicjowania i realizowania wielu działań, które chronią te osoby przed bezradnością, stwarzają im warunki do rozwoju oraz motywują do aktywności i zaradności urzeczywistniając zasadę wyrównywania szans i integracji tych osób ze społeczeństwem. Od 1999 r. powiat bieszczadzki realizuje zadania związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych, na które środki przekazywane są przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Poniższe zestawienie obrazuje środki finansowe dla powiatu na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej przekazywane dla powiatu bieszczadzkiego.

Tabela 82 Środki finansowe Państwowego Funduszu Rehabilitacyjnego Osób Niepełnosprawnych przekazywane dla powiatu wg algorytmu.

Rok	Kwota przyznana
2016	852 430,00 zł
2017	818 683,00 zł
2018	841 481,00 zł

opracowanie własne

W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1172 z późn. zm.) niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Polityka społeczna powinna promować aktywne działania na wszystkich szczeblach życia społecznego oraz wspierać działania na rzecz równouprawnienia osób niepełnosprawnych, powinna także przeciwdziałać ich dyskryminacji i wytwarzać mechanizmy wyrównujące szanse życiowe osób niepełnosprawnych.

Rehabilitacja społeczna, której celem jest umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego uczestnictwa w życiu społecznym jest realizowana poprzez:

- kształtowanie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności osób niepełnosprawnych;
- kształtowanie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych;
- likwidację barier, w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji;
- kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi.

Zadania te realizowane są przez PCPR w Ustrzykach Dolnych poprzez dofinansowanie:

- działalności warsztatów terapii zajęciowej;
- uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych;
- likwidacji barier w komunikowaniu się, architektonicznych i technicznych;
- sportu, kultury, rekreacji i turystyki;
- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

Turnusy rehabilitacyjne są zorganizowaną formą aktywnej rehabilitacji, połączoną z elementami wypoczynku. Jej celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań. W ciągu ostatnich lat stosunkowo niewiele osób korzystało z tej formy rehabilitacji. Może to być spowodowane wzrostem kosztów turnusów rehabilitacyjnych. Nie wszystkie osoby niepełnosprawne stać na pokrycie różnicy pomiędzy kosztem turnusu a przyznany dofinansowaniem.

Tabela 83 Dofinansowanie ze środków PFRON do pobytu na turnusie rehabilitacyjnym w poszczególnych latach.

Rok	Ilość dorosłych osób niepełnosprawnych które otrzymały dofinansowanie	Ilość dzieci niepełnosprawnych które otrzymały dofinansowanie	Kwota przeznaczona na dofinansowania
2016	14 osób + 4 opiekunów	3 dzieci + 3 opiekunów	25 577,00
2017	14 osób + 4 opiekunów	6 dzieci + 6 opiekunów	32 720,00
2018	11 osób + 3 opiekunów	7 dzieci + 7 opiekunów	32 680,00

opracowanie własne

Bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i jego najbliższej okolicy, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym.

Bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się bądź przekazywanie informacji.

Bariery techniczne to takie bariery, które utrudniają lub uniemożliwiają osobie niepełnosprawnej funkcjonowanie społeczne. Likwidacja tej bariery powinna powodować sprawniejsze działanie tej osoby w społeczeństwie i umożliwić jej funkcjonowanie w życiu codziennym.

Bariery stanowią jeden z największych problemów, z jakimi borykają się osoby niepełnosprawne w życiu codziennym. W znaczny sposób hamują one proces rehabilitacji społecznej

i zawodowej, jak również życia społecznego (dostępność do budynków, w tym użyteczności publicznej). Stan przystosowania obiektów użyteczności publicznej oraz środków komunikacji jest niezadowalający. Osoba niepełnosprawna, zwłaszcza poruszająca się na wózku inwalidzkim, nawet jeżeli zdoła opuścić mieszkanie, nie będzie w stanie poruszać się samodzielnie – wysokie krawężniki na przejściach, brak ogólnie dostępnych przystosowanych środków transportu. Większość obiektów, z których przeciętny obywatel bez trudu korzysta jest niedostosowana dla osób niepełnosprawnych, brakuje udogodnień nie tylko dla osób niepełnosprawnych ruchowo ale także dla osób niewidomych i głuchych.

Jeśli chodzi o likwidację barier ze środków PFRON dla indywidualnych osób niepełnosprawnych to realizację tego zadania przedstawia poniższa tabela.

Tabela 84 Dofinansowanie ze środków PFRON do likwidacji barier dla osób indywidualnych w poszczególnych latach.

Rok	2016	2017	2018
Bariery architektoniczne	15 000,00	10 775,00	0,00
Bariery techniczne	23 300,00	8 000,00	13 324,00

opracowanie własne

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze – zadanie to polega na dofinansowaniu zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych oraz środków pomocniczych umożliwiających osobie niepełnosprawnej uczestnictwo w życiu społecznym. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie może dofinansować udział własny w zakupie tych środków lub zakup sprzętu rehabilitacyjnego w części określonej przepisami.

Tabela 85 Dofinansowanie ze środków PFRON do zakupu sprzętów ortopedycznych i środków pomocniczych dla osób niepełnosprawnych w latach 2016 - 2018.

Rok	Kwota przeznaczona na dofinansowanie dla dzieci	Kwota przeznaczona na dofinansowanie dla dorosłych	razem
2016	11 000,00	93 013,00	104 013,00
2017	10 000,00	46 843,00	56 843,00
2018	25 282,00	57 347,00	82 629,00

opracowanie własne

Tabela 86 Dofinansowanie ze środków PFRON do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego dla osób indywidualnych w poszczególnych latach.

Rok	Kwota przeznaczona na dofinansowanie
2016	2 000,00
2017	17 356,00
2018	5 008,00

opracowanie własne

Dla potrzeb mieszkańców powiatu bieszczadzkiego funkcjonuje wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego, znajdująca się przy SPZOZ w Ustrzykach Dolnych. Wypożyczalnia została utworzona w ramach programu „Rehabilitacja społeczna- wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego szansą ograniczania skutków niepełnosprawności w powiecie bieszczadzkim” z udziałem środków PFRON.

Dofinansowanie sportu, kultury i rekreacji – to dofinansowanie działań na rzecz osób niepełnosprawnych, podejmowanych przez organizacje pozarządowe. Imprezy te mają na celu rehabilitację społeczną, integrację oraz aktywizację osób niepełnosprawnych. Wszystkie organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych mają swoje programy i zasady działania,

a ich członkowie korzystają z określonych praw i obowiązków. Rodzaj oferowanego wsparcia to między innymi: wycieczki, spotkania integracyjne, pogadanki edukacyjne, obchody świąt i rocznic, doradztwo, pomoc psychologiczna itp. Osoby niepełnosprawne, tak jak wszyscy ludzie mają dużą potrzebę wyjścia na zewnątrz, utrzymania kontaktów ze środowiskiem oraz bycia potrzebnymi i akceptowanymi. Dlatego też, chcąc zapewnić osobom niepełnosprawnym możliwość pełnego korzystania z przysługującego im prawa do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego, konieczne jest dalsze tworzenie warunków do uczestnictwa tych osób w życiu kulturalnym, jak również w sporcie, rekreacji i turystyce.

O dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyka osób niepełnosprawnych starało się w latach 2016-2018 trzech Wnioskodawców. Na realizację tego zadania przeznaczono w poszczególnych latach kwoty:

2016 r.- 10.000,00 zł (2 umowy);

2017 r. – 9.000,00 zł (3 umowy);

2018 r. – 7.000,00 zł (2 umowy).

W sumie z tej formy pomocy skorzystało ok. 250 osób niepełnosprawnych, głównie uczestników ŚDS w Ustrzykach Dolnych, członków Stowarzyszenia „Promyk Nadziei”, członków PZN Koło w Lesku, wraz z rodzinami.

Pomimo tych wszystkich działań prowadzonych na rzecz osób niepełnosprawnych nadal zbyt mała jest liczba placówek i miejsc umożliwiających osobom niepełnosprawnym wyjście z domu oraz nabywanie lub rozwijanie potrzebnych w życiu umiejętności. Problem funkcjonowania osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym był i nadal jest tematem niepopularnym, często bywa przemilczany. Dotyczy to zarówno sfery aktywności życiowej polegającej na możliwości uczestnictwa w różnego rodzaju zajęciach związanych z terapią zajęciową, a co za tym idzie całym procesem rehabilitacyjnym i usprawnienia ruchowego, jak i też różnorodnych form poradnictwa specjalistycznego, skierowanego do osób niepełnosprawnych i ich rodzin.

Brak takiego wsparcia w odpowiedniej chwili, może prowadzić do bezradności i utrwalenia zachowań patologicznych. Dlatego też niezbędne jest udzielenie innych różnorodnych form wsparcia eliminujących poczucie wykluczenia.

Programy celowe PFRON.

„Aktywny Samorząd”

Od 2012 roku Powiat Bieszczadzki jest realizatorem programu „Aktywny Samorząd”, finansowany ze środków PFRON.

Celem głównym programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

Cele szczegółowe programu :

1. przygotowanie beneficjentów programu z zaburzeniami ruchu, słuchu i percepcji wzrokowej do pełnienia różnych ról społecznych poprzez umożliwienie im włączenia się do tworzącego się społeczeństwa informacyjnego;
2. przygotowanie beneficjentów programu do aktywizacji społecznej, zawodowej lub wsparcie w utrzymaniu zatrudnienia poprzez likwidację lub ograniczenie barier w poruszaniu się oraz barier transportowych;
3. umożliwianie beneficjentom programu aktywizacji zawodowej poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie;
4. poprawa szans beneficjentów programu na rywalizację o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższanie kwalifikacji;
5. wzrost kompetencji osób zaangażowanych w proces rehabilitacji osób niepełnosprawnych, pracowników lub pracujących na rzecz jednostek samorządu terytorialnego lub organizacji pozarządowych.

Moduły, obszary i zadania programu „Aktywny Samorząd”:

Moduł I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową.

Obszar - A: likwidacja bariery transportowej :

Zadanie 1: Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu;

Zadanie 2: Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu;

Zadanie 3: Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu, w stopniu wymagającym korzystanie z usług tłumacza języka migowego;

Zadanie 4: Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu;

Obszar B: likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym:

Zadanie 1: Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych;

Zadanie 2: Dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania;

Zadanie 3: Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku;

Zadanie 4: Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy;

Zadanie 5: Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego zakupionego w ramach programu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności;

Obszar C: likwidacja barier w poruszaniu się:

Zadanie 2: Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności;

Zadanie 3: Pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, to jest protezy co najmniej na III poziomie jakości, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności;

Zadanie 4: Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny (co najmniej na III poziomie jakości) adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności;

Zadanie 5: Pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu powodująca problemy w samodzielnym przemieszczaniu się i posiadających zgodę lekarza specjalisty na użytkowanie przedmiotu dofinansowania;

Obszar D: pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką), adresowania do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, którzy są przedstawicielami ustawowymi lub opiekunem prawnym dziecka;

Moduł II - pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym, adresowana od osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, pobierających naukę w szkole wyższej lub szkole policealnej, lub kolegium, a także do osób mających przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi.

Tabela 87 Wypłacone dofinansowania w ramach programu „Aktywny Samorząd w latach 2016 – 2018.

2016		
Cel dofinansowanie	Liczba osób w tym dzieci	Kwota wypłacona Wnioskodawcy
MODUŁ I		
Obszar A zad. 1 pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu	2 dzieci	4 003,00
Obszar B zad. 1 dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu komputerowego i oprogramowania,	2 osoby dorosłe	14 514,10
Obszar C zad. 2 pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,	1 osoba dorosła	1 900,01
Obszar D pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej	1 osoba dorosła	786,00
MODUŁ II		
pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym	7 osób dorosłych	17 200,00
Razem		38 403,11

2017		
Cel dofinansowanie	Liczba osób w tym dzieci	Kwota wypłacona Wnioskodawcy
MODUŁ I		
Obszar B zad. 1 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,	1 osoba dorosła	4.499,10
Obszar C zad. 2 pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,	1 osoba dorosła	2.000,00
Obszar D	1 osoba dorosła	1.515,55

pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej		
MODUŁ II		
pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym	8 osób dorosłych	29.401,00
Razem		37.415,65

2018		
Cel dofinansowanie	Liczba osób w tym dzieci	Kwota wypłacona Wnioskodawcy
MODUŁ I		
Obszar A zad. 2 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kat. B,	1 osoba dorosła	1.575,00
Obszar B zad. 1 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,	3 osoby dorosłe 1 dziecko	29.831,00
Obszar B zad. 2 Dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,	1 osoba dorosła	2.000,00
Obszar C zad. 3 pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne tj., protezy na co najmniej III poziomie jakości,	3 osoby dorosłe	54.200,00
Obszar D pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej	1 osoba dorosła	2.136,71
MODUŁ II		
pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym	6 osób dorosłych	14.156,00
Razem		103.898,71

Rehabilitacja zawodowa.

Zadania powiatu z zakresu rehabilitacji zawodowej są realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Ustrzykach Dolnych. Wszystkie osoby niepełnosprawne, bez względu na przyczyny i rodzaj niepełnosprawności mają prawo do pomocy w zakresie zatrudnienia i możliwości dostępu do zatrudnienia, równorzędnie z osobami pełnosprawnymi, zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami.

Praca i integracja zawodowa jest jednym z najważniejszych aspektów uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym. Zapewniają one:

- samodzielność finansową;

- poczucie własnej wartości;
- społeczny kontakt z innymi osobami.

Integracja społeczna osób niepełnosprawnych przez pracę zawodową stanowi w Polsce trudne do realizacji zadanie. Wiele czynników wpływa niekorzystnie na zatrudnienie osób niepełnosprawnych, np. stosunkowo niskie kwalifikacje osób niepełnosprawnych, niechęć pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych czy ogólnie trudny rynek pracy w Polsce.

Osoby bezrobotne będące w ewidencji osób niepełnosprawnych.

Integracja społeczna osób niepełnosprawnych przez pracę stanowi w Polsce bardzo wymagające i trudne do realizacji zadanie. Osoby niepełnosprawne stanowią grupę bezrobotnych, która ze względu na istnienie różnych barier, ma spore trudności w znalezieniu pracy.

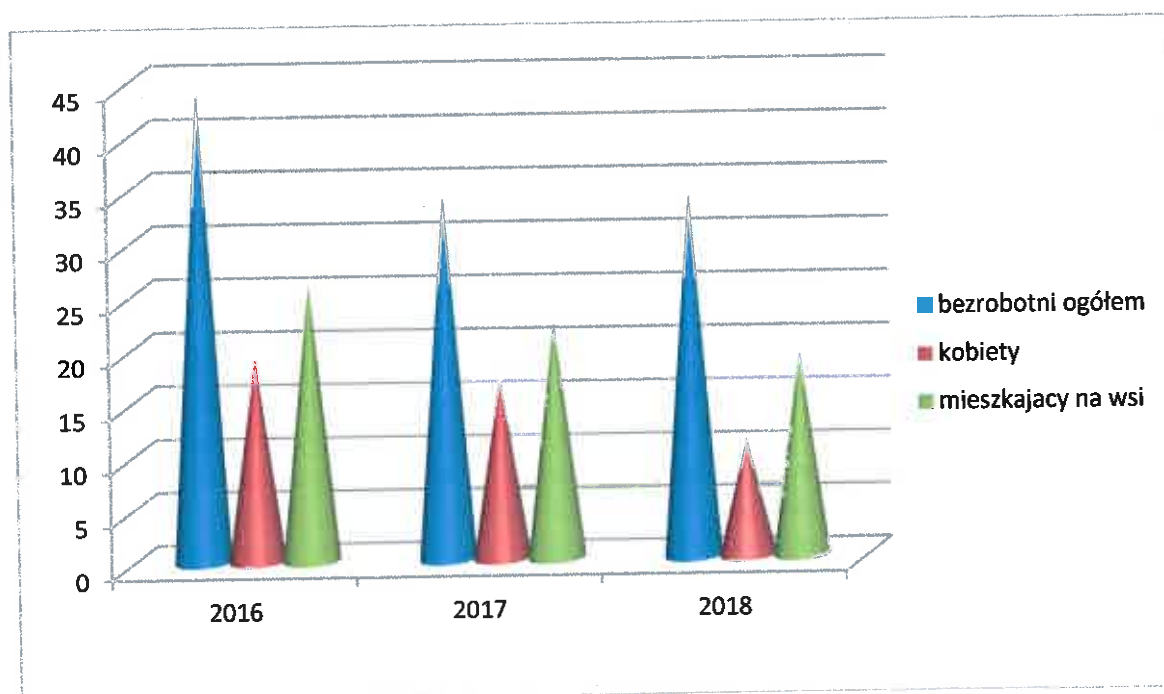
Wśród osób bezrobotnych będących w ewidencji Powiatowego Urzędu Pracy w Ustrzykach Dolnych na dzień 31.12.2018 r. grupę osób niepełnosprawnych stanowiło 2,9 % ogółu. W trudnej sytuacji znajdują się osoby niepełnosprawne mieszkające na wsi, nie związane z gospodarstwem rolnym, chociaż paradoksalnie to jednak właśnie rolnictwo daje zatrudnienie wielu osobom niepełnosprawnym, zwłaszcza starszym i słabo wykształconym.

Tabela 88 Liczba osób niepełnosprawnych w powiecie bieszczadzkim.

Bezrobotni z orzeczeniem o niepełnosprawności	2016			2017			2018		
	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	mieszkający na wsi	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	mieszkający na wsi	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety	mieszkający na wsi
	44	19	26	34	17	22	34	11	19

Opracowanie własne na podstawie danych z PU

Przedstawienie w/w tabeli na wykresie.

Ważnym aspektem w podjęciu pracy przez niepełnosprawnych ma stopień niepełnosprawności. Łatwo zauważyć się iż, najczęściej osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Ustrzykach Dolnych posiada lekki stopień niepełnosprawności. Na dzień 31.12.2018 r. liczba to stanowiła prawie 65 % ogólnej liczby niepełnosprawnych bezrobotnych.

Tabela 89 Liczba osób niepełnosprawnych w powiecie bieszczadzkim wg stopnia niepełnosprawności:

Bezrobotni wg stopnia niepełnosprawności	2016	2017	2018
Znaczny	3	0	0
Umiarkowany	11	13	12
Lekki	33	21	22

Opracowanie własne na podstawie danych z PUP

Celem rehabilitacji zawodowej jest ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego poprzez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy.

Realizacja tych zadań odbywa się głównie poprzez:

- 1) finansowanie z Funduszu PFRON wydatków na instrumenty lub usługi rynku pracy określone w ustawie o promocji, w odniesieniu do osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu;
- 2) pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych, ich przeszkolenie oraz przekwalifikowanie,
- 3) przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej,
- 4) kierowanie osób niepełnosprawnych, które wymagają specjalistycznego programu szkolenia oraz rehabilitacji leczniczej i społecznej, do specjalistycznego ośrodka szkoleniowo-rehabilitacyjnego lub innej placówki szkoleniowej,
- 5) doradztwo organizacyjno-prawne i ekonomiczne w zakresie działalności gospodarczej lub rolniczej podejmowanej przez osoby niepełnosprawne,
- 6) współpraca z właściwym terenowo inspektorem pracy w zakresie oceny i kontroli miejsc pracy osób niepełnosprawnych.

Tabela 90 Wykorzystanie środków PFRON na rehabilitację zawodową osób niepełnosprawnych.

Bezrobotni objęci pomocą	2016	2017	2018
Stáže, szkolenia	5	3	6

Opracowanie własne na podstawie danych z PUP

4.2.6 Problemy związane z macierzyństwem i wielodzietnością.

Macierzyństwo i wielodzietność same w sobie nie stanowią problemów społecznych, jednakże bardzo często pojawiają się problemy związane z realizacją funkcji macierzyńskiej oraz funkcjonowaniem rodzin wielodzietnych. Dzieje się tak, kiedy rodziny nie radzą sobie z opieką nad dzieckiem, nie potrafią właściwie realizować funkcji rodzicielskiej, w przypadku rodzin

wielodzietnych często rodzice są też zbyt obciążeni, aby poradzić sobie ze wszystkimi zadaniami. Konieczne jest wtedy ich wsparcie w realizacji funkcji macierzyńskiej. W latach 2016-2018 liczba rodzin korzystających z powodu ochrony macierzyństwa utrzymuje się na zbliżonym poziomie (w gminie Czarna) lub spada (na terenie gminy Ustrzyki Dolne). Na terenie gminy Lutowiska nie było rodzin korzystających z pomocy z tego powodu.

Tabela 91 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa i wielodzietności.

	2016	2017	2018
Gmina Czarna	16	11	16
Gmina Lutowiska	0	0	0
Gmina Ustrzyki Dolne	97	70	64
Razem	113	81	80

opracowanie własne na podstawie danych z GOPS

4.2.7 Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Kolejnym powodem udzielania pomocy społecznej jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Wiąże się ona z brakiem umiejętności wychowawczych i opiekuńczych, z problemami z realizacją zadań z zakresu opieki nad dziećmi, ich wychowywania oraz prowadzenia gospodarstwa domowego – przygotowywania posiłków, utrzymywania porządku, realizacji obowiązków rodzicielskich, co najczęściej skutkuje problemami przejawianymi przez dzieci, w tym zachowaniami dysfunkcyjnymi. W ostatnich trzech latach liczba rodzin korzystających z wsparcia z tego powodu zmniejszyła się w gminach Czarna i Ustrzyki Dolne, oraz utrzymuje się na tym samym poziomie na terenie gminy Lutowiska. W przypadku bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i problemów z prowadzeniem gospodarstwa domowego rodziny mogą być wsparte pracą asystenta rodziny. Każda z gmin na terenie powiatu zapewnia takie wsparcie. W związku z rosnącymi we współczesnym społeczeństwie trudnościami związanymi z pełnieniem ról rodziców, realizacją funkcji opiekuńczo-wychowawczej, brakiem wsparcia młodych rodziców ze strony dalszej rodziny (np. rodziców, rodzeństwa) oraz pojawiającymi się w coraz szerszym zakresie problemami wychowawczymi z dziećmi i młodzieżą prognozować można wzrost liczby rodzin, których dotyczyć będzie problem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Tabela 92 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w latach 2016 - 2018.

	2016	2017	2018
Gmina Czarna	26	18	19
Gmina Lutowiska	12	12	12
Gmina Ustrzyki Dolne	66	61	50
Razem	104	91	81

opracowanie własne na podstawie danych z GOPS

4.2.8 Problemy związane z zapewnieniem opieki dzieciom pozbawionym opieki rodziców.

W świetle zasad przyjętych przez kodeks rodzinny i opiekuńczy – najważniejszym środowiskiem wychowawczym dla dziecka jest rodzina. Prawidłowo funkcjonująca rodzina kształtuje osobowość dziecka, zaspokaja jego podstawowe potrzeby: miłości, bezpieczeństwa, przynależności.

Prawidłowo funkcjonująca rodzina zmniejsza do minimum występowanie trudności wychowawczych. Najważniejszą jednak funkcję kontrolną w zakresie wykonywania władzy rodzicielskiej sprawuje państwo, działając poprzez swoje organy, a głównie przez sąd opiekuńczy. Gdy istnieją jakiegokolwiek wątpliwości, co do prawidłowości wykonywania władzy rodzicielskiej, sąd na podstawie zebranego materiału dowodowego bada i ocenia czy dobro dziecka zostało naruszone lub czy jest zagrożone. Efektem tego może być zarządzenie umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo – wychowawczej.

Najczęstszymi przyczynami interwencji sądu są: niewydolność wychowawcza rodziców, zaniedbywanie obowiązku sprawowania pieczy nad dzieckiem, nadużywanie alkoholu przez jedno lub oboje rodziców, nieporadność, brak środków utrzymania, brak odpowiednich warunków mieszkaniowych i inne. Efektem nienależytego wykonywania władzy rodzicielskiej jest najczęściej absencja szkolna, związane z nią dodatkowe kłopoty szkolne dziecka, między innymi powtarzanie klasy, zły stan sanitarny i zdrowotny mieszkań, brud, brak nawyków higienicznych, pasożyty, choroby, brak szczepień. Towarzyszy temu często zaburzony rozwój emocjonalny i brak poczucia bezpieczeństwa. Wszędzie tam, gdzie niewydolne są rodziny pojawia się szereg zagrożeń dla żyjących w niej dzieci. Opisane w niniejszej strategii problemy społeczne w sposób bezpośredni wpływają na jakość funkcjonowania rodzin w lokalnym społeczeństwie.

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców biologicznych. Funkcjonowanie pieczy zastępczej reguluje ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, z dnia 9 czerwca 2011 r. Ustawa określa kompetencje dla jednostek samorządu terytorialnego oraz organów administracji rządowej.

Gmina odpowiedzialna jest za pracę z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym za poradnictwo specjalistyczne dla rodzin i zapewnienie usług asystentów rodziny. Do zadań własnych gminy należy również tworzenie i rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, a także współfinansowanie pobytu dzieci z terenu gminy umieszczonych w pieczy zastępczej.

Zgodnie z art. 182 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej starosta wykonuje za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Starosta Bieszczadzki wyznaczył Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych jako organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie, w związku z czym większość zadań powiatu z zakresu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest realizowanych przez tę jednostkę.

Rodzinna piecza zastępcza.

Rodzinna piecza zastępcza to oparta na modelu wychowania rodzinnego, forma pieczy zastępczej nad dziećmi i młodzieżą pozbawionymi trwale lub czasowo opieki rodziców biologicznych, która w wypełnianiu swoich funkcji kieruje się dobrem przyjętego dziecka i poszanowaniem jego praw. Rodzina zastępcza zapewnia dziecku warunki rozwoju i wychowania odpowiednie do jego stanu zdrowia i poziomu rozwoju, w tym: odpowiednie warunki bytowe, możliwości rozwoju fizycznego i społecznego, zaspakajania indywidualnych potrzeb dziecka, właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań, odpowiednie warunki do odpoczynku oraz organizacji czasu wolnego.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- 1) rodzina zastępcza;
- 2) rodzinny dom dziecka.

Rodziny zastępcze dzielą się na:

- 1) spokrewnione, które tworzą małżonkowie lub osoba będąca wstępnym lub rodzeństwem dziecka;
- 2) niezawodowe;
- 3) zawodowe, w tym:
 - zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego;
 - zawodowe specjalistyczne.

Rodziny niezawodowe, zawodowe oraz rodzinne domy dziecka tworzą małżeństwa lub osoby

niepozostające w związku małżeńskim, niebędące wstępniymi lub rodzeństwem dziecka. W rodzinach zawodowych i niezawodowych możliwe jest umieszczenie do trójki dzieci, natomiast w rodzinnych domach dziecka – ośmioro. Przekroczenie w/w limitów jest możliwe w razie konieczności umieszczenia rodzeństwa, jednakże musi odbyć się to za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka i po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Rodzinna piecza zastępcza jest formą tymczasowej opieki nad dzieckiem. W sytuacji, kiedy dziecko nie może wychowywać się w swojej rodzinie biologicznej, najlepszym wyjściem jest zapewnienie mu opieki rodzinnej w rodzinie zastępczej.

Dziecko może pozostać w rodzinie zastępczej do osiągnięcia pełnoletniości, a w przypadku podjęcia dalszego kształcenia – nie dłużej niż do 25 r. ż, ale również, w wyniku zmiany sytuacji prawnej (przywrócenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej), może ustać potrzeba sprawowania dalszej pieczy zastępczej. Kandydaci na rodziny zastępcze, podejmując decyzję o utworzeniu rodziny zastępczej, muszą posiadać świadomość czasowości opieki nad dzieckiem, brać pod uwagę i akceptować możliwość powrotu dziecka do rodziny biologicznej lub umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej. Jeśli rodzice biologiczni nie mogą wypełniać wobec swego dziecka funkcji opiekuńczo-wychowawczych, oznacza to, że zostali trwale lub czasowo pozbawieni władzy rodzicielskiej albo władza ta została im ograniczona lub zawieszona.

Instytucjonalna piecza zastępcza

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego, socjalizacyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego oraz w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych w okresie 4 lat od dnia wejścia jej w życie, tj. od dnia 1 stycznia 2012 r., mogą być umieszczane dzieci powyżej 7 roku życia (przebywać w tych placówkach będą mogły w okresie od dnia 1 stycznia 2015 r. do dnia 31 grudnia 2019r.). Po upływie tego okresu w placówkach będą mogły przebywać jedynie dzieci powyżej 10 roku życia. Umieszczanie dzieci poniżej tego wieku będzie możliwe tylko w wyjątkowych sytuacjach, szczególnie gdy przemawiać za tym będzie stan ich zdrowia lub dotyczy to będzie rodzeństwa. W związku z powyższym zasadny jest rozwój rodzinnej pieczy zastępczej, która będzie mogła być sprawowana wobec młodszych dzieci w przypadku niemożności zapewnienia im opieki i wychowania przez rodziców.

Odrębny dział systemu pieczy zastępczej stanowią osoby usamodzielniane.

Jednym z największych problemów osób usamodzielnianych, opuszczających pieczę zastępczą, jest trudność w pozyskaniu we własnym zakresie mieszkania i tym samym stworzenia sobie odpowiednich warunków mieszkaniowych. Ponadto osoby te cechują się często biernością, niechęcią do zmian w swoim życiu, niejednokrotnie zbyt niską motywacją do zdobywania wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych. Okoliczności te w istotny sposób utrudniają realizację programów usamodzielnienia. Dlatego celowe jest podejmowanie działań wspierających proces usamodzielnienia, aby mógł on przebiegać w szerszym zakresie i w bardziej efektywny sposób, umożliwiając młodym osobom rozpoczęcie samodzielnego życia.

Liczbę rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie Powiatu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 93 Liczba rodzin zastępczych i przebywających w nich dzieci w latach 2016 - 2018 w Powiecie Bieszczadzkim.

	Liczba umieszczonych dzieci	Liczba rodzin zastępczych
2016	57	33
2017	57	33
2018	57	38

opracowanie własne

Na terenie Powiatu Bieszczadzkiego według stanu na dzień 31.12.2018 r. funkcjonowało 38 rodzin zastępczych, w których umieszczonych było 57 dzieci. Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych wynosiła 17 (gdzie umieszczonych było 21 dzieci), niezawodowych 12 (gdzie umieszczonych było 15 dzieci) oraz 6 zawodowe (gdzie umieszczonych było 15 dzieci), w tym jedna rodzina zawodowa specjalistyczna w której przebywa 3 dzieci. Dla porównania wspomnieć należy, iż liczba rodzin zastępczych w roku 2011 wynosiła 29 a liczba dzieci w nich umieszczonych 24.

Dzieci pochodzące z terenu Powiatu Bieszczadzkiego umieszczane są również w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów. Na koniec roku 2018 w innych powiatach umieszczonych było 20 dzieci, liczba ta nie zmieniła się na przestrzeni ostatnich 3 lat.

Powiat Bieszczadzki nie posiada w swych strukturach placówek opiekuńczo – wychowawczych, wobec czego dzieci pozbawione opieki i wychowania rodziców z terenu naszego powiatu umieszczane były na terenie innych powiatów. Na koniec roku 2018 w placówkach opiekuńczo – wychowawczych przebywało 2 dzieci. Za wszystkie dzieci, które objęte są wsparciem pieczy zastępczej finansowo odpowiada powiat, z którego pochodzą a więc wydatki te ujęte są w budżecie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych.

Oprócz szeregu działań podejmowanych w zakresie wspierania pieczy zastępczej podstawowym działaniem jest zapewnienie świadczeń pieniężnych na: częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo – wychowawczej, świadczenie na kontynuowanie nauki dla wychowanków pieczy zastępczej, ich usamodzielnienie i zagospodarowanie oraz szereg innych świadczeń, tak zwanych fakultatywnych wynikających z indywidualnych potrzeb danej rodziny zastępczej oraz wpisanych w ustawę (tj. dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania, wydatki związane z potrzebami przyjmowanego dziecka, wydatki związane z wystąpieniem zdarzeń losowych mających wpływ na jakość sprawowanej opieki).

Poniższe tabela szczegółowo przedstawiają wydatki związane z pieczą zastępczą.

Tabela 94 Ilość dzieci z powiatu bieszczadzkiego przebywająca w instytucjonalnej pieczy zastępczej w latach 2016 - 2018.

Rok	Ilość dzieci	Koszt utrzymania
2016	5	164 214,00
2017	3	121 620,36
2018	2	119 004,60

opracowanie własne

Tabela 95 Kwoty świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych (bez kosztów poniesionych na dzieci pochodzące z terenu innych powiatów) w 2016 r.

Udzielone świadczenia w podziale na kategorii rodzin	Wydatkowana kwota
Świadczenie pieniężne dla rodzin zastępczych spokrewnionych	173 097
Świadczenie pieniężne dla rodzin zastępczych niezawodowych	258 000
Świadczenie pieniężne dla rodzin zastępczych zawodowych	73 594
Wynagrodzenie dla rodzin zawodowych	69 962
Razem	574 653

Tabela 96 Kwoty świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych (bez kosztów poniesionych na dzieci pochodzące z terenu innych powiatów) w 2017 r.

Udzielone świadczenia w podziale na kategorii rodzin	Wydatkowana kwota
Świadczenie pieniężne dla rodzin zastępczych spokrewnionych	171 753,47
Świadczenie pieniężne dla rodzin zastępczych niezawodowych	216 903,23
Świadczenie pieniężne dla rodzin zastępczych zawodowych	80 698,70
Wynagrodzenie dla rodzin zawodowych	72 531,47
Wynagrodzenie z tytułu umowy – zlecenie dla osoby zatrudnionej przez rodzinę zastępczą	1 081,14
Razem	542 968,01

Tabela 97 Kwoty świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych (bez kosztów poniesionych na dzieci pochodzące z terenu innych powiatów) w 2018 r.

Udzielone świadczenia w podziale na kategorii rodzin	Wydatkowana kwota
Świadczenie pieniężne dla rodzin zastępczych spokrewnionych	171 131,17
Świadczenie pieniężne dla rodzin zastępczych niezawodowych	240 951,33
Świadczenie pieniężne dla rodzin zastępczych zawodowych	82 091,28
Wynagrodzenie dla rodzin zawodowych	74 100,49
Wynagrodzenie z tytułu umowy – zlecenie dla osoby zatrudnionej przez rodzinę zastępczą	2 709,12
Razem	570 938,39

Tabela 98 Pomoc finansowa jaka przysługiwała usamodzielnionym wychowankom oraz wydatki z tym związane w latach 2016 - 2018.

Rodzaj pomocy	Ilość wychowanków, którzy skorzystali			Wydatkowana kwota		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Miesięczna pomoc na kontynuowanie nauki	7	5	2	39 568	17 193,55	7 182
Pomoc na usamodzielnienie	5	3	1	31 341	16 500	6 939
Pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej	2	0	0	1 670	0	0
Razem	14	8	3	72 579	33 693,55	14 121

5. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest jedną z podstawowych metod stosowanych w planowaniu strategicznym. Polega ona na analizie z jednej strony zasobów, a z drugiej wpływów otoczenia. Porównywanie mocnych i słabych stron ma na celu szukanie potencjalnej przewagi strategicznej. Pozwoli to na wyznaczenie celów realnych, których realizacja będzie wykonalna i przyczyni się do sukcesu strategii.

Poniższe tabele przedstawiają analizę SWOT w obszarach działań dotyczących wyodrębnionych wyżej grup społecznych.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • funkcjonowanie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie • dobrze funkcjonująca sieć gminnych ośrodków pomocy społecznej • profesjonalna kadra pomocy społecznej • rozwinięta sieć instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych: Dom Pomocy Społecznej, Środowiskowy Dom Samopomocy, Warsztat Terapii Zajęciowej • zwiększająca się akceptacja w stosunku do osób niepełnosprawnych • dobra współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych • systematyczna likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych u indywidualnych wnioskodawców • funkcjonowanie Ośrodka rehabilitacji dziennej dla dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego 	<ul style="list-style-type: none"> • niedofinansowanie instytucji realizujących zadania pomocy społecznej • niedostateczna opieka systemowa nad osobami ludźmi starymi i niepełnosprawnymi • starzenie się społeczeństwa • wolne tempo likwidacji barier architektonicznych w miejscach publicznych • zbyt wąska oferta edukacyjna dla osób niepełnosprawnych • słabo rozwinięta sieć wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi • trudności w dostępie do informacji dotyczących liczby osób niepełnosprawnych • utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów i diagnostyki specjalistycznej • rozpad rodzin spowodowany migracją zarobkową, długotrwałym bezrobociem oraz patologiami • brak organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci

- funkcjonowanie Bieszczadzkiego Zespołu Placówek Szkolno-Wychowawczych
- funkcjonowanie Ośrodka Interwencji Kryzysowej
- funkcjonowanie Zespołów Interdyscyplinarnych w gminach
- rozwinięte powiatowe specjalistyczne poradnictwo
- rozwój zawodowych form zastępczego rodzicielstwa
- utworzenie rodzinnego domu dziecka
- udzielanie pomocy rodzinom zastępczym
- funkcjonowanie Świetlicy Opiekuńczej "Pełna Chata"
- działania na rzecz seniorów (kluby seniora, działalność Uniwersytetu Trzeciego Wieku, powstanie Dziennego Domu Pomocy „Akademia Bieszczadzkiego Seniora”)
- rozwinięta podstawowa opieka zdrowotna w każdej gminie
- funkcjonowanie Poradni Zdrowia Psychicznego w Ustrzykach D.
- dobre zaplecze edukacyjne (rozwinięta sieć szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego)
- organizacja szkół ponadgimnazjalnych umożliwiająca wprowadzanie nowych kierunków kształcenia
- współpraca jednostek samorządu ze Starostwem Powiatowym w zakresie opieki społecznej
- realizowane projekty w zakresie aktywizacji mieszkańców powiatu bieszczadzkiego

i młodzieży z rodzin niewydolnych wychowawczo

- wysoka stopa bezrobocia
- ubogi rynek pracy
- brak rozwiązań systemowych w zakresie zwalczania bezrobocia
- niska aktywność bezrobotnych osób niepełnosprawnych poszukujących pracy
- postępująca patologia życia społecznego
- wzrastająca liczba osób ubogich
- brak mieszkań socjalnych
- niska świadomość edukacyjna wśród rodzin objętych pomocą społeczną
- słabo rozwinięta sieć wolontariatu
- brak oferty mediatorów i terapeutów rodzinnych i indywidualnych
- mała liczba asystentów zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej
- mała ilość kandydatów na rodziny zastępcze
- brak rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego
- mała aktywność organizacji pozarządowych w obszarze pomocy społecznej
- odległość od dużych miast (trudności komunikacyjne)

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • silny i w miarę posiadanych kompetencji działający samorząd • edukacja społeczeństwa w zakresie kształtowania pozytywnych postaw w zakresie zdrowego stylu życia • system wsparcia funkcjonujący na terenie powiatu bieszczadzkiego: OIK, mieszkanie chronione • opieka zdrowotna skierowana na leczenie i profilaktykę • rozwinięta sieć placówek pomocy społecznej • ścisła współpraca z ośrodkami pomocy społecznej w gminach w realizacji zadań pomocy społecznej • wykwalifikowana kadra systemu pomocy społecznej • stałe szkolenia, doskonalenie zawodowe kadry pomocy społecznej • polityka zatrudnienia osób niepełnosprawnych w oparciu o środki PFRON • rozwój bazy turystycznej i agroturystyki • rozwój stosunków partnerskich z zagranicą • współpraca między jednostkami samorządowymi i organizacjami pozarządowymi • możliwości uzyskania wsparcia ze źródeł zewnętrznych • realizacja powiatowych programów 	<ul style="list-style-type: none"> • wysoki poziom bezrobocia • brak środków na budownictwo społeczne • rosnąca stopa bezrobocia i ubożenie społeczeństwa powodujące wzrost liczby osób ubiegających się o pomoc finansową i rzeczową • wzrost czynników prowadzących do uzależnień (bezrobocie, ubóstwo, kryzysy rodzinne) • rozpowszechnianie się narkotyków i dopalaczy • zarobkowa emigracja ludności • niedofinansowanie nauki, oświaty, kultury, służby zdrowia i pomocy społecznej • bariery ograniczające podejmowanie pracy: wiek, słaba oferta zatrudnienia dla absolwentów szkół • postępująca degradacja wartości rodziny • zagrożenia demograficzne związane z małym przyrostem naturalnym i starzeniem się społeczeństwa • ograniczona liczba miejsc pracy dla niepełnosprawnych • zmniejszanie się środków finansowych z PFRON • niski wskaźnik urodzeń mający negatywny wpływ na funkcjonowanie szkół • starzenie się społeczeństwa co powoduje konieczność rozszerzania infrastruktury o placówki opieki stacjonarnej, usługi opiekuńcze i specjalistyczne • wzrost przestępczości • brak nowych inwestycji przedkładających się na nowe miejsca pracy

6. Cele operacyjne i strategiczne.

W I Z J A

Pomoc społeczna spójnym i efektywnym elementem polityki społecznej powiatu bieszczadzkiego.

M I S J A

Kształtowanie i promowanie potencjału społeczności lokalnej w celu tworzenia i sprawnego realizowania inicjatyw służących profilaktyce oraz rozwiązywaniu problemów społecznych.

C E L G E N E R A L N Y

Ograniczenie skali i skutków problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim poprzez profilaktykę oraz budowanie sprawnego systemu wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Zadania służące realizacji powyższego celu generalnego ukierunkowane są przede wszystkim na rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą społeczną na terenie powiatu bieszczadzkiego oraz instytucjami działającymi w szerszym obszarze polityki społecznej, takimi jak: oświata, służba zdrowia, sądownictwo.

CELE

Obszary i cele rozwoju pomocy społecznej w powiecie bieszczadzkim

Na podstawie przedstawionej diagnozy społecznej zostały określone główne obszary działania, w których przyjęto cele strategiczne.

OBSZAR I. Instytucjonalna i rodzinna opieka nad dzieckiem.			
Cel strategiczny 1: Wielokierunkowa praca z rodzinami zagrożonymi odebraniem dziecka, niewydolnymi w zakresie sprawowania funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz przeciwdziałanie ich dysfunkcjonalności.			
	Cele szczegółowe:	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji
1	Działania profilaktyczne mające na celu zapobieganie zagrożeniom prawidłowego rozwoju dziecka i funkcjonowania rodziny w środowisku poprzez m.in. poradnictwo rodzinne, prowadzenie oddziaływań profilaktycznych w szkołach, świetlicach i innych placówkach wsparcia dziennego funkcjonujących na terenie powiatu a także prowadzenie zajęć w szkołach przygotowujących do życia w rodzinie oraz wspieranie rodziców w wypełnianiu przez nich funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez porady psychologiczne, prawne, socjalne, terapeutyczne, pedagogiczne oraz edukację.	PCPR OPS-y Kuratorzy Placówka wsparcia dziennego przy PCPR Placówki oświatowe	Działania ciągłe 2020-2026
2	Promowanie wartości rodziny wśród lokalnej społeczności poprzez ulotki, artykuły w prasie, radiu, telewizji, Internecie a także organizowanie imprez rodzinnych, konferencji itp.	Lokalne instytucje i organizacje	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny nr 2: Rozwój i wsparcie rodzinnych form pieczy zastępczej			
1	Pozyskiwanie kandydatów na rodziny zastępcze poprzez akcje promujące ideę rodzicielstwa zastępczego i szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze	PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
2	Tworzenie niezawodowych i zawodowych rodzin zastępczych, finansowanie wynagrodzeń i doposażenie w niezbędny sprzęt	samorząd powiatowy PCPR	Działania ciągłe 2020-2026

	nowopowstałych rodzin			
3	Tworzenie rodzinnych domów dziecka	Samorząd powiatowy PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
4	Wsparanie istniejących rodzin zastępczych poprzez organizowanie specjalistycznych szkoleń mających na celu podniesienie ich kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, dostarczanie wiedzy i umiejętności w zakresie opieki i wychowania, pomoc w prowadzeniu mediacji w sytuacjach konfliktowych, umożliwienie udzielania pomocy pedagogicznej rodzinom zastępczym w miejscu ich zamieszkania, dofinansowanie zajęć pozalekcyjnych dla wychowanków, organizacja zajęć warsztatowych dla dzieci i młodzieży o charakterze edukacyjnym, terapeutycznym oraz profilaktycznym, zapewnianie rodzinom zastępczym dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej	PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
5	Zapewnienie pomocy prawnej osobom sprawującym pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego	PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
6	Doposażenie mieszkań rodzin zastępczych, wyplata dodatkowych świadczeń dla rodzin zastępczych zawodowych przewidzianych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	Samorząd powiatowy PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
7	Zatrudnianie osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich zgodnie z przepisami w/w ustawy	Samorząd powiatowy PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
8	Organizowanie dla rodzin zastępczych pomocy wolontariuzy	PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
9	Tworzenie całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz wspieranie ich poprzez organizowanie specjalistycznych szkoleń, a także dofinansowanie wyposażenia w niezbędnych sprzęt oraz dofinansowanie zajęć pozalekcyjnych dla wychowanków	Samorząd powiatowy PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
10	Prowadzenie grup wsparcia dla rodzin zastępczych, zapewnienie warunków lokalowych do spotkań rodzin zastępczych w ramach w/w grup	PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
11	Udziałanie wsparcia rodzinom zastępczym poprzez rodziny	Samorząd powiatowy		Działania ciągłe

	pomocowe	PCPR	2020-2026
12	Zatrudnianie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej	Samorząd powiatowy PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
13	Doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej oraz innych podmiotów	PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny nr 3: Wielokierunkowa praca z rodzinami biologicznymi dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej			
1	Wzbudzanie i podtrzymywanie motywacji rodzin biologicznych do współpracy i uświadamianie rodzinom, że dzieci zawsze ich potrzebują i że to oni powinni stanowić oparcie dla domu niezależnie od sytuacji, w jakiej aktualnie sami się znajdują-indywidualne konsultacje, pomoc prawna	Asystenci rodzin Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
2	Pomoc w przywróceniu równowagi w rodzinie, uświadomienie rodzicom biologicznym oraz dzieciom ich ról społecznych i podjęcie obowiązków przypisanych tym rolom zgodnie z oczekiwaniami społeczeństwa-możliwość organizowania zajęć warsztatowych, kontrakt, indywidualne rozmowy z rodzinami, wsparcie psychologiczno-pedagogiczne	Asystenci rodzin Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
3	Wsparcie rodzin w formie powiatowej placówki wsparcia dziennego. Pogłębiona diagnoza problemów w rodzinie. Pomoc w przezwyciężeniu trudności opiekuńczo-wychowawczych. Motywowanie rodzin zastępczych i biologicznych do współpracy na rzecz powrotu dziecka do środowiska rodzinnego	Asystenci rodzin Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny nr 3: Wspieranie procesu usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej			
1	Pomoc w uzyskaniu mieszkania z zasobów gminy	Samorządy gminne PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
2	Zapewnienie miejsca w mieszkaniu chronionym	PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
3	Wsparanie finansowe i rzeczowe	PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
4	Wsparanie osób usamodzielnianych w aktywnym uczestniczeniu w życiu społecznym, kontynuowaniu nauki i uzyskiwaniu kwalifikacji	PCPR	Działania ciągłe 2020-2026

	zawodowych			
5	Wdrażanie i realizacja projektów w ramach środków z Unii Europejskiej na rzecz osób usamodzielnianych zagrożonych wykluczeniem społecznym	PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
6	Motywowanie do aktywnego poszukiwania pracy i pomoc w zakresie przygotowania do wejścia na rynek pracy	PCPR PUP		Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny nr 4: podniesienie jakości świadczonej pomocy dziecku u rodziny				
1	Opracowanie i wdrożenie projektów umożliwiających podnoszenie kwalifikacji kadr jednostek pomocy społecznej i kadr współpracujących	PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
2	Udział w szkoleniach i konferencjach w zakresie pomocy dziecku i rodzinie	PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
3	Upowszechnianie dobrych praktyk w obszarze opieki nad dzieckiem i rodziną	PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
4	Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz wsparcia pracowników pomocy społecznej	PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
OBSZAR II. Niepełnosprawność				
Cel strategiczny 1: Pomoc osobom niepełnosprawnym w poprawie jakości życia, w rozwijaniu świadomości społecznej oraz w rozwiązywaniu występujących problemów.				
	Cele szczegółowe:		Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji
1	Organizowanie cyklicznej imprezy dla osób niepełnosprawnych pn. „Bieszczadzki Dzień Osób Niepełnosprawnych”	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
2	Promowanie informacji o możliwości dofinansowania ze środków PFRON sportu, kultury, turystyki i rekreacji dla osób niepełnosprawnych	inne instytucje i organizacje pozarządowe Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
3	Wspomaganie kampanii informacyjnych dotyczących osób niepełnosprawnych	inne instytucje i organizacje pozarządowe Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej		Działania ciągłe 2020-2026

			PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
4	Opracowanie oraz organizacja szkoleń i warsztatów dla osób niepełnosprawnych, członków rodzin, przedstawicieli organizacji pozarządowych, opiekunów i wolontariuszy zaangażowanych w proces rehabilitacji		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
5	Aktywizacja środowiska lokalnego na rzecz pomocy osobom niepełnosprawnym		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
6	Uruchomienie punktu konsultacyjno – informacyjnego dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
7	Opracowanie, publikacja i rozpowszechnianie pakietu informacyjnego nt: - adresów instytucji świadczących pomoc osobom niepełnosprawnym na terenie powiatu; - możliwości i sposobów otrzymania pomocy; - praw osób niepełnosprawnych i możliwości ich egzekwowania; - istniejących i działających grup wsparcia; - służb pośrednictwa pracy, - organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych.		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
8	Wczesna interwencja i podjęcie działań w celu zapobiegania sytuacjom kryzysowym związanym z nagłym pojawieniem się niepełnosprawności		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
9	Rozpowszechnienie informacji o możliwościach uzyskania dofinansowania ze środków PFRON uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026

10	Aktywizacja organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych.	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 2 Likwidacja barier funkcjonalnych w środowisku zamieszkania osób niepełnosprawnych			
Cele szczegółowe:			
1	Egzekwowanie, na etapie projektowania i realizacji, dostępności dla osób niepełnosprawnych nowobudowanych i modernizowanych obiektów w powiecie	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Termin realizacji Działania ciągłe 2020-2026
2	Obniżenie krawężników, naprawa chodników oraz dostosowanie przejść dla niepełnosprawnych pieszych i poruszających się na wózkach inwalidzkich, założenie poręczy przy schodach	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
3	Wytyczenie przed budynkiem starostwa, urzędów, i innych budynków użyteczności publicznej miejsc parkingowych dla niepełnosprawnych interesantów	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
4	Likwidacja barier architektonicznych (budowa podjazdów, poszerzenie drzwi wejściowych, przystosowanie toalet, założenie poręczy) w szkołach podstawowych i średnich	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
5	Likwidacja barier transportowych - zakup pojazdów dostosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych dla jednostek organizacyjnych samorządu oraz organizacji pozarządowych	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
6	Propagowanie informacji nt możliwości uzyskania dofinansowania ze środków PFRON: - do sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i leczniczych środków technicznych;	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026

	- na likwidację barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	inne instytucje i organizacje pozarządowe	
7	Egzekwowanie, na etapie projektowania i realizacji, dostępności dla osób niepełnosprawnych nowobudowanych i modernizowanych obiektów w powiecie	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 3: Aktywizacja zawodowa, zatrudnianie i przeciwdziałanie skutkom bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych.			
	Cele szczegółowe:	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji
1	Organizowanie szkoleń w celu przygotowania osób niepełnosprawnych do podjęcia pracy lub rozpoczęcia działalności gospodarczej.	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PUP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
2	Stworzenie możliwości przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem potrzeb lokalnego rynku pracy	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PUP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
3	Wspieranie stażu osób niepełnosprawnych	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PUP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
4	Doskonalenie i uaktywnienie przepływu aktualnych informacji dotyczących aktywizacji osób niepełnosprawnych	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PUP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
5	Opracowanie, publikacja i rozpowszechnianie pakietu informacyjnego dla pracodawców w celu zatrudnienia osób niepełnosprawnych	inne instytucje i organizacje pozarządowe Samorządy gminne Samorząd powiatowy	Działania ciągłe 2020-2026

			Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PUP inne instytucje i organizacje pozarządowe	
6	Propagowanie informacji nt. możliwości przystosowania tworzonych lub istniejących stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych.		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PUP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
7	Prowadzenie ewidencji osób niepełnosprawnych		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PUP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
8	Utworzenie punktu konsultacyjnego dla osób niepełnosprawnych umożliwiającego pomoc w pozyskaniu pracy i podnoszeniu swoich kwalifikacji zawodowych		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PUP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 4: Edukacja osób niepełnosprawnych.				
			Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji
1	Tworzenie zintegrowanych klas w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich w powiecie		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
2	Zapewnienie opieki psychologicznej – pedagogicznej wszystkim dzieciom niepełnosprawnym od momentu stwierdzenia niepełnosprawności a rodzicom tych dzieci doradztwa w sprawach opiekuńczo – wychowawczych		Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
3	Organizowanie szkoleń dla kadry pedagogicznej mającej kontakt z dzieckiem niepełnosprawnym		Samorządy gminne Samorząd powiatowy	Działania ciągłe 2020-2026

		Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
4	Popularyzowanie wśród kadry pedagogicznej problematyki niepełnosprawności.	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
5	Popularyzowanie wśród pełnosprawnych uczniów problematyki niepełnosprawnych rówieśników	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
6	Organizowanie spotkań dla rodziców posiadających niepełnosprawne dzieci w celu wymiany doświadczeń	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
7	Rozszerzenie oferty edukacyjnej i propagowanie działalności Bieszczadzkiego Zespołu Placówek Szkolno-Wychowawczych w Ustrzykach Dolnych	BZPSW	Działania ciągłe 2020-2026
OBSZAR III. Wykluczenie społeczne			
Cel strategiczny 1: Aktywizacja mieszkańców podlegających lub zagrożonych wykluczeniem społecznym			
		Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji
1	Cele szczegółowe: Przeciwdziałanie bezrobociu i działania na rzecz wzrostu zatrudnienia	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PUP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
2	Wspieranie organizacji pozarządowych w organizowaniu różnych przedsięwzięć adresowanych do osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026

3	Pomoc w integracji ze środowiskiem określonym grupom społecznym (pełnoletni wychowankowie instytucjonalnych i rodzinnych form opieki zastępczej, cudzoziemcy)	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
4	Wspieranie tworzenia instrumentów aktywizacji zawodowej i społecznej (np. centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie socjalne, zakłady aktywności zawodowej i inne).	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PUP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
OBSZAR IV. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie			
Cel strategiczny 1 : Upowszechnianie informacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie			
	Cele szczegółowe:	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji
1	opracowanie i wydanie informatora zawierającego podstawową wiedzę o zjawisku przemocy w rodzinie: informacje prawne oraz miejsca, w których zainteresowani mogą uzyskać pomoc (nazwa, adres, telefon, obszar działań);	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
2	opracowanie i wydanie ulotek, broszur na temat zjawiska przemocy;	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
3	artykuły w prasie lokalnej informujące o podejmowanych działaniach w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w powiecie bieszczadzkim,	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
4	stworzenie i systematyczne aktualizowanie podstrony internetowej z odpowiednimi linkami i odsyłaczami, mającej na celu informowanie o możliwościach pomocy, wsparcia i zwiększenie dostępności do uzyskania informacji przez osoby potrzebujące.	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 2 : Promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy połączone ze zwiększeniem świadomości wśród dzieci i młodzieży			

na temat zjawiska przemocy		
<i>Cele szczegółowe:</i>	<i>Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań</i>	<i>Termin realizacji</i>
1 pogadanki, warsztaty, spotkania prowadzone w szkołach i poradni psychologiczno pedagogicznej,	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PPP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
2 zajęcia edukacyjno – informacyjne prowadzone w szkołach dla nauczycieli wczesnego nauczania, pedagogów, rodziców wraz z programami psychoedukacyjnymi dla dzieci;	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PPP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
3 opracowanie, wydanie i dystrybucja plakatu kierowanego do dzieci i młodzieży ze szkół powiatowych zawierającego treści edukacyjne o zjawisku przemocy domowej oraz informacje o miejscach uzyskania pomocy;	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PPP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 3 : Zwiększenie umiejętności pracowników służb społecznych i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz ochroną jej ofiar.		
<i>Cele szczegółowe:</i>	<i>Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań</i>	<i>Termin realizacji</i>
1 szkolenia dot. zjawiska przemocy domowej dla policjantów ze służb patrolowych, dzielnicowych, psychologów, pedagogów szkolnych, nauczycieli, pielęgniarzy środowiskowych i innych,	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PPP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
2 cykliczne spotkania służb dotyczące zasad wzajemnej współpracy w działaniach interwencji kryzysowej	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PPP	Działania ciągłe 2020-2026

3	wypracowanie zasad współpracy w ramach zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych	inne instytucje i organizacje pozarządowe Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PPP	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 4 : Rozwijanie działalności Ośrodka Interwencji Kryzysowej jako miejsca schronienia dla ofiar przemocy.			
Cele szczegółowe:			
1	Poszerzenie OIK o kolejne miejsca hostelowe	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR	Termin realizacji Działania ciągłe 2020-2026
2	Poszerzenie pomocy świadczonej przez specjalistów o kolejne godziny i wykwalifikowaną kadre oraz pomoc terapeutyczną	inne instytucje i organizacje pozarządowe Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
3	Stworzenie grupy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	inne instytucje i organizacje pozarządowe Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
4	Współpraca i bieżąca wymiana doświadczeń ramach działalności zespołów interdyscyplinarnych lub grup roboczych utworzonych w poszczególnych gminach powiatu bieszczadzkiego powoływanych do realizacji zadań dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	inne instytucje i organizacje pozarządowe Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PPP	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 5: Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.			
Cele szczegółowe:			
1	Opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań Samorząd powiatowy PCPR	Termin realizacji Działania ciągłe 2020-2026

OBSZAR V. Promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym.			
Cel strategiczny 1: Zapobieganie zaburzeniom psychicznym.			
Cele szczegółowe:	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji	
1	Opracowanie i realizacja programów zapobiegania przemocy w rodzinie, w szkole i w środowisku lokalnym	PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 2: Zwiększenie integracji społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi.			
Cele szczegółowe:	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji	
1	Przygotowanie i realizacja programów informacyjno - edukacyjnych sprzyjających postawom zrozumienia i akceptacji oraz przeciwdziałających dyskryminacji wobec osób z zaburzeniami psychicznymi	PCPR	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 3: Organizacja systemu poradnictwa i pomocy w stanach kryzysu psychicznego.			
Cele szczegółowe:	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji	
1	Tworzenie ośrodków pomocy kryzysowej oferujących poradnictwo i pomoc w stanach kryzysu zagrażającego zdrowiu psychicznemu	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PPP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
2	<i>Objęcie osób w stanach kryzysu psychicznego wsparciem psychologicznym</i>	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PPP inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 4: Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym.			
Cele szczegółowe:	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji	
1	Opracowanie programu zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym zwłaszcza form niezbędnych do tworzenia centrów zdrowia psychicznego: - leczenia ambulatoryjnego,	Samorządy gminne Samorząd powiatowy SP ZOZ	Działania ciągłe 2020-2026

	- leczenia w zespołach środowiskowych, - leczenia w oddziałach dziennych, - leczenia w oddziałach psychiatrycznych w szpitalach ogólnych, dla dzieci, młodzieży i dorosłych			
2	realizacja programu zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form psychiatrycznej opieki zdrowotnej w powiecie	Samorządy gminne Samorząd powiatowy SP ZOZ PPP		Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 5: Upowszechnienie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego.				
	Cele szczegółowe:		Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji
1	Realizacja programu poszerzenia, zróżnicowania i unowocześnienia pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR PPP inne instytucje i organizacje pozarządowe		Działania ciągłe 2020-2026
2	Zapewnienie ciągłości wsparcia finansowego projektom pozarządowym realizującym takie formy oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które wymagają działania ciągłego	Samorządy gminne Samorząd powiatowy		Działania ciągłe 2020-2026
3	Zwiększenie udziału zagadnień pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi w działalności powiatowych centrów pomocy rodzinie	PCPR		Działania ciągłe 2020-2026
Cel strategiczny 6: Aktywizacja zawodowa osób z zaburzeniami psychicznymi.				
	Cele szczegółowe:		Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji
1	Opracowanie programu rozwoju zróżnicowanych form wspieranego zatrudnienia i przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi	Samorządy gminne Samorząd powiatowy PUP		Działania ciągłe 2020-2026

2	Realizacja programu rozwoju różnicowanych form wspieranego zatrudnienia i przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi	Samorządy gminne Samorząd powiatowy PUP	Działania ciągłe 2020-2026
3	Zwiększenie dostępności rehabilitacji zawodowej, organizacja poradnictwa zawodowego i szkoleń zawodowych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Samorządy gminne Samorząd powiatowy PUP	Działania ciągłe 2020-2026
4	Przygotowanie i prowadzenie kampanii szkoleniowo-informacyjnej adresowanej do pracodawców promującej zatrudnianie osób z zaburzeniami psychicznymi	Samorządy gminne Samorząd powiatowy PUP	Działania ciągłe 2020-2026
5	Zwiększenie udziału zagadnień zatrudnienia osób z zaburzeniami psychicznymi w działalności powiatowych urzędów pracy	Samorządy gminne Samorząd powiatowy PUP	Działania ciągłe 2020-2026

Cel strategiczny 7: Skoordynowanie różnych form opieki i pomocy.

		<i>Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań</i>	<i>Termin realizacji</i>
1	Cele szczegółowe: Powołanie zespołu koordynującego realizację Programu z zadaniami: - opracowania regionalnego programu ochrony zdrowia psychicznego, potrzeby ludności powiatu w zakresie zdrowia psychicznego i opieki psychiatrycznej oraz dostosowanie do nich skoordynowanej działalności różnych form pomocy i oparcia społecznego oraz aktywizacji zawodowej, - realizacji, koordynowania i monitorowania Programu	Samorząd powiatowy	Działania ciągłe 2020-2026
2	opracowanie programu ochrony zdrowia psychicznego realizacja, koordynowanie i monitorowanie lokalnego programu ochrony zdrowia psychicznego	Samorząd powiatowy	Działania ciągłe 2020-2026
3	przygotowanie aktualizowanego corocznie przewodnika informującego o dostępnych formach opieki zdrowotnej i pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Samorząd powiatowy	Działania ciągłe 2020-2026

OBSZAR VI. Osoby starsze.

Cel strategiczny 1: Wspieranie działań na rzecz poprawy warunków rozwoju społecznego dla osób starszych i rozwój integracji międzypokoleniowej.

	Cele szczegółowe:	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji
1	Tworzenie sieci wsparcia dla osób starszych: inicjowanie tworzenia gminnych klubów seniora i dziennych domów pobytu dla osób starszych, rodzinnych domów pomocy.	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
2	Inicjowanie rozwoju usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania obejmujących pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych oraz zapewnienie kontaktu z otoczeniem.	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
3	Rozwój poradnictwa społecznego dla osób starszych – zwłaszcza prawnego i psychologicznego, tworzenie punktów informacyjnych.	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
4	Zapewnienie specjalistycznych usług medycznych w celu zwiększenia ich dostępności dla osób starszych.	inne instytucje i organizacje pozarządowe Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR SP ZOZ inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
5	Poprawa jakości życia osób starszych – rozwój grup samopomocowych, grup wsparcia, promowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu, poszerzenie oferty kulturalno- rekreacyjnej dla osób starszych.	inne instytucje i organizacje pozarządowe Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
OBSZAR VII. Współpraca instytucjonalna.			
Cel strategiczny 1: Dobrze poinformowane i sprawnie działające instytucje wspierające politykę społeczną.			

	Cele szczegółowe:	Źródła finansowania i partnerzy realizacji zadań	Termin realizacji
1	stworzenie banku danych o organizacjach pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
2	aktywizacja organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
3	opracowywanie i wdrażanie projektów współfinansowanych z PO KL. związanych z podnoszeniem jakości życia mieszkańców powiatu bieszczadzkiego	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
4	wykorzystanie aktywności społecznej młodzieży poprzez zintensyfikowanie działań na rzecz rozwoju wolontariatu w powiecie	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
5	inicjowanie lokalnych kampanii informacyjno -edukacyjnych na rzecz rozwiązywania problemów społecznych	Samorządy gminne Samorząd powiatowy Ośrodki Pomocy Społecznej PCPR inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
6	Inicjowanie i organizowanie spotkań z przedstawicielami instytucji samorządów z przedstawicielami organizacji pozarządowych	Samorząd powiatowy Samorządy gminne PCPR Ośrodki Pomocy Społecznej inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026
7	Wspieranie organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków z funduszy pomocowych (wspieranie organizacyjne, doradztwo)	Samorząd powiatowy Samorządy gminne PCPR Ośrodki Pomocy Społecznej inne instytucje i organizacje pozarządowe	Działania ciągłe 2020-2026

7. Zakończenie.

Opracowana strategii pozwoli na celowe, systematyczne i planowe dążenie do osiągnięcia wytyczonych celów strategicznych. Bazą opracowania niniejszej strategii były dane statystyczne oraz informacje zgromadzone i opracowane przez gminne i powiatowe jednostki organizacyjne oraz partnerów lokalnych, działających w obszarze pomocy społecznej. Pozwoliło to na opracowanie diagnozy występujących problemów społecznych, która stała się podstawą do wytyczenia kierunków rozwoju i określania priorytetów których realizacja jest jednym z warunków poprawy życia społecznego mieszkańców powiatu bieszczadzkiego. Cele strategiczne oraz operacyjne niniejszej strategii sformułowane zostały w oparciu o analizę systemu pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia oraz sytuacji na lokalnym rynku pracy. W ujęciu strategicznym pomoc społeczna powiatu bieszczadzkiego nie koncentruje się wyłącznie na udzielaniu wsparcia materialnego osobom potrzebującym. W ramach wypracowanej strategii przyjmuje się nowoczesne podejście do sfery, jaką jest problematyka społeczna nastawiona na:

- 1) wzmocnienie postaw aktywnych,
- 2) wdrożenie modelu pomocy zintegrowanej,
- 3) ścisłe powiązanie działań różnych instytucji i organizacji pozarządowych w wypracowaniu lokalnego systemu reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Celem strategii jest przedstawienie bilansu korzystnych i niekorzystnych cech społecznych, oraz na ich podstawie identyfikacja barier społecznych oraz opracowanie dokumentu, dzięki któremu możliwe będzie sprawne i racjonalne organizowanie działań, zmierzających do rozwiązania problemów społecznych w powiecie, między innymi poprzez wprowadzanie programów służących realizacji zadań pomocy społecznej.

Podstawą niniejszej strategii jest maksymalne wykorzystanie istniejących zasobów i potencjału. Mieszkańcy powiatu – odbiorcy i adresaci strategii mają możliwość znalezienia się w strefie pozbawionej zagrożeń. Dla bezpieczeństwa socjalnego wymagane jest stworzenie takiego systemu zaspokajania potrzeb społecznych, który szybko reaguje na zmiany i adaptuje się do stale zmieniających się warunków społecznych.

Opracowana strategia to dokument bazowy przy konstruowaniu programów operacyjnych i projektów określających sposób oraz metody realizacji zamierzonych przedsięwzięć. Poprzez realizację tego typu programów będzie można osiągnąć wyznaczone cele strategiczne i operacyjne.

Koordynatorem i głównym realizatorem „Strategii rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieszczadzkim na lata 2020-2026” jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych (art.112 ust.9 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej).

W celu realizacji poszczególnych celów operacyjnych Centrum będzie współpracowało z następującymi podmiotami:

- Samorządem powiatowym,
- Samorządami gminnymi,
- Ośrodkami Pomocy Społecznej,
- Organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze pomocy społecznej oraz niepełnosprawności,
- Powiatową Społeczną Radą ds. Osób Niepełnosprawnych,
- Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Sądem Rodzinnym,
- Kuratorami społecznymi i zawodowymi,
- Policją,
- Szkołami,

- Placówkami opiekuńczo-wychowawczymi,
- Gminnymi Komisjami Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- rodzinami zastępczymi,
- Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Ustrzykach Dolnych,
- Powiatowym Urzędem Pracy w Ustrzykach Dolnych,
- Domem Pomocy Społecznej w Moczarach,
- Warsztatami Terapii Zajęciowej w Ustrzykach Dolnych
- Mediami,
- Wolontariuszami

Lista partnerów współpracujących jako partnerzy lokalni nie jest listą zamkniętą.

8. Spis tabel

Tabela 1 Liczba zgonów i urodzeń w gminach powiatu bieszczadzkiego w latach 2016 - 2018 z podziałem na płeć.....	12
Tabela 2 Ludność powiatu bieszczadzkiego z podziałem na grupy wiekowe w latach 2016 - 2018 z podziałem na płeć.....	13
Tabela 3 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON w powiecie bieszczadzkim w latach 2016 - 2018 r.....	13
Tabela 4 Zestawienie struktury podmiotów gospodarczych w powiecie bieszczadzkim w latach 2016 - 2018 - wg sekcji PKD 2007.....	14
Tabela 5 Ilość łóżek na poszczególnych oddziałach w latach 2016 - 2018 w SP ZOZ w Ustrzykach Dolnych.....	15
Tabela 6 Wyjazdy Pogotowia Ratunkowego w latach 2016 - 2018.....	16
Tabela 7 Stan zatrudnienia w SP ZOZ w Ustrzykach Dolnych w latach 2016-2018 r.....	16
Tabela 8 Ilość porad udzielona w SP ZOZ w latach 2016 - 2018.....	16
Tabela 9 Apteki na terenie Powiatu Bieszczadzkiego:	16
Tabela 10 Instytucje opieki przedszkolnej w Powiecie Bieszczadzkim.....	21
Tabela 11 Szkoły Podstawowe w powiecie bieszczadzkim.....	21
Tabela 12 Szkoły Średnie i ich profile na terenie Powiatu Bieszczadzkiego.....	22
Tabela 13 Liczba uczniów w szkołach których organem prowadzącym jest Powiat Bieszczadzki w poszczególnych latach.....	23
Tabela 14 Subwencja oświatowa w szkołach i placówkach prowadzonych przez Powiat Bieszczadzki w latach 2016 -2018.....	23
Tabela 15 Liczba uczniów, stan zatrudnienia i nakłady na oświatę w szkołach prowadzonych przez Gminę Czarna w latach 2016 -2018.....	23
Tabela 16 Liczba uczniów, stan zatrudnienia i nakłady na oświatę w szkołach prowadzonych przez Gminę Lutowiskach w latach 2016 -2018.....	24
Tabela 17 Liczba uczniów, stan zatrudnienia i nakłady na oświatę w szkołach prowadzonych przez Gminę Ustrzyki Dolne w 2016 r.....	24
Tabela 18 Liczba uczniów, stan zatrudnienia i nakłady na oświatę w szkołach prowadzonych przez Gminę Ustrzyki Dolne w 2017 r.....	25
Tabela 19 Liczba uczniów, stan zatrudnienia i nakłady na oświatę w szkołach prowadzonych przez Gminę Ustrzyki Dolne w 2018 r.....	26
Tabela 20 Struktura zatrudnienia w PPP w latach 2016-2018.....	29
Tabela 21 Liczba osób objętych diagnozą i terapią w PPP.....	29
Tabela 22 Liczba osób objętych diagnozą i terapią w PPP.....	29
Tabela 23 Ochotnicze straże pożarne na terenie gmin Powiatu Bieszczadzkiego.....	30
Tabela 24 Stwierdzone przestępstwa w powiecie bieszczadzkim w latach 2016 - 2018.....	31
Tabela 25 Kategorie przestępstw odnotowanych przez Komendę Powiatowa Policji w Ustrzykach Dolnych.....	32
Tabela 26 Dane statystyczne dotyczące działań Komedy Powiatowej Policji w Ustrzykach Dolnych w latach 2016-2018.....	32
Tabela 27 Wykaz instytucji działających w obszarze pomocy społecznej w powiecie bieszczadzkim.....	36
Tabela 28 Struktura zatrudnienia w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Ustrzykach Dolnych.....	37
Tabela 29 Zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej w latach 2016 - 2018.....	38
Tabela 30 Struktura zatrudnienia w DPS w Moczarach w latach 2016 - 2018.....	39
Tabela 31 Liczba osób przebywających w DPS w Moczarach z podziałem na wiek w latach 2016 - 2018.....	39
Tabela 32 Liczba uczestników WTZ z podziałem na płeć w latach 2016 - 2018.....	40

Tabela 33 Liczba uczestników WTZ z podziałem na wiek w latach 2016 - 2018.....	41
Tabela 34 Struktura zatrudnienia w WTZ w latach 2016 - 2018.	41
Tabela 35 Struktura zatrudnienia w ŚDS w latach 2016 - 2018.	42
Tabela 36 Liczba uczestników ŚDS z podziałem na płeć w latach 2016 - 2018.	43
Tabela 37 Liczba uczestników ŚDS z podziałem na wiek w latach 2016 - 2018.	43
Tabela 38 Powody przyznawania pomocy społecznej w latach od 2016 - 2018 w Miejsko Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Ustrzykach Dolnych.....	44
Tabela 39 Powody przyznawania pomocy społecznej w latach od 2016 - 2018 w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Czarnej.....	44
Tabela 40 Powody przyznawania pomocy społecznej w latach od 2016 - 2018 w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Lutowiskach.....	45
Tabela 41 Liczba rodzin korzystających z powodu ubóstwa w latach 2016 - 2018 r.....	46
Tabela 42 Liczba osób bezrobotnych w poszczególnych latach w powiecie bieszczadzkim.	47
Tabela 43 Stopa bezrobocia w powiecie bieszczadzkim w porównaniu do Polski oraz województwa podkarpackiego.	48
Tabela 44 Liczba osób bezrobotnych w poszczególnych latach na terenie gmin powiatu bieszczadzkiego.....	49
Tabela 45 Bezrobotni według wieku – stan na koniec roku 2016, 2017 oraz 2018 r.	50
Tabela 46 Bezrobotni według wykształcenia – stan na 31 grudnia 2016, 2017 oraz 2018 roku.	51
Tabela 47 Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy – stan na 31 grudnia 2016, 2017 oraz 2018 roku.....	52
Tabela 48 Bezrobotni zamieszkali na wsi - stan na dzień 31 grudnia 2016, 2017 oraz 2018 r.....	52
Tabela 49 Bezrobotni posiadający prawo do zasiłku oraz bez prawa do zasiłku - stan na dzień 31 grudnia 2016, 2017 oraz 2018 r.....	53
Tabela 50 Programy finansowane ze środków Funduszu Pracy.	55
Tabela 51 Programy finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój	55
Tabela 52 Programy realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Ustrzykach Dolnych bez wsparcia finansowego, liczba korzystających osób.	55
Tabela 53 Liczba osób korzystających z pomocy OIK w latach 2016 - 2018.	58
Tabela 54 Liczba osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie objętych poszczególnymi formami oddziaływań przez ośrodek interwencji kryzysowej w 2016 r.:.....	58
Tabela 55 Liczba osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie objętych poszczególnymi formami oddziaływań przez ośrodek interwencji kryzysowej w 2017 r.:.....	58
Tabela 56 Liczba osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie objętych poszczególnymi formami oddziaływań przez ośrodek interwencji kryzysowej w 2018 r.:.....	59
Tabela 57 liczba przeprowadzanych interwencji przez KPP w Ustrzykach Dolnych w latach 2016 - 2018.	60
Tabela 58 Liczba Niebieskich Kart które wpłynęły do Zespołów Interdyscyplinarnych na terenie gmin powiatu bieszczadzkiego w poszczególnych latach.....	61
Tabela 59 Liczba rodzin z terenu powiatu bieszczadzkiego, którym ośrodki pomocy społecznej udzieliły pomocy z powodu alkoholizmu w latach 2016 - 2018.....	61
Tabela 60 Liczba pacjentów korzystających z pomocy poradni leczenia uzależnień w Ustrzykach Dolnych w latach 2017-2018.	62
Tabela 61 Liczba działań podjętych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lutowiska w latach 2016 - 2018.....	63
Tabela 62 Liczba działań podjętych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Czarnej w latach 2016 - 2018.	63
Tabela 63 Liczba działań podjętych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Ustrzykach Dolnych w latach 2016 - 2018.....	64
Tabela 64 Kategorie niepełnosprawności wg danych NSP 2011 i według odczuwania niepełnosprawności:	65
Tabela 65 Osoby niepełnosprawne ogółem według wieku – dane NSP z 2011 r.....	65

Tabela 66 Struktura wykształcenia osób niepełnosprawnych– dane NSP z 2011 r.....	65
Tabela 67 Status na rynku pracy osób niepełnosprawnych według płci i kategorii niepełnosprawności w tys.	66
Tabela 68 Liczba wydanych orzeczeń w 2016 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku, płci (dzieci do 16 roku życia).....	67
Tabela 69 Liczba wydanych orzeczeń w 2017 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku, płci (dzieci do 16 roku życia).....	67
Tabela 70 Liczba wydanych orzeczeń w 2018 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku, płci (dzieci do 16 roku życia).....	68
Tabela 71 Liczba wydanych orzeczeń w 2016 r., wg przyczyny niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności (Osoby powyżej 16 roku życia).....	68
Tabela 72 Liczba wydanych orzeczeń w 2016 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku i płci (Osoby powyżej 16 roku życia).....	69
Tabela 73 Liczba wydanych orzeczeń w 2016 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wykształcenia i zatrudnienia (Osoby powyżej 16 roku życia):.....	69
Tabela 74 Liczba wydanych orzeczeń w 2017 r., wg przyczyny niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności (Osoby powyżej 16 roku życia).....	70
Tabela 75 Liczba wydanych orzeczeń w 2017 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku i płci (Osoby powyżej 16 roku życia).....	70
Tabela 76 Liczba wydanych orzeczeń w 2017 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wykształcenia i zatrudnienia (Osoby powyżej 16 roku życia).....	71
Tabela 77 Liczba wydanych orzeczeń w 2018 r., wg przyczyny niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności (Osoby powyżej 16 roku życia).....	71
Tabela 78 Liczba wydanych orzeczeń w 2018 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wieku i płci (Osoby powyżej 16 roku życia).....	72
Tabela 79 Liczba wydanych orzeczeń w 2018 r., wg przyczyny niepełnosprawności, wykształcenia i zatrudnienia (Osoby powyżej 16 roku życia).....	72
Tabela 80 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności.	73
Tabela 81 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby.....	73
Tabela 82 Środki finansowe Państwowego Funduszu Rehabilitacyjnego Osób Niepełnosprawnych przekazywane dla powiatu wg algorytmu.	73
Tabela 83 Dofinansowanie ze środków PFRON do pobytu na turnusie rehabilitacyjnym w poszczególnych latach.	74
Tabela 84 Dofinansowanie ze środków PFRON do likwidacji barier dla osób indywidualnych w poszczególnych latach.	75
Tabela 85 Dofinansowanie ze środków PFRON do zakupu sprzętów ortopedycznych i środków pomocniczych dla osób niepełnosprawnych w latach 2016 - 2018.	75
Tabela 86 Dofinansowanie ze środków PFRON do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego dla osób indywidualnych w poszczególnych latach.	75
Tabela 87 Wypłacone dofinansowania w ramach programu „Aktywny Samorząd w latach 2016 – 2018.	78
Tabela 88 Liczba osób niepełnosprawnych w powiecie bieszczadzkim.....	80
Tabela 89 Liczba osób niepełnosprawnych w powiecie bieszczadzkim wg stopnia niepełnosprawności:	81
Tabela 90 Wykorzystanie środków PFRON na rehabilitację zawodową osób niepełnosprawnych.	81
Tabela 91 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa i wielodzietności.....	82
Tabela 92 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w latach 2016 - 2018.....	82
Tabela 93 Liczba rodzin zastępczych i przebywających w nich dzieci w latach 2016 - 2018 w Powiecie Bieszczadzkim.	85
Tabela 94 Ilość dzieci z powiatu bieszczadzkiego przebywająca w instytucjonalnej pieczy zastępczej	

w latach 2016 - 2018.	85
Tabela 95 Kwoty świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych (bez kosztów poniesionych na dzieci pochodzące z terenu innych powiatów) w 2016 r.	86
Tabela 96 Kwoty świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych (bez kosztów poniesionych na dzieci pochodzące z terenu innych powiatów) w 2017 r.	86
Tabela 97 Kwoty świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych (bez kosztów poniesionych na dzieci pochodzące z terenu innych powiatów) w 2018 r.	86
Tabela 98 Pomoc finansowa jaka przysługiwała usamodzielnionym wychowankom oraz wydatki z tym związane w latach 2016 - 2018.	87

**PRZEWODNICZĄCY
RADY**

Marek Bajda